

ОДБРАНА

ПОНОСНИ НА
СВОЈЕ ЈУНАКЕ

НОВО! НОВО! НОВО! НОВО!

„Прва књига у Србији која научно и популарно полемиче са трендом ревизије о улози Србије 1914.“

КАКО се на питање узрока Великог рата гледало 1914, 1919, 1927, 1930, 1947, 1951, 1964, 1994. или данас?

КАКО се Србија нашла у ситуацији да најгласнији трендови ревизије данас буду исти као и гласови у медијима централних сила 1914. и 1941.

КАКО то да је за Европу био „најопаснији“ мали српски национализам и империјализам?

КАКВЕ су вредности у питању које дају за „морално право“ великима да окупирају, анектирају, „цивилизују“, а у исто време то право немају и мањи?

КАКО се то цео свет вратио политичким менталитетима од пре сто година?

ПОМЕНУТА СУ САМО НЕКА ОД ПИТАЊА КОЈА КЊИГА ПОКРЕЋЕ И НУДИ ОДГОВОРЕ

Миле Бјелајац

1914-2014

ЗАШТО РЕВИЗИЈА

СТАРЕ И НОВЕ
КОНТРОВЕРЗЕ
О УЗРОЦИМА
ПРВОГ
СВЕТСКОГ
РАТА

ОДБРАНА

ОДБРАНА

САМО
495,00
ДИН.

У продавници „Војна књига“, Васина 22, Београд
и продајној мрежи „Мој киоск“ широм Србије

Бошко Петровић

Стеван Максимовић

Младен Србиновић

Стојан Ћелић

Драгутин Цигарчић

Јован Солдатовић

Едо Муртић

СЕДАМ УМЕТНИКА: ПАРАЛЕЛЕ СЛИКАРСТВА И ТАПИСЕРИЈЕ

ГАЛЕРИЈА ДОМА ВОЈСКЕ СРБИЈЕ
24. СЕПТЕМБАР – 11. ОКТОБАР 2014.

Миливоје Пајовић

ВЛАДАРИ СРПСКИХ ЗЕМАЉА

НАРУЦБЕНИЦА

МЦ „ОДБРАНА”, Браће Југовића 19, 11000 Београд,
Тел. 011/3201-995, 3241-009, телефакс: 011/3241-363
Жиро-рачун: 840-312849-56

Наручујем књигу:
Шифра 111302/„ВЛАДАРИ СРПСКИХ ЗЕМАЉА”, по цени
од 924,00 динара

Купац

ЈМБГ

Адреса становања, улица и број

Место

Телефон

Потпис наручиоца

Плаћање наручених издања врши се унапред. Доказ о ујлази целокујној износа доставијти МЦ „Одбрана”, након чега испоручујемо књије. Купљена издања биће достављена поштекспресом на шереш куйца.

ОДБРАНА

Магазин Министарства одбране Србије

„Одбрана“ наставља традиције „Рајника“, првог војног листа у Србији, који је изашао 24. јануара 1879.

Издавач

Медија центар „ОДБРАНА“
Београд, Браће Југовића 19
medijacentar@mod.gov.rs

Директор

Стевица С. Карапанџин, пуковник

Главни и одговорни уредник

мр Раденко Мутавџић

Заменик главног уредника

Владимир Почуч, потпуковник

Уредници

Мира Шведић, Душан Глишић

Новинари

Сања Анђелковић

Владимир Вјештић

Мирјана Крстовић, потпоручница

Биљана Миљић

Александар Петровић, капетан

Стални сарадници

Станислав Арсић, др Себастиан Балаш,

др Славиша Влацић, Милосав Ц. Ђорђевић,

др Милан Мијалковски, др Зоран Миладиновић,

др Миљан Милкић, Будимир М. Попадић

Никола Остојић, Александар Радић, Влада Ристић

Дизајн и прелом

Енес Међедовић (ликковни уредник),

Станислава Струњаш, Марија Марић,

Слободан Михаиловић

(технички уредници)

Фотографија

Стефана Савић (уредница),

Горан Станковић, Душка Стефановић,

Јово Мамула, Даримир Банда (фоторепортери)

Језички редактор

мр Наташа Николић, Слађана Мирчевски

Коректор

Слађана Грба

Секретар редакције

Вера Бјеловук

Документација

Радован Поповић (фото-центар)

ТЕЛЕФОНИ

Директор 3241-258; 23-809

Главни и одговорни уредник 3241-257; 23-808

Секретар редакције 3201-809; 23-079

Прелом 3240-019; 23-583

Маркетинг 3241-026; 3201-765; 23-765

Претплата 3241-009; 3201-995; 23-995

ТЕЛЕФАКС 3241-363

АДРЕСА

11000 Београд, Браће Југовића 19

odbrana@mod.gov.rs

redakcija@odbrana.mod.gov.rs

www.odbrana.mod.gov.rs

Жиро-рачун

840-312849-56 МЦ „Одбрана“

Претплата

За припаднике МО и Војске Србије преко РСЦ

месечно 160 динара. За претплатнике преко

Поштанске штедионице месечно 180 динара.

Штампа „ПОЛИТИКА“ АД, Београд,

ISSN 1452-2160

Магазин излази сваког 1. и 15. у месецу

„Одбрана“ је члан
Европског удружења
војних новинара

БРОЈ 217

Одавање
почасти српским
ратницима
на Зејтинлику
у Солуну

СНИМИО

Звонимир ПЕШИЋ

СПЕЦИЈАЛНИ
ПРИЛОГ

Сарајевски
атентат

6

Помоћ поплављеним
подручјима на истоку Србије

ВОЈСКА ПОНОВО
ПОМАЖЕ

Откривен споменик руским
и српским борцима
на Калемегдану

ГРАНИТНО
ОБЕЛЕЖЈЕ РУСКЕ
СЛАВЕ

14

Нови вод за мисију на Кипру

ПОТВРЂИВАЊЕ
СТЕЧЕНОГ УГЛЕДА

22

36

Осврт на Самит НАТО у Велсу

ИЗГРАДЊА
СТАБИЛНОСТИ
У НЕПРЕДВИДИВОМ
СВЕТУ

- 10 **Обележена стогодишњица битке на Мачковом камену**
БОЈ ЗА ИСТОРИЈУ И ПОНОС
- 11 **Полагање војничке заклетве У СЛУЖБИ НАРОДУ**
- 12 **Комеморативне свечаности у Грчкој**
ПОНОСНИ НА СВОЈЕ ЈУНАКЕ
- 16 **Генерал-мајор Славољуб Јанићијевић, заменик команданта Здружене оперативне команде**
ЕФИКАСНОСТ ОДГОВОРА НА КРИЗЕ
- 26 **Припадници Службе телекомуникација и информатике између два празника**
ВИСОК НИВО МОДЕРНИЗАЦИЈЕ
- 28 **Вишебој јединица специјалне намене**
НАДМЕТАЊЕ НАЈСПРЕМНИЈИХ
- 34 **Међународни сајам 112 ЕХРО**
ПРЕВЕНЦИЈА НА ПРВОМ МЕСТУ
- 44 **Изложба „Србија 1914“ у Историјском музеју**
ТРАДИЦИЈА ЗА ПОНОС
- 46 **Снимање филма и серије „Србија у Великом рату“**
ЈУРИШ ОДЈЕКУЈЕ И ВЕК КАСНИЈЕ
- 50 **Војни оркестар Ниш на фестивалу у Москви**
„МАРШ НА ДРИНУ“ НА ЦРВЕНОМ ТРГУ
- 56 **Јунакиње Првог светског рата – домаћице и ратнице**
КЕЦЕЉУ О КЛИН, ПУШКУ О РАМЕ

Реч уредника

Више општина у источној Србији половином септембра задесило је велике невреме, а бујице које су носиле камење, дрвеће и блато нанеле су огромне штете. Војска Србије одмах је притекла у помоћ и до сада је у селу Бољетин урађен највећи део посла, а главне снаге концентрисане су у Текији, где има највише наноса, муља и разног материјала које су донеле бујице.

Укупно је ангажовано близу 500 припадника Војске Србије, а у Текији је инжињеријска јединица са 16 инжињеријских машина и 10 камиона. Приликом обиласка угроженог подручја премијер Александар Вучић је истакао да је веома задовољан досадашњим учинком, ангажовањем државе и војске, а најважније је, како је рекао, „да народ види да им помажемо колико можемо у невољи која их је задесила.“

Ових дана низом активности обележени су значајни догађаји из Првог светског рата. Председник Србије Томислав Николић присуствовао је манифестацији поводом обележавања сто година од битке на Мачковом камену и положио венац на Спомен-костурницу. Мачков камен је српски Термопил, битка коју би сваки народ уздигао на пиједестал светиње и поноса, националне легенде која је узвишени историјски пример жртве за спас и одбрану отаџбине и народа, истакао је на свечаности председник Николић.

Поводом обележавања годишњице искрцавања Српске војске на Крфу, министар одбране Братислав Гашић положио је венце испред Маузолеја на острву Виду и у „Плавој гробници“, крај спомен-плоче српским ратницима у Гувији, споменика јунацима Дринске дивизије и споменика Јанусу Јанулису у Агиос Матеосу на Крфу, а почаст преминулим српским војницима одао је и крај Спомен-костурнице на Српском војничком гробљу Зејтинлик у Солуну.

Участ руским и српским војницима погинулим у одбрани Београда током Првог светског рата, на Калемегдану је свечано откривен споменик у облику крста с уклесаним ликом Светог Ђорђа Победоносца.

Начелник Генералштаба генерал Љубиша Диковић отворио је дводневну међународну научну конференцију „Први светски рат, Србија, Балкан и велике силе“ коју су, у оквиру обележавања 100 година од Великог рата, организовали Институт за стратегијска истраживања Министарства одбране и Историјски институт Београда, као и изложбу „Србија 1914“ у Историјском музеју Србије, реализовану у сарадњи Историјског и Војног музеја. ■

Раденко МУТАВЦИЋ

ПОМОЋ ПОПЛАВЉЕНИМ ПОДРУЧЈИМА НА ИСТОКУ СРБИЈЕ

Војска поново помаже

Председник Владе Александар Вучић, министар одбране Братислав Гашић, министар за ванредне ситуације Велимир Илић и начелник Генералштаба генерал Љубиша Диковић обишли су 28. септембра Текију наомак Кладова, где су недавне обилне падавине проузроковале клизишта и нанеле велику материјалну штету бројним домаћинствима. На санирању последица ангажовани су при-

-----
Оно што сам видео и чиме сам задовољан је велики ангажман државе и наше војске, а најважније је да народ види да им помажемо колико можемо у невољи која их је задесила, истакао је премијер Александар Вучић приликом обиласка Текије

падници Војске Србије који улажу велике напоре да живот мештана поприми уобичајени ток.

Премијер Вучић је у Текији поручио да ће држава и војска увек бити уз свој народ, истичући да је дошао да охрабри мештане и да им каже да ће држава учинити све што може да се живот у том крају нормализује. Он је, такође, изразио задовољство што види припаднике Војске Србије, младе људе који посвећено раде свој посао.

– Оно што сам видео овде и чиме сам задовољан, је велики ангажман државе и наше војске – нагласио је премијер Вучић, додајући да је најважније да народ види да им помажемо колико можемо у невољи која их је задесила. Он је поручио да ће се, иако је тешка ситуација, у најкраћем року обезбедити бела техника за домаћинства у Текији и осталим местима, али

и санирати оштећени путеви и инфраструктура како би се предупредила будућа оштећења у случају евентуалних падавина у наредном периоду.

– Велика је штета и свакако да нећемо моћи да надокнадимо сваки динар, али ћемо обезбедити да људи могу да живе пристојно и да се осећају како су се осећали и у претходном периоду – нагласио је премијер Вучић.

Како је истакао министар одбране Братислав Гашић, на санацији штете у Текији ангажовано је 460 припадника Војске Србије, а још 30 припадника је у Бољетину на истом послу.

Први на задатку

Више општина у источној Србији половином септембра задесило је велико невреме, а бујице које су носиле камење и блато нанеле су огромне штете. Министар одбране Братислав Гашић одмах је обишао село Текија код Кладова и разговарао са мештанима чија су домаћинства поплављена, а током друге посете поплављеним селима у источној Србији са министром Гашићем били су министар за рад, запошљавање, борачка и социјална питања Александар Вулин и заменик начелника Генералштаба генерал-потпуковник Јовица Драганић.

У селу Бољетин, дочекао их је заменик команданта Копнене војске и руководиоца Штаба за отклањање последица поплава генерал-мајор Милосав Симовић и предочио ситуацију у којој старешине и војници Војске Србије напорно раде на рашчишћавању дворишта и уклањању шута.

Невоља зближава људе

Заменик команданта Копнене војске и руководиоца Штаба за отклањање последица поплава, генерал-мајор Милосав Симовић, изјавио је да је до сада урађен већи део посла у селу Бољетин и да су главне снаге концентрисане у Текији, где има највише наноса, муља, дрвећа, камења и осталог материјала које су донеле бујице.

У Текији се налази инжењеријска јединица са 16 инжењеријских машина и 10 камиона. Војници и старешине чисте дворишта, куће, и друге оштећене објекте, док машине, рашчишћавају улице, канале и већ стварамо услове за ангажовање комуналних предузећа на обнови покидане водоводне, канализационе и електричне мреже, рекао је Симовић и истакао да је сарадња припадника Војске Србије, грађана, локалних самоуправа, јавних и приватних предузећа у том крају изузетно добра и да даје веома добре резултате.

– Невоља зближава људе и сви функционишемо као један. Старешине и војници, којима овде командујем, и цивилне структуре представљају један тим чији је једини циљ да што пре заврше започети посао – изјавио је генерал Симовић.

Спасавање деце из школе

Капетан Сређко Виденовић је међу првима, већ 15. септембра, притекао у помоћ најугроженијим мештанима.

– У Основној школи „Вук Караџић“ водена бујица је заробила учитеља, учитељицу и двоје деце. Ниво воде је био све већи када сам са својом радном групом, ангажованом у оближњем селу Казански поток, стигао у Бољетин. Већи број деце је већ био извучен из поплављене школе, када сам ја теретним возилом, јер другачије није могло због велике воде, стигао до школе. Једва сам извукао уплашену децу и њихове учитеље, али се, ни тренутак нисам двоумио – рекао је капетан Виденовић.

Након бујичних поплава у насељима Орешковица и Бољетин, Војска Србије је, још 15. септембра, на позив Штаба за ванредне ситуације Мајданпека, преусмерила у Бољетин снаге ангазоване на санацији у Казанском потоку. Јединица је успела да се пробије до насеља, рашчистила је корито Бољетинске реке, што је убрзало проток и спречило даљи раст воде. Након тога, евакуисана су деца из основне школе, а наредног дана оспособила прилазни пут до насеља, чиме је омогућено снабдевање становништва водом, храном и лековима.

– У поплављеним селима ангажовано је око 500 припадника Војске Србије са двадесетак инжињеријских машина. У почетку су рашчишћавали поплављене куће, а затим смо их, пошто су то углавном села са већинским старачким становништвом, ангажовали на уклањању огромне количине шута – рекао је министар Гашић.

Формирана је инжињеријска радна група која изводи радове на сана-

цији последица у општинама Мајданпек, Неготин и Кладово.

– У селу Бољетин ангажовани су војници и старешине Треће и Четврте бригаде и јединица Команде за обуку, односно Команде за развој Тимочке бригаде, командног батаљона и центара за обуку КоВ и ВиПВО. У селу Милутиновац војска ће подићи мост типа „бејли“, а ангажовани смо и у селу Текија у кладовској општини

– рекао је министар Гашић. Том приликом мештанима села Бољетин и Текија уручене су нове количине флаширане воде.

Војници и старешине са инжињеријским машинама, камионима и алатом, уз помоћ становништва оспособљавају саобраћајнице, извлаче муљ и наносе из кућа и подрума, скупљају покућство, пољопривредну механизацију и возила које је бујица однела.

Посао добро организован

У селу Бољетин и Текији последице разарања, које је 15. септембра ујутру нанела набујала Бољетинска река за само неколико минута, су застрашујуће. Према речима мештана, срећа у несрећи била је то што се катастрофа догодила у току дана, када су мештани били будни.

– Да се ово догодило у току ноћи, ко зна колико би људи погинуло. Вода је за десет минута прекрила читаво село. Носила је аутомобиле, стоку, машине... Мени је однела неколико ари плаца и објекте који су ту били –

каже Лазар Ђорђевић, власник продавнице у центру Бољетина.

Потпуковник Драган Миленков, члан Кризног штаба каже да је ангажовање професионалних војника и старешина примерно.

– Довољно је видети са колико воље ови момци и девојке раде, колико себе улажу како би помогли људима у невољи, да би било јасно зашто је Војска Србије толико цењена међу грађанима – каже потпуковник Миленков.

Према речима генерал-мајора Милосава Симовића, Кризни штаб свакодневно заседа и у његовом раду, поред представника Војске Србије, учествују и надлежни органи општина Мајданпек и Кладово, Министарства унутрашњих послова, Црвеног крста, јавних и приватних предузећа са угрожених подручја. Посао је добро организован и на терену, поред припадника Војске, налази се још око 3.000 грађана и припадника МУП који раде на санацији штета од поплава. ■

Бијана МИЉИЋ
Александар ПЕТРОВИЋ
Снимили Горан СТАНКОВИЋ
и Даримир БАНДА

ОБЕЛЕЖЕНА СТОГОДИШЊИЦА БИТКЕ НА МАЧКОВОМ КАМЕНУ

БОЈ ЗА ИСТОРИЈУ И ПОНОС

Мачков камен је српски Термопил, битка коју би много пре данашњег дана сваки народ уздигао на пиједестал светиње и поноса, националне легенде која је узвишени историјски пример жртве за спас и одбрану отаџбине и народа, истакао је на свечаности председник Србије Томислав Николић

Председник Републике Србије Томислав Николић присуствовао је 20. септембра манифестацији поводом обележавања сто година од битке на Мачковом камену и положио венца на Спомен-костурницу.

Венце је положила и делегација Војске Србије коју је предводио начелник Генералштаба генерал Љубиша Диковић.

Председник Николић рекао је да Велики рат не памти крвавији бој од оног који се одиграо на Мачковом камену.

– У тој једној септембарској недељи, на простору нешто већем од 500 метара квадратних, пољу мањем од оног које сваки српски сељак с пролећа оре и по њему сади своју радост и муку, обе војске губиле су, кажу историјске књиге, свакога дана хиљаде људи. Не памти се битка у којој је изгинуло више српских официра, њих 115 уз 176 рањених – рекао је председник Србије.

Он је додао да то није био судар две војске, већ два историјска, цивилизацијска концепта – једног који би да освоји туђе и другог који брани своје.

– Мачков камен је српски Термопил, битка коју би много пре данашњег дана сваки народ уздигао на пиједестал светиње и поноса, националне легенде која је узвишени историјски пример жртве за спас и одбрану отаџбине и народа. Данас то чинимо узвраћајући прецима сећањем и поштовањем, поручујући потомцима да је ово место светилиште, училишта историје и поноса – истакао је председник Николић.

Обележавање стогодишњице почело је парастосом палим борцима у борбама на Мачковом камену, затим су присутне делегације положили венце, а у наставку је изведен уметнички програм.

Централној манифестацији на планини Јагодња присуствовали су државни секретар Зоран Ђорђевић, министар рада, запошљавања, борацких и социјалних питања Александар Вулин, представници Министарства унутрашњих послова, Народне скупштине Србије, општина Љубовија и Крупањ, Цркве, дипломате и бројни грађани. ■

С. АНЂЕЛКОВИЋ
Снимила С. САВИЋ

У служби народа

Септембарска генерација војника на добровољном одслужењу војног рока, кадети прве године Војне академије и Војномедицинске академије као и слушаоци Курса резервних официра положили су 19. септембра заклетву у Првом центру за обуку у Сомбору и у касарнама „Војвода Живојин Мишић“ у Ваљеву и „Војвода Петар Бојовић“ у Лесковцу.

Свечаности у Ваљеву присуствовао је министар одбране Братислав Гашић, командант Команде за обуку генерал-мајор Ђокица Петровић, представници локалне власти, цркве као и многобројна родбина и пријатељи војника, кадета и слушалаца.

– Определити сте се да часно и поносно служите отаџбини, да наставите славну војничку традицију нашег народа и служите узвишеном циљу, безбедности и угледу наше домовине. И данас кад обележавамо стогодишњицу Великог рата, српски војник брани и несебично помаже свом народу. Увек пожртвован, увек честит, увек спреман да жртвује себе зарад интереса свог народа. Тако је било одувек. Колико год да је тежак изазов пред вама, сететите се наших предака. Они су љубављу према отаџбини помогли да српска држава опстане – рекао је министар Гашић.

На свечаности у лесковачкој касарни „Војвода Петар Бојовић“ начелник Генералштаба генерал Љубиша Дико-

вић истакао је да је војничка заклетва увек заузимала посебно место у богатој и славом овенчаној историји нашег народа и војске.

Свечаности полагања заклетве у Првом центру за обуку у Сомбору присуствовао је заменик начелника Генералштаба генерал-потпуковник Јовица Драганић који је истакао да се полагањем заклетве изражава спремност да се служи свом народу. ■

Снимили Горан СТАНКОВИЋ и Јово МАМУЛА

КОМЕМОРАТИВНЕ СВЕЧАНОСТИ ПОВОДОМ 98. ГОДИШЊИЦЕ

Поносни на своје

Последњих дана септембра, традиционално, из многих градова Србије, али и наши земљаци из дијаспоре, походе Крф, Видо, Гувију, Агеос Матеос, Солун и Поликастро, да би одали почаст сенима ратника, који су се неустрасиво борили за слободу поробљене отаџбине. Били су то своје-

врсни часови поноса и туге, јер више хиљада ратника почива на вечним стражама у пријатељској земљи.

Државну делегацију Србије предводили су министар одбране Братислав Гашић и министар за рад, запошљавање, борацка и социјална питања Александар Вулин. У делегацији су били и генерал-мајор Ђокица Петровић, коман-

дант Команде за обуку, пуковник Слађан Ристић, начелник Управе за традицију, стандард и ветеране и пуковник Слободан Стопа, помоћник команданта Копнене војске.

Почасти на Крфу

Колоне људи су се 24. септембра сливале у солунску луку, одакле их је трајект пребацио на острво Видо. Крај спомен-костурнице, грчки свештеници одржали су опело страдалим ратницима, а на свечаности се окупљенима обратио градоначелник Крфа Костас Николовзос. Он је говорио о времену када је Крф био седиште српског парламента и владе и војске, али и недавном јер Крфљани су масовно пружили помоћ поплављеној Србији. Он је истакао да на Крф сада долазе потомци старих ратника који се надањују њиховим делима, те да се традиционално пријатељство Крфљана и српског народа преноси са колена на колена.

Јунаци Дринске дивизије

Одајући почаст јунацима Дринске дивизије, министар одбране Братислав Гашић је истакао да они заслужују да не оду у заборав, већ да се подсећамо како је сваки од њих постао пример понашања једног војника у тешких четири године за нашу државу.

– Захваљујући свим незнатим и знатим јунацима, њихова највећа жртва, давање живота за своју земљу заслужује свако поштовање. Слобода и част српског народа и државе и српског војника из времена Великог рата уздигнути су на пиједестал оних који се памте. Евоцирајући успомену на наше претке, јунаке Дринске дивизије из Првог светског рата, подсећамо себе и генерације садашње и будуће како се на провереним вредностима из прошлости успешно може градити будућност – рекао је министар Гашић.

Јунаке

Министар Александар Вулин изјавио је на Крфу да је Први светски рат био борба за слободу и опстанак српског народа и да се не могу изједначаваати агресори и они који су се бранили.

– Слобода и дужност су речи које су означиле генерацију на чијим гробовима стојимо. Слобода и дужност морају бити речи које ће означити генерацију у чије име ја говорим – казао је Вулин и додао да су наши непријатељи увек били велики и превелики, али и да су наши пријатељи били још већи.

Поред министра Вулина ловорове венце на спомен-костурницу положио је министар одбране Братислав Гашић, званичници Грчке, градоначелник Крфа и представници више српских удружења за неговање традиција ослободилачких ратова Србије.

Министри Гашић и Вулин положили су венце и код Морнаричког крста и у „Плаву гробницу“ и обишли Српску кућу, музеј посвећен страдању српске

војске током повлачења преко Албаније у Првом светском рату.

Том приликом министар Гашић је кустосу Љубомиру Сарамандићу уручио сребрну спомен-медаљу за изузетни допринос Министарству одбране. Венци су положени и на спомен-плочи у Гувији, где се српска војска искрцала на Крф, на споменик Дринској дивизији и споменик Јанису Јанулису.

Комеморације у Солуну

Званичне делегације и више стотина грађана Србије и Грчке положили су венце у оквиру комеморативних свечаности поводом обележавања годишњице пробоја Солунског фронта, крај Спомен-костурнице на Српском војничком гробљу на Зејтинлику у Солуну.

Делегација Министарства одбране и Војске Србије положила је венце и крај меморијала на француском, британском, италијанском и руском војничком гробљу у оквиру комплекса Војног гробља на Зејтинлику.

Венци су положени и на споменик Дринској дивизији, као и на Брду Поликастро, где је пробијен Солунски фронт.

Путевима пријатељства

Удружење војних пензионера Србије организовало је од 19. до 29. септембра поход кроз Србију, Црну Гору, Албанију, Грчку и Македонију, назван „Пут пријатељства“, којим је обележен век од избијања Првог светског рата. Укупно 60 чланова те родољубиве организације прешло је пут којим се кретала српска војска од 1915. до 1918. године.

Комеморативним свечаностима присуствовали су најбољи кадети Војне академије и студенти Полицијске академије. Новину у церемонијалном делу представља то што ће од ове године кадети носити две заставе прослављених јединица из Првог светског рата. Овога пута биле су то заставе Трећег пешадијског пука првог позива „Краљ Милан“ и Коњичког пука првог позива Шумадијске дивизије. Док су полагани венци, труба мајора Љубише Стојичића оглашавала се култном композицијом „Тамо далеко“. ■

Звонимир ПЕШИЋ

Чувару Српског војничког гробља Ђорђу Михајловићу, министар одбране Братислав Гашић уручио је униформу српског официра из Првог светског рата

ОТКРИВЕН СПОМЕНИК РУСКИМ И СРПСКИМ БОРЦИМА НА КАЛЕМЕГДАНУ

Гранитно обележје руске славе

У част руским и српским војницима, погинулим у одбрани Београда током Првог светског рата, на Калемегданској тврђави свечано је откривен споменик у облику крста с уклесаним ликом Светог Ђорђа Победоносца

На свечаности отварања спомен-обележја председник Србије Томислав Николић истакао је да споменик подигнут руским и српским браниоцима Београда у Првом светском рату представља камен међаш којим исказујемо поштовање за несобичну жртву и захвалност за наше животе у слободи.

– Кад је Аустроугарска објавила рат Србији, а Београд бомбардован с друге стране Саве, Русија, и сама неспремна за војевање, ипак мобилише своје снаге, улази у рат и Србији почиње да шаље војнике, финансије, ратни матери-

Посвета јунацима

Спомен-обележје руским и српским ратницима из Првог светског рата, гранитни крст с ликом Светог Ђорђа Победоносца, извајаног у бронзи и спомен-плочу на којој је уписано „У славу руским и српским јунацима“ осветио је патријарх српски Иринеј, уз саслужење представника патријарха Московског и све Русије Кирила и епископа кронштатског Назарија.

У основи крста је угравиран текст – посвета руским и српским јунацима погинулим у одбрани Београда на бредима Калемегданске тврђаве, на руском и српском језику. Укупна висина спомен-обележја је 2,7 метара. Облик споменика проистиче из облика раног хришћанског крста, распрострањеног међу словенским народима. Традиционални хришћански симболи крст и Свети Ђорђе на коњу, подсећају на жртву коју су војници руског и српског народа положили за слободу.

јал, чак и онај који је сама увозила, или га ни за себе није имала довољно. Била је то неопходна помоћ за одбрану српске престонице, нарочито на њеним рекама. Непуних месец дана касније у Србију из Русије стиже први минскоторпедни одред, а за њим и батерије топова које су се јуначки бориле од Шапца до Кладова. Бранећи Београд и 1915. године, руски морнари, артиљерци и инжењери херојски су положили своје животе. Данас почивају у заједничкој гробници Руске славе на београдском Новом гробљу. До краја Великог рата, од цивилних и ратних бродова Русија је формирала речну флоту чији је задатак био да дотура војну помоћ Србији. Ову руску експедицију, поред бродова, чинили су и обална и противавионска артиљерија која је обезбеђивала проток конвоја и дотур помоћи. У тој мисији своје животе за слободу Србије положило је више од 1.500 руских војника – рекао је председник Србије Томислав Николић на свечаности на Калемегдану.

Током церемоније у име Републике Србије венац је положио председник Томислав Николић, док је у име Министарства одбране и Војске Србије венац положио начелник Генералштаба Војске Србије генерал Љубиша Диковић. Венце су положили и председник Попечитељског савета Међународног друштвеног фонда „Центар националне славе“ Владимир Јакуњин, амбасадор Русије у Београду Александар Чепурин и градоначелник Синиша Мали.

Споменик је поклон руских друштвених организација „Центар националне славе“ и Фонда „Андреја Првозваног“ граду Београду, подигнут у оквиру свечаних манифестација посвећених стогодишњици од почетка Великог рата. ■

Д. ГЛИШИЋ
Снимео Г. СТАНКОВИЋ

Донација

Уједињеног Краљевства

На Београдском сајму, уочи одржавања Међународног сајма превенције и реаговања у ванредним ситуацијама и безбедности и здравља на раду – 112 ЕХРО, министар одбране Братислав Гашић примио је донацију Уједињеног Краљевства, коју је предао амбасадор Денис Киџ. Реч је о донацији у вредности од око 150.000 евра, намењеној за попуну капацитета за одбрану од поплава, која се састоји од 86 преносних пумпи марке „наутилус“.

Британски амбасадор је том приликом рекао како је, након катастрофа које су погодиле Србију и регион у мају, Британија изразила искрену солидарност и обавезала се да ће током дужег периода пружати подршку Србији, како би лакше пребродила ту кризу.

– После опреме коју смо обезбедили за Центар за ванредне ситуације МУП-а, техничке помоћи која је из Велике Британије достављена Црвеном крсту, активног учешћа на донаторској конференцији у Бриселу, драго ми је што можемо да подржимо и Војску Србије, са којом традиционално имамо врло добру сарадњу – рекао је амбасадор Киџ.

Захваљујући за донацију, министар одбране Братислав Гашић рекао је да ће пумпе бити подељене јединицама Војске Србије и коришћене за њене потребе, а ако буде требало и за помоћ становништву. ■

М. ШВЕДИЋ

Пословање „Прве искре“ у Баричу

Министар одбране Братислав Гашић посетио је са сарадницима привредно друштво „Прва искра – наменска производња“ у Баричу. Том приликом му је директор „Прве искре“ Станоје Биочанин представио постигнуте пословне резултате и шта је до сада урађено у обнови објеката уништених у НАТО бомбардовању.

Министар Гашић је том приликом истакао да је „Прва искра“, са традицијом дугом 75 година, изузетно важан део наменске индустрије.

– Потврда да наменска индустрија може да буде замајак у реиндустријализацији Србије, на делу је у овој фирми, која има 52.500 динара просек плате и 157 запослених радника. Запошљавање младих људи који су добили посао је тенденција ове Владе и Министарства одбране – рекао је министар Гашић, који је у „Прву искру“ дошао са бившим министром одбране, а садашњим амбасадором у Азербејџану, Небојшом Родићем, јер та компанија управо са Азербејџаном има потписане неке од највреднијих уговора.

Према речима министра одбране у последње две године извоз технологије у ту земљу бележи запажене резултате. ■

М. КРСТОВИЋ

МЕЂУНАРОДНА КОНФЕРЕНЦИЈА „ПРВИ СВЕТСКИ РАТ, СРБИЈА, БАЛКАН И ВЕЛИКЕ СИЛЕ”

15

Допринос идеји заједништва

У Дому Војске у Београду одржана је дводневна Међународна научна конференција „Први светски рат, Србија, Балкан и велике силе“ коју су, у оквиру обележавања 100 година од Великог рата, организовали Институт за стратегијска истраживања Министарства одбране и Историјски институт Београда.

Конференцију, на којој је учествовало више од 40 универзитетских професора и истраживача из војних и цивилних института из Србије, Немачке, Бугарске, Румуније, Грчке, Белгије, Руске

Федерације, Француске, Црне Горе, Словеније, Македоније, Италије, Јапана, Аустрије и Мађарске, отворио је начелник Генералштаба Војске Србије генерал Љубиша Диковић, који је нагласио да наука има велику одговорност и моћ да одговори на нека и данас актуелна питања везана за Први светски рат.

– Наука има велику моћ и обиље чињеница да свету докаже да је Србија у Првом светском рату дала огроман допринос идеји заједништва у свету. Важно је да објективно и непристрасно сагледамо све процесе и историјске околности у вези с Првим светским ратом, а не да суд о њему темељимо на романтичарским представама – рекао је генерал Диковић.

Начелник Генералштаба је истакао и да савремени покушаји превредновања значаја улоге и доприноса Србије, инспирисани најчешће политичким интерпретацијама, не могу угрозити чињенице о жртвама, страдањима и материјалним разарањима које треба да опомињу будуће генерације.

Учеснике конференције поздравили су и др Јованка Шарановић, директорка Института за стратегијска истраживања Министарства одбране и др Срђан Рудић, директор Историјског института Београд.

Отварању Конференције присуствовали су државни секретар Зоран Ђорђевић, помоћник министра за људске ресурсе Милош Јанковић, представници управа Министарства одбране и Генералштаба Војске Србије и бројних научних установа. ■

Д. ГЛИШИЋ
Снимео Р. ПОПОВИЋ

ГЕНЕРАЛ-МАЈОР
СЛАВОЉУБ
ЈАНИЋИЈЕВИЋ,
ЗАМЕНИК
КОМАНДАНТА
ЗДРУЖЕНЕ
ОПЕРАТИВНЕ
КОМАНДЕ

Ефикасност одговора на кризе

Здružена оперативна команда (ЗОК) је организациона јединица Генералштаба Војске Србије чија је основна намена припрема одлука о употреби Војске Србије и командовање снагама Војске Србије и других субјеката система одбране ангажованих у операцијама одговора на кризе.

У сарадњи са организационим јединицама Министарства одбране и Војске Србије, израђује стратегијско-војне процене, директиве и документа за превентивно деловање, као и за учешће у мултинационалним операцијама. Организује непрекидно оперативно дежурство у систему одбране. Носилац је сарадње са КФОР и учествује у националним и мултинационалним вежбама. Планира и координира активности са Сектором за ванредне ситуације МУП Србије у подршци цивилним органима власти у случајевима природних непогода, техничко-технолошких несрећа и других катастрофа.

О реализацији ових задатака и активности разговарали смо са генерал-мајором Славољубом Јанићијевићем, замеником команданта Здружене оперативне команде.

Q Где је било тежиште ангажовања у активностима ове године?

– Наше ангажовање тежишно је било усмерено на планирање и коор-

-----
Савремено командовање захтева пријем, пренос и обраду великог броја података, брзу визуелизацију простора и доношење одлуке пре ескалације кризе и избијања сукоба. Како би одговорили новим изазовима, потребно је да унапредимо организацију рада, способност планирања операција одговора на кризе, информатичку повезаност и приступ базама података научених лекција.

динацију употребе снага Војске Србије у пружању помоћи органима власти на спречавању и отклањању последица природних непогода, обуци снага за хитно реаговање Војске Србије и припреми и упућивању појединаца и контингента Војске Србије у мултинационалне операције под окриљем УН и ЕУ.

Пружање помоћи становништву на подручјима захваћеним најпре снежним наносима а потом поплавама, посебно у периоду трајања ванредне ситуације у Србији, било је највећи изазов. Непрекидно смо пратили стање на терену, вршили процене и анализе и координирали активности које је Војска Србије спроводила на угроженим подручјима по захтеву штабова за ванредне ситуације. Усмеравали смо извршење задатака заштите и спасавања људи и извођење радова на отклањању последица природних непогода.

Припремили смо и извели здружену, вишестепену, једнострану тактичку вежбу са бојним гађањем са Снагама за хитно реаговање Војске Србије, која представља наставак континуираног процеса здружене обуке елитних снага Војске Србије намењених за контролу и заштиту ваздушног простора, противтерористичка, противпобуњеничка и противдиверзантска дејства и извршавање задатака трагања и спасавања.

Једна од важних активности је избор, припрема и упућивање појединаца и контингента Војске Србије у мултинационалне операције у складу са одлукама надлежних државних органа, а на основу Годишњег плана употребе Војске Србије и других снага одбране у мултинационалним операцијама. Припадници Војске Србије тренутно су ангажовани у 10 мултинационалних операција од којих су седам под вођством УН и три под ЕУ.

Генерал-мајор Славољуб Јањићјевић је на дужност заменика команданта Здружене оперативне команде дошао 2013. године, после дужности начелника Управе за обавештајно-извиђачке послове (Ј-2) Генералштаба. Пре тога обављао је одговорне дужности у јединицама 224. Центра за ЕИ и ПЕД, где је дужност начелника штаба команде и команданта 224. Центра обављао од 2004. до 2005. године, када прелази у Управу за обавештајно-извиђачке послове (Ј-2) на дужност заменика начелника.

Завршио је Општу средњу војну школу „Братство-јединство“ у Београду 1979. године, Војну академију, смер везе 1983, Генералштабну школу 1996. и Генералштабно усавршавање 2004. године.

Здружена оперативна команда учествовала је у припремама и реализацији и других задатака, од којих бих истакао Студијско путовање наших припадника са историјским часом „Ток Церске битке“, у оквиру програма државног обележавања стогодишњице почетка Првог светског рата.

Q Који је најважнији задатак до краја 2014. године?

– Од задатака до краја године издвојио бих припреме и упућивање Лаке пољске болнице нивоа 2 у мисију УН у Централноафричку Републику. Истичем да је ово прво самостално ангажовање српског контингента у мисијама УН. Оно је признање Србији за досадашњи допринос припадника њене војске у очувању мира и стабилности у свету.

Q Каква су искуства из међународне војне сарадње када је у питању спремношћ Војске Ср-

бије за заједнички рад са другим армијама?

– Активности међународне војне сарадње ЗОК су у функцији изградње пројектованих способности. Ради унапређења интероперабилности у процесу планирања операција, у периоду од 2011. године до 2014. године, реализовали смо са партнером из САД више активности на којим су поред наших припадника учествовали и представници других ресорних министарстава и органа државне управе Републике Србије, чиме настојимо да побољшамо процес оперативног планирања и применимо свеобухватни приступ у планирању одговора на кризу.

Здружена оперативна команда је носилац имплементације два партнерска циља у оквиру Програма Партнерство за мир која су усмерена на оспособљавање наших официра за рад у мултинационалним командама и обуку појединаца и тимова за учешће у мултинационалним операцијама. Имамо официра у Команди

здружених снага НАТО у Напуљу, а у јулу ове године завршено је једногодишње ангажовање официра за везу у Команди мултинационалне бригаде за очување мира у југоисточној Европи-SEEBRIG у Лариси, у Грчкој.

Искуства и похвале партнера о раду наших штабних официра у мултинационалним командама, признања и одликовања за рад војних посматрача и контингента Војске Србије у мултинационалним операцијама УН и ЕУ показатељ су и потврда вредности и способности припадника Војске Србије. У погледу заједничког ангажовања у мултинационалним операцијама, имамо одличну билатералну војну сарадњу са Шпанијом, Словачком, Мађарском и Италијом.

Истовремено се у Центру за мировне операције обучавају припадници других оружаних снага (Шведска, БиХ, Македонија, Црна Гора, САД, Египат, Алжир) где уз размену инструктора и стечених искустава и примењујући научене лекције подижемо ниво интероперабилности.

Q Колико имамо оспособљеног кадра за мултинационалне операције и шта је у нагледности ЗОК када је реч о припремама за такве активности?

– Припреме војних посматрача, штабних официра и подофицира и кључног персонала у јединицама, од тима до чете, у надлежности су ЗОК и реализују се у највећем обиму у Цен-

Како би одговорили новим изазовима, у периоду пред нама потребно је да унапредимо организацију рада, способност планирања операција одговора на кризе, информатичку повезаност и приступ базама података научених лекција.

тру за мировне операције. Плановима и програмима оспособљавања разрађене су процедуре, технике и поступци за сваку конкретну мисију и сходно потписаним техничким споразумима. Поједине специфичне вештине и знања стичу се у центрима из састава Команде за обуку, на ВМА и центрима у иностранству.

Кадар који реализује ове припреме је усавршаван у земљи и иностранству и поседује значајно лично искуство из мировних операција.

Када је реч о припреми јединица за учешће у мултинационалним операцијама, ЗОК учествује у изради планова обуке, реализацији појединих тема и садржаја обучавања, контроли и евалуацији њихове припремљености за мисију.

Заинтересованост припадника Министарства одбране и Војске Србије за учешће у мултинационалне операције је заиста велика. Након избора и спроведене обуке расположимо потребним и адекватно оспособљеним људством за реализацију Годишњег плана употребе Војске Србије и других снага одбране у мултинационалним операцијама. Тренутно је у мисијама 236 припадника и њихов број ће се повећати наредних месеци за више од 100, тако да ће око 550 наших припадника бити упућено у мировне операције у 2014. години.

О Колико брзо оспособљавамо инфраструктуру за припреме јединица за мировне операције?

– Здружена оперативна команда располаже савременом инфраструктуром, литературом и оспособљеним кадром за обуку наших припадника и других снага одбране за учешће у мултинационалним операцијама. По-

Припадници Војске Србије тренутно су ангажовани у 10 мултинационалних операција од којих су седам под вођством УН и три под ЕУ.

менута инфраструктура развијена је у Центру за мировне операције, а капацитете за припрему поседује и Центар за обуку јединица за мултинационалне операције у бази „Југ“, посебно за реализацију садржаја завршне колективне обуке и евалуацију јединица.

Инфраструктурни развој овог центра одвија се према усвојеном плану и у оквиру утврђене динамике достизања пројектованих способности.

О Колико је допринос Центра за обуку јединица за мултинационалне операције у бази „Југ“ у обуци контингента Војске Србије?

– Центар за обуку јединица за мултинационалне операције, укључујући полигон и стрелиште базе „Југ“, представља јединствену цели-

Здружена оперативна команда је носилац имплементације два партнерска циља у оквиру Програма „Партнерство за мир“ која су усмерена на оспособљавање наших официра за рад у мултинационалним командама и обуку појединаца и тимова за учешће у мултинационалним операцијама.

ну за припрему јединица ранга вода и чете пред упућивање у мултинационалну операцију.

Непосредним учешћем у обуци инструктори центра преносе своја практична искуства и доприносе изградњи потребних способности јединица за учешће у мисији.

Након достизања пројектоване организације центра и развоја капацитета базе „Југ“, како по питању инфраструктуре тако и по питању опреме, укупан допринос центра биће још значајнији.

Упућивање Лаке пољске болнице нивоа 2 у мисију УН у Централноафричку Републику је прво самостално ангажовање српског контингента у мисијама УН и уједно је и признање Србији за досадашњи допринос припадника њене војске у очувању мира и стабилности у свету.

О Који су основни правци унапређења рада Здружене оперативне команде у наредном периоду?

– Савремено командовање захтева пријем, пренос и обраду великог броја података, брзу визуелизацију простора и доношење одлуке пре ескалације кризе и избијања сукоба. Како би одговорили новим изазовима, у периоду пред нама, потребно је да унапредимо организацију рада, способност планирања операција одговора на кризе, информатичку повезаност и приступ базама података научених лекција.

Повећање броја припадника Војске Србије у мултинационалним операцијама изискује изналажење адекватне припреме и обуке за извршавање задатака у безбедносно високо ризичним подручјима у складу са захтевима и условима мисије.

Претње проузроковане климатским променама, представљају изазов за Војску Србије као део укупних снага заштите и спасавања у нашој земљи. Предстоји нам доградња способности декларисаних снага Војске Србије за заштиту и спасавање и усаглашавање стандардних оперативних процедура за пружање подршке цивилним органима власти са Сектором за ванредне ситуације МУП Србије. ■

Раденко МУТАВЏИЋ

ПОВОДОМ ДАНА ОПШТИНЕ МАЛИ ЗВОРНИК

Захвалност за помоћ

Поводом Дана општине Мали Зворник уручена су признања Министарству одбране и Војсци Србије за пружање помоћи при санирању последица поплава које су задесиле Србију током маја ове године. Повељу, најзначајније признање које додељује та општина, примио је министар одбране Братислав Гашић.

– Елементарна непогода задесила је и Крупањ, Мали Зворник, Бајину Башту, Обреновац, Лесковац, Параћин,

Новац од награде за помоћ поплавленима

Награду у износу од 20.000 динара коју је општина Мали Зворник уручила министру одбране због доприноса у помоћи локалном становништву, Братислав Гашић уплатио је истој општини на рачун за санирање последица поплава.

Шабац и многа друга места, а ево сада имамо лошу ситуацију у Доњем Милановцу, Мајданпеку и Кладову. Припадници Министарства одбране и Војске Србије водили

су рачуна о томе да посете и помогну свакој угроженој општини у нашој земљи – рекао је министар Гашић, напомињући да је признање упућено свим припадницима Војске Србије који су више од два месеца били на терену и несебично дали себе како би грађани Малог Зворника имали алтернативни пут. Свечаности у Дому културе присуствовао је и командант Друге бригаде бригадни генерал Маринко Павловић.

Плакета Општине за заслуге у отклањању последица поплава уручена је потпуковнику Славку Продановићу, командиру радне групе ангажоване на санирању последица.

– Ово признање заслужили су сви ангажовани припадници Војске Србије који су од 24. маја до 27. јула неуморно радили и помагали становништву. У мешовитој радној групи били су припадници 210. инжињеријског батаљона 2. бригаде, 310. инжињеријског батаљона 3. бригаде КоВ-а, 333. инжињеријског батаљона ВиПВО и припадници Гарде. Они су израдили деоницу пута дужине 10.800 метара коју је уништило клизиште, били су ангажовани на реконструкцији деонице пута од 35 километара која повезује општине Мали Зворник и Крупањ и омогућили несметану комуникацију становништву – рекао је потпуковник Продановић. ■

С. АНЂЕЛКОВИЋ

Признање општине Варварин

Поводом Дана општине Варварин министру одбране Братиславу Гашићу уручена је Плакета за изузетан допринос развоју општине и пожртвованост у помоћи и санирању последица поплава.

Захваливши за уручено признање, министар Гашић истакао је да, иако на плакети пише његово име, за њу су заслужни сви припадници Министарства одбране и Војске Србије, посебно АБХО центра из Крушевца и 210. инжињеријског батаљона из Краљева, који су понели највећи део терета у том подручју у време поплава.

Госте су поздравили председник општине Варварин Зоран Миленковић и председник Скупштине општине Братислав Ташић, а скупу се обратио и заменик изасланика одбране Руске Федерације пуковник Александар Малишев.

Општина Варварин обележава свој празник 23. септембра у знак сећања на битку из 1810. године када су српски устанци извојевали једну од првих и важнијих победа у Првом српском устанку. Са њима је, раме уз раме, војевало и око 3.000 руских војника на челу са грофом Орухом. ■

М. КРСТОВИЋ

Сећање на мајора Милана Тепића

У Београду је одржан комеморативни скуп поводом јуначке погибии мајора Милана Тепића, који је живот изгубио 29. септембра пре 23 године, бранећи централно складиште борбених средстава у селу Беденику у близини Бјеловара, од хрватских паравојних формација које су опколиле складиште.

Мајор Тепић је тада дигао у ваздух војно складиште, али и себе. С њим је погинуо и војник на одслужењу војног рока Стојадин Мирковић, који је упркос наређењу остао уз мајора Тепића. Мајор Тепић је за свој подвиг проглашен народним херојем. На комеморативном скупу венац Министарства одбране и Војске Србије положила је делегација коју је предводио пуковник Чедомир Дупор из Управе за логистику, а о мајору Тепићу говорио је његов класић, генерал у пензији Љубомир Самарцић.

Конференција о интегритету у сектору безбедности

Министар одбране Братислав Гашић и амбасадор САД у Србији Мајкл Кирби отворили су конференцију „Партнерство за интегритет у сектору безбедности“ у чијем су фокусу теме колико корупција у институцијама безбедности кошта грађане Србије и како јачање интегритета у сектору безбедности доприноси ефикаснијем раду институција и бољој заштити права свих грађана.

Том приликом, министар Гашић је изразио уверење да ће конференција, коју организује Београдски центар за безбедносну политику, допринети јачању институција и потврдити заједничко опредељење да једино смањењем ко-

рупције у свим сферама друштвеног живота и рада можемо да имамо здравије, безбедније и богатије друштво.

– Због негативног утицаја корупције само у области јавних набавки, Србија је изгубила око шесто милиона евра. Због тога је принцип од кога не одустајемо нулта толеранција у борби против те пошаста и ова Влада је у томе максимално одлучна – нагласио је министар Гашић.

Како је истакао амбасадор Кирби, ниједан систем није савршен и неопходни су институционални механизми чији је императив обезбеђивање интегритета сектора безбедности, што обезбеђује остваривање права грађана у демократској земљи.

Државни секретар Зоран Ђорђевић учествовао је на панелу „Колико корупција у институцијама безбедности кошта грађане Србије“. ■

Б. МИЉИЋ

Сарадња са Кином

Делегацију кинеске компаније “China Poly Group Corporation”, која се бави различитим сегментима војног и цивилног пословања, примио је министар одбране Братислав Гашић. На састанку је било речи о успостављању сарадње у области одбрамбене индустрије и проналажењу начина за евентуални заједнички наступ на трећим тржиштима. Делегација компаније посетила је и неколико предузећа одбрамбене индустрије Србије, где су им представљени производи и могућности за сарадњу. ■

Сарадња са Русијом у успону

Министар одбране Братислав Гашић и амбасадор Руске Федерације у Београду Александар Чепурин разговарали су о актуелним регионалним и глобалним политичко-безбедносним питањима. Гашић је истакао принципијелан став Србије о поштовању територијалног интегритета свих чланица Уједињених нација. Министар одбране захвалио је на подршци Русије територијалном интегритету и суверенитету Србије, као и напорима да све проблеме на простору Косова и Метохије решимо мирним путем, кроз дијалог свих заинтересованих страна.

Србија ће наставити да спроводи политику војне неутралности и убудуће ће сарађивати са свим партнерима и на истоку и на западу, истакао је Гашић у разговору.

Гашић и Чепурин закључили су да је потребно наставити са унапређењем војно-војне, војно-образовне, војно-медицинске и војно-техничке сарадње. Било је речи и о предстојећој српско-руској вежби специјалних и ваздушно-десантних снага „Срем 2014“, а заједнички је констатовано да је Српско-руски хуманитарни центар за ванредне ситуације у Нишу у потпуности оправдао своју улогу у санирању природних катастрофа којима смо све чешће изложени. Посебно је истакнута захвалност због изузетно брзе реакције руске стране након поплава у Србији, као и достављање хуманитарне донације која је руским авионима допремљена 30. августа и 3. септембра. ■

Састанак са амбасадором Кифом

У разговору са амбасадором Уједињеног Краљевства у Београду Денисом Кифом, министар одбране Братислав Гашић истакао је да је учешће наше земље на самиту НАТО у Велсу потврда да Србија у међународним оквирима заузима позицију кредибилног и поузданог партнера, да развија однос сарадње са земљама Истока и Запада, не нарушавајући концепт војне неутралности.

– Наше је јасно опредељење да у сарадњи са различитим земљама усвајамо највише стандарде у појединим областима. Самит је био прилика за упознавање са актуелним питањима регионалне и глобалне безбедности, као и са покренутим иницијативама за унапређење интероперабилности партнерских држава и НАТО, што је један од наших циљева када је реч о политици одбране – рекао је Гашић.

На састанку је разговарано о војној сарадњи са Уједињеним Краљевством, реформи сектора безбедности, односима с јавношћу, учењу енглеског језика и сарадњи кроз НАТО Поверилачки фонд, јер су те области оцењене као значајне за развој односа две земље. ■

НОВИ ВОД ЗА МИСИЈУ НА КИПРУ

Потврђивање стеченог угледа

Стрељачки вод Војске Србије 17. септембра испраћен је у мировну мисију Уједињених нација на Кипар. Реч је о седмом контингенту плавих шлемова које наша војска упућује у ту земљу. Свечаности у касарни „Топлички устанак“ у Куршумлији присуствовао је начелник Генералштаба генерал Љубиша Диковић са сарадницима, представници локалне самоуправе, родбина и пријатељи српских мировњака.

Контингент од укупно 46 официра, подофицира и војника, међу којима су и четири жене, састављен је од припадника 37. механизованог батаљона 3. бригаде. Они ће преузети дужност од колега из 4. бригаде који завршавају ангажовање на Кипру.

Начелник Генералштаба генерал Љубиша Диковић истакао је да се на карту земаља које упућују војне јединице у мировне мисије Србија вратила управо упућивањем стрељачког вода на Кипар 2011. године. Он је истакао да ангажовањем у мултинационалним операцијама показујемо способност да, заједно са партнерима са свих меридијана радимо на очувању светског мира и безбедности, доприносећи међународној позицији Србије и угледу њене војске.

– Ваши претходници у овој и другим мисијама на којима учествујемо поставили су високе стандарде својим радом, залагањем и признањима које су заслужили – поручио је ге-

нерал Диковић – а на вама је да задатак извршите војнички, професионално, одговорно и часно.

Начелник Генералштаба свечано је уручио заставу Републике Србије капетану Александру Кришу, командиру вода који путује на Кипар. Капетан Криш обећао је начелнику Генералштаба да ће са својим колегама достојно представљати име наше државе и војске. ■

А. ПЕТРОВИЋ
Снимио Г. СТАНКОВИЋ

МИСИЈА „АТАЛАНТА“

Нови тим специјалаца на задатку

Други Аутономни тим за заштиту бродова који ће од 18. септембра до половине јануара следеће године извршавати задатке под окриљем мисије Европске Уније „Атланта“ испраћен је у касарни „Растко Немањић“ у Панчеву.

Заменик начелника Генералштаба генерал-потпуковник Јовица Драганић пожелео је дванаесточланом тиму специјалаца успех у предстојећој мисији и уручио државну заставу Републике Србије вођи тима капетану Горану Стеванчевићу.

Према речима бригадног генерала Јелесија Радивојевића, команданта Специјалне бригаде, тим је прошао сложену вишемесечну обуку у нашој земљи, али и у Француској и Грчкој, а провере којима су били подвргнути показали су да су они способни за извршење задатка.

Српски специјалци ће се превасходно бринути о безбедности брода „MSM DOURO“ који превози робу у окви-

ру „Светског програма за храну“. Хуманитарни и трговачки товари су у водама надомак Сомалије претходних година често били мета пиратских напада па су Уједињене нације дале мандат Европској унији да својим поморским снагама те нападе спречи. У оквиру Европских поморских снага, Војска Србије ангажује и други тим за заштиту бродова, који ће наредних месеци мисију обављати у Аденомском заливу, Црвеном мору и западном делу Индијског океана. ■

А. ПЕТРОВИЋ
Снимио Д. БАНДА

Војска Србије у новим мисијама

23

Начелник Генералштаба генерал Љубиша Диковић примио је припаднике Војске Србије који одлазе у мултинационалне операције у Централноафричкој Републици и Сомалији.

У Мултидимензионалној интегрисаној стабилизационој мисији Уједињених нација у Централноафричкој Републици (MINUSCA), Војска Србије започиње ангажовање упућивањем штабних официра и војних посматрача, који ће у мисији провести годину дана.

У мултинационалну операцију Европске уније у Централноафричкој Републици (EUFOR RCA) одлази санитарски тим, који ће бити ангажован у амбуланти за основну медицинску заштиту припадника EUFOR RCA до јануара следеће године.

У Војну операцију Поморских снага Европске уније у Сомалији одлази и други аутономни тим за заштиту бродова, који ће наредна четири месеца у водама Индијског океана штитити брод Светског програма за храну.

У мисију ЕУТМ Сомалија, на дужност шефа санитарске службе, одговорног за све аспекте медицинске подршке у зони мисије, одлази пуковник Славиша Ћирић из Војне болнице Ниш. ■

Вежба војски Србије и Мађарске

Командант Копнене војске генерал-потпуковник Александар Живковић присуствовао је на полигону „Варпалота“ у Мађарској, вежби припадника војски Србије и Мађарске „Iron Cat 2014“.

Реч је о вежби речних јединица са артиљеријским гађањем, која се изводи од 2011. године, у Србији на полигону код Титела, а у Мађарској на полигону у „Варпалоти“.

– Овим видом увежбавања подижемо ниво спремности наших састава за одговор на претње по безбедност на унутрашњим пловним путевима и доприносимо развијању међусобног поверења и добросуседских односа – истакао је генерал Живковић после вежбе. ■

Обележено седам деценија мисије Халијард Спас за савезничке пилоте

Поводом 70. годишњице мисије Халијард, када је, захваљујући помоћи Југословенске војске у отаџбини под вођством Драгољуба Михаиловића и Америчке војнообавештајне службе, евакуисано неколико стотина америчких авијатичара и другог савезничког особља Британије, Русије, Француске, Италије и Бугарске, делегације су положили венце на спомен обележје на прањанској Галовица пољани код Чачка.

На свечаности, коју је, под покровитељством председника Томислава Николића, Министарства одбране Србије и Амбасаде САД, организовала Халијард фондација из Вашингтона, почаст херојима мисије спасавања, на некадашњем импровизованом аеродрому, одали су специјални изасланик председника Србије Оливер Антић, заменик амбасадора САД у Београду Гордон Дугуд, представници Министарства одбране и Војске Србије, Српске православне цркве, локалне самоуправе и фондације Халијард.

– Код Срба савезништво није тренутни однос интереса и снага, већ је светиња и слобода за коју се, некакане части, даје живот – истакао је том приликом Оливер Антић.

Заменик амбасадора САД у Београду Гордон Дугуд рекао је да је окупљање подсећање на храбре пред

Изложба о мисији Халијард

У Дому Гарде на Топчидеру отворена је изложба докумената и архивских фотографија посвећених обележавању 70 година од мисије Халијард, чији је приређивач Евроатланска иницијатива из Београда. Том приликом, присутнима су се обратили специјални изасланик председника Републике Србије Оливер Антић, заменик амбасадора САД у Београду Гордон Дугуд, председник Фондације Џон Капело и главни и одговорни уредник „Евроатлантске ревије“ Даниел Шунтер.

Изложба обухвата фотографије настале током лета 1944. године, које су амерички пилоти забележили у Србији, а сакупљене су током седам година истраживања коју је водила Фондација Халијард.

Шира јавност има прилику да посети изложбу у Војном музеју у Београду од 29. септембра.

ставнике српског народа који су предано и пожртвовано бранили америчке пилоте.

Након полагања венаца гости су обишли цркву брвнару у Прањанима и Основну школу „Иво Андрић“, чију је обнову помогла Амбасада САД у Београду. ■

НАЧЕЛНИК Генералштаба генерал Љубиша Диковић присуствовао је отварању научног скупа „Политика САД према региону Западног Балкана и Србији“ који је на Факултету политичких наука организован поводом обележавања 10 година рада Центра за студије САД. На отварању су говорили др Илија Вујачић, декан Факултета политичких наука, Мајкл Кирби, амбасадор САД у Србији и др Драган Р. Симић, директор Центра. ЗАМЕНИК начелника Генералштаба Војске Србије генерал-потпуковник Јовица Драганић разговарао је на Војној академији с полазницима 5. класе Основног командно-штабног курса.

У КОМАНДАМА оперативних састава Војске Србије и организационим целинама Генералштаба организовани су свечани приједи за најмлађе официре који су недавно промовисани у чин потпоручника. Том приликом предочена су им права, обавезе и задаци који их очекују.

У ЦЕНТРУ за мировне операције одржан је Курс за инструкторе права у оружаним сукобима, десети по реду, који је организован у сарадњи са ISAC фондом из Београда. Курс је похађало 15 слушалаца, међу којима су по један припадник оружаних снага Египта и САД.

ПОВОДОМ празника рода артиљеријско-ракетних јединица за противваздухопловна дејства и атомско-биолошко-хемијске службе, заменик начелника Генералштаба генерал-потпуковник Јовица Драганић примио је делегације рода и службе које су предводили командант 250. ракетне бригаде за ПВД бригадни генерал Душко Жарковић и командант Центра за усавршавање кадрова АБХО потпуковник др Иван Лазаревић.

ЗАМЕНИК начелника Генералштаба генерал-потпуковник Јовица Драганић примио је потпоручника Александра Јовановића, вицешампиона света у једрењу. Потпоручник Јовановић, командир бродског одреда навигације и везе на броду Речне флотиле БПН-30 „Козара“, учествовао је са екипом PSTech Racing на 38. Светском првенству у једрењу, у класи „микро“, и освојио друго место.

НАЧЕЛНИК Војногеографског института пуковник др Стеван Радојчић и декан Географског факултета у Београду др Дејан Филиповић потписали су Споразум о научнотехничкој сарадњи, који

омогућава проширење досадашње успешне сарадње две институције.

У ОРГАНИЗАЦИЈИ Сектора за буџет и финансије и Војне академије – Катедре за финансије, одржан је петодневни курс за јавне финансије у систему одбране, који су похађали слушаоци из организационих јединица Министарства одбране и Војске Србије.

ТРАДИЦИОНАЛНИ симпозијум са међународним учешћем „Савремени трендови у офталмохирургији“ у организацији Клинике за очне болести ВМА, Удружења за катаракту и рефрактивну хирургију Србије и Витреоретиналног удружења Србије одржан је на Војномедицинској академији. Овим поводом је, у години када ВМА обележава 170 година постојања, обележено и 60 година од оснивања Клинике за очне болести ВМА.

У ЦЕНТРУ за усавршавање кадрова АБХО у Крушевцу реализован је међународни „Основни курс анализе радиолошки и хемијски контаминираних узорака“, који је похађало 10 учесника из Алжира, Аустрије, Египта, Мађарске, Босне и Херцеговине, Македоније и Црне Горе.

ПОВОДОМ 65 година рада Ватрогасног савеза Београд, Централној логистичкој бази уручена је медаља за остварену дугогодишњу сарадњу у области заштите од пожара, у оквиру које су најзначајније активности организација и реализација ватрогасних такмичења и заједничких вежби.

ВОЈНОМЕДИЦИНСКА академија учествовала је на јесењем Фестивалу здравља који је под слоганом „Свако добро“ одржан у Дому омладине у Београду.

ПОВОДОМ Светског дана прве помоћи, медицински тим Првог центра за обуку, представници хитне помоћи Сомбора и Црвеног крста реализовали су заједничку вежбу прве помоћи у касарни „Аеродром“.

ЧЛАНОВИ Удружења војних пензионера из гарнизона Шабац посетило је припаднике Речне флотиле у новосадској касарни „Александар Берић“ и обишли бродове Флотиле на везу у зимовнику.

У ОКВИРУ пројекта цивилно-војне сарадње „Улепшајмо њихов кутак“, представници гарнизона Крушевац уручили су поклон, школске витрине које су сами израдили, Школи за основно и средње образовање „Веселин Николић“.

Фудбалери на „CISM Futsal cup for peace“

25

Футсал репрезентација Министарства одбране и Војске Србије заузела је четврто место на шестом „CISM Futsal cup for peace“, који је одржан у Сарајеву од 21. до 26. септембра. У утакмици за треће место наша репрезентација је поражена од репрезентације Црне Горе резултатом 6:2. Организатор турнира било је Министарство одбране Босне и Херцеговине под покровитељством Међународног савета за војне спортове (CISM).

Победник турнира је екипа домаћина Босне и Херцеговине, која је у финалној утакмици победила прошлогодишњег првака, репрезентацију Хрватске резултатом 5:2.

Пред одигравање финалне утакмице, у Сарајеву је одржан и састанак са званичницима CISM, у вези са наставком реализације другог циклуса пројекта CISM фудбал купа за мир. Састанку су присуствовали представници свих шест земаља бивше СФРЈ, а Србију су представљали бригадни генерал Сениша Радовић, шеф Делегације Републике Србије при CISM и потпуковник Драган Тодоров, члан Делегације.

На састанку је предложено да домаћин седмог Купа буде Србија, а одлука ће бити донета на Европској конференцији CISM у октобру у Атини. ■

Г. ЧЕГАР

Куп „Радован Медић“ у радио-оријентирингу

У касарни „Радован Медић“ у Батајници организовано је спортско такмичење у радио-оријентирингу Куп „Радован Медић“, на коме је учествовало 10 екипа из 224. центра за електронска дејства, 204. ваздухопловне бригаде, Бригаде везе, Специјалне антитерористичке јединице МУП-а и радио-клубова Савеза радио-аматера Србије.

Отварајући такмичење, командант 224. центра за електронска дејства пуковник Бранислав Љушић подсетио је на традицију овог такмичења, наглашавајући да је Куп установљен у знак сећања на погинулог припадника јединице током бомбардовања наше земље 1999. године.

– Надметање је спој посла који волимо и спорта без кога нема здравог живота – поручио је пуковник Љушић.

Куп је прерастао у традицију којом се чува успомена на заставника Радована Медића, који је 1999. године у Сомбору положио свој живот на бранику отаџбине, а постхумно је одликован Орденом за заслуге у области безбедности и одбране. Касарна је, на иницијативу припадника јединице понела његово име, а у марту је откривена и спомен-биста заставника Медића. ■

Б. МИЉИЋ

ПРИПАДНИЦИ СЛУЖБЕ ТЕЛЕКОМУНИКАЦИЈА И ИНФОРМАТИКЕ ИЗМЕЂУ ДВА ПРАЗНИКА

Висок ниво модернизације

Упркос незавидној економској и финансијској ситуацији у друштву и Војсци, припадници службе, која се, готово свакодневно, суочава са све сложенијим теоријским и практичним, али и безбедносним изазовима, у незаустављивом развоју информационих технологија, успевају да одрже корак са развијеним земљама

Бригадни генерал Предраг Симовић

Основни задатак припадника Службе телекомуникација и информатике јесте да планирају, организују, успостављају и одржавају радио, радиорељејне и кабловске комуникације и да, опслужујући различите уређаје и системе телекомуникација, стварају услове за непрекидно функционисање телекомуникационо-информатичког обезбеђења Министарства одбране (МО) и Војске Србије (ВС). Између два празника реализовали су бројне задатке и остварили знатне резултате којима у датим условима могу да се поносе. Како сазнајемо у Управи за телекомуникације и информатику, такве оцене изречене су и од највишег руководства Војске.

– Припадници службе телекомуникација тежишно, али и у неопходној сарадњи са припадницима информатичке службе и специјалностима техничке службе везаним за одржавање телекомуникационих и информатичких средстава и система, непрекидно успевају да обезбеде веома висок степен непрекидности функционисања телекомуникационог и информационог обезбеђења у Министарству и Војсци и неопходне услове и сервисе за потребе корисника МО и ВС и у свим мисијама Војске. Кључну улогу у стационарној компоненти имала је Бригада везе, а знатан допринос дали су сви органи и све јединице телекомуникација наше војске – рекао нам је начелник

Управе телекомуникација и информатике (Ј-6) Генералштаба бригадни генерал Предраг Симовић.

Оспособљеност корисника нових апликација

Одговорни за планирање и организовање телекомуникационо-информатичког обезбеђења МО и ВС, припадници службе телекомуникација ове године овладали су у већем степеноу техникама и процедурама планирања и организовања, неопходним у раду с уређајима нове технологије, којима се опремају јединице ВС. На знатно виши ниво подигнута је оспособљеност и самих корисника да употребљавају новодизајнирана документа телекомуникационо-информационог обезбеђења (ТкИОБ), оцењују у Управи.

– У протеклом периоду, припадници Управе за телекомуникације и информатику посебно су се ангажовали на планирању оспособљавања кадра службе у руковању новим уређајима, њиховом одржавању и специфичним оспособљавањима везаним за заштиту података и информација. Основни ослонац за оспособљавање кадра службе телекомуникација јесте Центар за обуку везе и информатике из састава Команде за обуку, а значајно место у одговарајућим сегментима има Бригада везе и Војна академија. Од почетка 2014. године, различитим облицима усавршавања у земљи и иностранству обухваћено је више од 300 припадника службе – навео је генерал Симовић.

– Техничка решења примењена у телекомуникационо-информационој систему МО и ВС захтевају савремене и безбедне системе за заштиту података и информација. Примењена су савремена криптолошка решења која су развијена сопственим снагама и она обезбеђују сигурну заштиту података и информација. На тај начин је, као и у развијенијим земљама, испоштован важан принцип да се поуздани системи за заштиту информација не купују, већ се развијају сопственим истраживачко-развојним капацитетима. Традиција научноистраживачког рада у области криптологије, као и праћење светских достигнућа у овој области, дуга је више од четрдесет го-

Ослобађање дела радио-фреквенцијског спектра

27

Сарадња с осталим власницима телекомуникационо-информационих система у Републици Србији је и у овом периоду била садржајна и успешна, напомињу у Управи. Највећи обим сарадње остварен је, истичу, с Телекомом чији су стручњаци, у сарадњи са припадницима Војске Србије, радили на дигитализацији кабловског система преноса у телекомуникационо-информационој систему МО и ВС. Ту се, наравно, није стало.

– У области управљања радио-фреквенцијским спектром у МО и ВС, на основу Плана намене радио-фреквенцијских опсега, Стратегије развоја електронских комуникација у Републици Србији од 2010. до 2020. године и Акционог плана (2013–2014) за спровођење наведене стратегије, а на иницијативу ресорног министарства у току је припрема Предлога Плана ослобађања делова радио-фреквенцијског спектра – каже генерал Симовић. – Тим планом дефинисаће се извори финансирања, висина средстава и период неопходан за измештање електронских средстава МО и ВС у новонамењене фреквенцијске опсега. На овај начин очекује се да МО и ВС реализује процес набавке и интеграције дела савремене електронске комуникационе опреме везане за ослобађање делова спектра.

Имајући у виду рестриктивно финансирање и опредељена финансијска средства за модернизацију ТкИ система ВС, истичу у Управи, извршене су детаљне анализе, оптимизација трошкова и редефинисање програмских докумената по којима ће се у наредном периоду ВС опремати савременим ТкИ уређајима и опремом.

– При томе смо водили рачуна о приоритетима опремања и захтевима оперативних способности јединица ВС. Тежиште модернизације у наредном периоду исказано је на покретној компоненти уз одржавање достигнутог степена модернизације стационарне компоненте телекомуникационо-информационог система МО и ВС – закључио је начелник Управе за телекомуникације и информатику бригадни генерал Предраг Симовић. ■

Душан ГЛИШИЋ

дина. Достигнутим нивоом знања и овладавањем модерним технологијама обезбеђена је самосталност и независност у заштити информација, као значајни чинилац државног суверенитета. У тој области је настављена успешна сарадња са припадницима Управе за везу и криптозаштиту МУП-а Републике Србије, која је од стране користи. Од остварених резултата у сарадњи, доминира унапређење система радио-телефонских комуникација, чиме су обезбеђени телекомуникациони услови за сарадњу и садејство приликом извршавања заједничких задатака, што се и потврдило током извршавања задатака на пружању помоћи становништву с подручја угрожених у мајским поплавама – каже начелник Управе.

Повећане опасности од злоупотреба

Сталним развојем информационо-технолојских технологија повећавају се и опасности од злонамерног деловања из сајбер простора, а тиме и потреба да се заштити Телекомуникационо-информациони систем (ТкИС) МО и ВС. На нивоу Управе и Генералштаба препознате су опасности од ризика и претњи из сајбер простора, па се, у складу с тим, предузимају одговарајуће организационе, техничке и друге мере заштите. Кад је реч о модернизацији система, тежиште је изражено на опремању савременим телекомуникационим уређајима јединица које се упућују у мултинационалне операције и јединица које су непрекидно ангажоване у операцијама Војске Србије. Поред тога, у претходном периоду нагласак је био и на извршењу задатка ин-

теграције и уградње нове телекомуникационе опреме на платформе моторних возила и увођењу у оперативну употребу нових уређаја у јединицама ВС. Припадници службе телекомуникација имали су активну улогу у више пројеката развоја и модернизације система наоружања и војне опреме ВС у којима су дефинисана решења из области ТкИ система.

– И ове године припадници наше службе планирали су, организовали и реализовали ТкИОБ за већи број вежби и осталих облика обучавања припадника МО и ВС. Не умањујући значај осталих, издвајамо учешће двадесет пет припадника службе телекомуникација и информатичке службе ВС у планирању, организовању и извођењу Међународне телекомуникационо-информатичке вежбе „Здружени одговор 2014“ (Combined Endeavor – 2014). То је највећа телекомуникационо-информатичка вежба на свету, коју организује Европска команда Оружаних снага САД у склопу реализације Програма *Партнерство за мир*. Војска Србије од 2009. године активно учествује на вежби која је ове године изведена од 28. августа до 12. септембра у Немачкој, уз учешће двадесет осам држава и три међународне организације. Циљ вежбе је да се оствари, провери и документује интероперабилност комуникацијских и информатичких система између учесника из различитих држава и организација и омогући извођење заједничких мировних операција коришћењем властитих средстава телекомуникација и информатике. Учешће наше војске било је веома успешно и запажено у оквиру наведеног мултинационалног окружења – истакао је генерал Симовић.

ВИШЕБОЈ ЈЕДИНИЦА СПЕЦИЈАЛНЕ НАМЕНЕ

Надметање најспремнијих

На 17. Отвореном вишебоју јединица специјалне намене надметали су се најспремнији припадници Специјалне бригаде Војске Србије, која је и организатор овог јединственог војног такмичења. Домаћина, 63. падобрански батаљон, представљале су две екипе, а 72. извиђачко-диверзантски батаљон и Батаљон за противтерористичка дејства имали су по један тим.

– Успели смо да одржимо континуитет и припремимо вишебој, чији је садржај потпуно у складу са досадашњом традицијом – рекао је на отварању бигадни генерал Јелесије Радивојевић, командант Специјалне бригаде. – Вишебој је веома значајан за подизање психичке и физичке кондиције припадника специјалних јединица.

Вишебој је ове године одржан у рејону Малог Јастрепца. Стаза је била дуга 30 километара, са висинском разликом од 520 и највишом надморском висином од 850 метара. Такмичење је уместо досадашња два сведено на један дан, али је број дисциплина остао на уобичајених 14. После хеликоптерског десанта, петочлани тимови специ-

јалаца су извлачили „рањене“ саборце, стазу су морали да савлађују брзо и спретно, гађали су из пиштоља, бацали бомбе у мету, гађали ножем, прелазили контаминирано земљиште, извлачили „пинцгауер“, пузали испод жичане препреке, прелазили преко дубоког јарка користећи конопц, пењали се уз уже и претресли терен у потрази за добро сакривеним метама. После четири километра веслања набујалом Јужном Моравом, као финале, морали су да буду прецизни у гађању из аутоматске

пушке, на стрелишту у близини Алексинца.

После захтевног надметања победник је Прва екипа 63. падобранског батаљона, а иза ње су припадници Батаљона за противтерористичка дејства, треће место заузела је Друга екипа 63. падобранског батаљона, а четврто екипа 72. извиђачко-диверзантског батаљона.

Најбољим екипама на војном аеродрому у Нишу уручени су пехари и медаље. ■
М. МИЛОЈЕВИЋ

Јубилеј брода „Козара“

Свечаношћу на београдском с и д р и ш т у „Ушће“, припадници Речне флотиле обележили су 75 година од поринућа брода посебне намене „Козара“. Госте је поздравио потпуковник Смиљан Ружић, командант Другог речног одреда, а о историјату и ремонту брода говорио је мајор Дарко Стричић.

У бродском салону приказан је документарни филм „Шајкаши“ о смелим и храбрим ратницима на рекама са ових простора, претечама морнара, а изводећи традиционалне српске народне и војничке песме наступио је и аматерски хор Речне флотиле „Морнари са ушћа“.

Организована је и ревијална веслачка регата, на којој су наступиле три екипе у чамцима типа „шљупка“. Најуспешнија је била прва екипа Другог речног одреда са командиром и кормиларом старијим водником Зораном Којадиновићем на челу, следиле су екипа Средње бродарске школе и друга екипа Другог речног одреда. За госте је уприличена и кратка возња речним патролним чамцем око Малог ратног острва.

Брод „Козара“, бивши немачки „Kriemhild“, саграђен је 1939. године у бродоградилшту у Линцу за потребе немачке ратне морнарице. До пред крај рата налазио се у саставу немачке Црноморске флоте, када је повучен у Регензбург у Немачкој. До 1948. године, као ратни плен окупационих снага САД, служи за смештај официра и штабова, када је предат Баварском лојду и адаптиран у брод-хотел који престаје са радом 1954. године. Комисија Команде Ратне морнарице ЈНА извршила је јуна 1960. године преглед брода у Регензбургу и предложила да се брод купи. Од 1961. налази се у саставу Речне флотиле и базира у Новом Саду.

Након доковања започето у новембру 2009. године и четворогодишњег генералног ремонта и модификација започетих годину дана касније у бродоградилшту у Апатину, брод је предат Речној флотили на употребу.

Осим функције командног места Речне флотиле, „Козара“ поседује и функционалне способности протоколарног и брода болнице, као и брода за обуку кадета рода речних јединица и свих бродарских школа и установа из навигације и бродарства. ■

Б. М. ПОПАДИЋ

ОБЕЛЕЖАВАЊЕ ВОЈНИХ ПРАЗНИКА

Празник логистике

Свечаности поводом обележавања празника логистичких служби – 14. септембра, уз многобројне припаднике те службе, присуствовао је и начелник Генералштаба генерал Љубиша Диковић. Начелник Управе за логистику бригадни генерал Жељко Нинковић подсетио је на прве кораке у стварању логистичких служби, а рад службе илустровао цитатом да логистика ради „све оно што је потребно да војска живи и дејствује“. ■

Мешовита артиљеријска бригада

Припадници Мешовите артиљеријске бригаде су поводом Дана јединице и Дана артиљерије отворили капије касарне „Мија Станимировић“ у Нишу и суграђанима приказали оружје, оруђа и средства која користе у раду. На свечаности је командант Мешовите артиљеријске бригаде пуковник Звонко Стојковић подсетио на богату традицију српских артиљераца. ■

Служба телекомуникација

На свечаности обележавања Дана службе телекомуникација бригадни генерал Предраг Симовић, Начелник Управе за телекомуникације и информатику Генералштаба истакао је да рад службе данас треба посматрати кроз синергију рада с другим службама, пре свега с информатичком.

– За рад службе телекомуникација најбитније је у каквом је стању телекомуникационо-информациони систем Министарства одбране и Војске Србије и да ли успева да одговори захтевима руковођења и командовања. Те задатке успешно смо извршили – нагласио је генерал Симовић.

Поводом празника делегацију службе телекомуникација примио је заменик начелника Генералштаба генерал-потпуковник Јовица Драганић. ■

Бригада везе

Командант Бригаде везе пуковник Љубиша Ђоловић, на свечаности поводом Дана јединице – 20. септембра, нагласио је да је развој бригаде пратио организацију војске како би се прилагодила потребама командовања у складу с материјалним могућностима.

– Посебно смо поносни на увођење нове телекомуникационе и информатичке опреме. Нова техника ће обезбедити веће могућности коришћења информационог простора и пренос информација у реалном времену – истакао је пуковник Ђоловић. ■

АБХО служба

На свечаности обележавања Дана Атомско-биолошко-хемијске службе, 28. септембра, у крушевачкој касарни „Цар Лазар“ потпуковник Иван Лазаревић, командант Центра за усавршавање кадрова АБХО потпуковник Иван Лазаревић истакао је да су припадници АБХ службе стручно оспособљени за извршавање задатака у свим мисијама Војске Србије и подсетио да су припадници ЦУК АБХО и 246. батаљона АБХО дали значајан допринос у асанацији терена и биолошкој деконтаминацији поплаћених подручја у Србији. ■

О свему на компакт диску

У сарадњи ВМА и „Застава филма” урађена је мултимедијална презентација наставно-образовног карактера о превенцији природножаришних инфекција. То је још један начин да се припадници Војске детаљније информишу о реалном ризику од тих инфекција, али и о мерама превенције, с посебним акцентом на боравак у теренским условима.

Иако су се епидемиолози понадали да ће мајске поплаве уништити станишта крпеља и легла мишоликих глодара, који су преносиоци разних болести, то се није догодило. Као да их има више. Самим тим већа је и претња, посебно одређеним групама људи који су професионално изложени ризику од обољевања, јер доста времена проводе

у природи, на терену. Међу њима су и припадници Војске.

Обољења из групе природножаришних инфекција, посебно лајмска болест (која се преноси убодом зараженог крпеља) и хеморагијска грозница са бубрежним синдромом (популарна мишја, код које су резервоари узрочника болести мишолики глодари), имају посебан војномедицински значај. Како још нема ефикасне вакцине против тих болести, веома је битна примена општих мера превенције и заштите здравља професионалних припадника Војске. О тим мерама епидемиолози из превентивно-медицинских установа Министарства и Војске информисали су санитарске органе јединица путем писаних упутстава и дељених флајера. Недавно је у сарадњи ВМА и „Застава филма“ урађена и мултимедијална презентација наставно-образовног карактера о превенцији природножаришних инфекција у Војсци, с посебним нагласком на боравак у теренским условима.

Хеморагијска грозница

Хеморагијска грозница са бубрежним синдромом (ХГБС) најважније је заразно обољење из групе природножаришних инфекција, које представља сталну претњу за припаднике армија већине земаља. Војнички колектив посебно је изложен инфекцији хантанвирусом (узрочником ХГБС), што га сврстава у једну од најризичнијих група. То су и потврдиле прве регистрације тог обољења код нас и у свету, а које су биле везане за војничке колективе.

То обољење посебну пажњу изазвало је у Корејском рату, када је оболео више од 3.000 војника из снага Уједињених нација. На нашим просторима први случај обољевања описан је 1952, када се инфицирао војник у околини реке Фојнице (БиХ).

Главни домаћини и преносиоци заразе на човека јесу разне врсте мишоликих глодара, код којих инфекција пролази као блага болест. Заражени глодари путем мокраће, фецеса и слине излучују вирус у околину, а човек се зарази у природном жаришту болести, најчешће удисањем прашине контаминираних сасушених излучевина тих животиња или удисањем аеросола насталог од њихових излучевина, у условима обилне свеже контаминације околине.

ТЕРЕНСКА ИСПИТИВАЊА

Стручњаци Института за епидемиологију, у сарадњи са другим стручним службама МО, а и појединим цивилним установама, годинама уназад спроводе теренска испитивања широм Србије, како би утврдили природна жаришта болести која могу пренети крпељи и мишолики глодари. Њихов задатак је да дефинишу потенцијални ризик за припаднике Војске и остале грађане Србије. За војску су од посебног значаја резултати испитивања која се спроводе у кругу касарни и полигонима. С обзиром на то да се поједини агенси природножаришних болести интензивно испитују и као могуће биолошко оружје, спроводи се константан епидемиолошки надзор над тим обољењима.

Такође, може да се зарази и путем контаминираних хране или воде. Важно је знати да се болест не преноси с оболе на здраву особу.

– Мишија грозница најчешће се јавља као благо обољење, али може да буде и тешко, са израженим крварењима и са смртним исходом. Од момента заразе до појаве знакова болести може да прође 3–45 дана, најчешће 3–4 недеље. Болест почиње нагло. Јављају се висока температура (од 38 до 40°C), дрхтавица, главобоља, болови у грлу, жеђ и сувоћа уста. Болесник је зајарен и отечен у ли-

цу, а црвенило може да буде изражено на слузокожи ока, кожи лица и врата. Могу да се јаве и знаци хеморагичног синдрома – тачкаста крварења из десни и у слузокожи ока. Та фаза болести траје од три до пет дана, а присутна је код свих оболелих, објашњава епидемиолог пуковник проф. др Радован Чеканац, помоћник начелника ВМА.

Он додаје да од петог дана болести долази до пада температуре и крвног притиска и појављује се обилније крварење по кожи, из носа и слузокожи ока. На конјунктивама крвављење даје очима тзв. „феномен зреле вишње“. Од шестог до осмог дана болести јављају се знаци оштећења бубрега, затим болови у трбуху и леђима и крварења из појединих органа. Врло често је присутна крв у мокраћи и столицама, повраћање крви. Болесник има снижен крвни притисак, дехидриран је, могуће је стање шока, које може бити разлог фаталног исхода.

Након две недеље успешног лечења успоставља се функција бубрега, губи оток лица, враћа апетит, сан... Пацијент након тога улази у фазу реконвалесценције, која траје 1–3 месеца и карактерише је постепен и потпун опоравак.

Хеморагична грозница дијагностикује се на основу клиничке слике, епидемиолошких података о боравку у природном жаришту и налаза специфичних антитела у крви болесника.

На питање како се припадници Војске могу заштити од обољевања, проф. др. Чеканац каже да је важно пре изласка јединица на терен да се обавезно изврши хигијенско-епидемиолошко извиђање. У теренским условима мора се избегавати смештај у бујној вегетацији ниског растиња, јер се ту размножавају глодари. Потребно је да се редовно спроводе санитарно-техничке мере заштите, дератизација, у свим објектима за смештај, боравак и исхрану људи. Логорске просторије морају редовно да се чисте од ниског растиња, жбуња и траве, а око шатора копају шанчеве... Такође, прописан је низ мера о чувању животних намирница и воде за пиће, које се обавезно морају заштитити од глодара.

Лајмска болест

Иако крпељи могу да пренесу многа обољења, код људи се јавља страх са-

мо од једног – лајмске болести. Она је откривена је 1975. у америчком граду Лајм, а данас се евидентира на свим подручјима где су крпељи заражени узрочником те болести. Код нас је први пут регистрована на подручју Београда 1987. године. То је системско инфективно обољење чији је изазивач бактерија *Borrelia burgdorferi*, која се у организам уноси убодом зараженог крпеља. Крпељ је у току године активан од пролећа до јесени, нарочито у мају и јуну. Како је сваки четврти крпељ заражен Борелијом, потребно је изнова подсећати на знаке обољевања и методе заштите.

Од лајмске болести оболевају људи и животиње. Запаљенским процесом могу бити захваћени сви органи и системи, а најчешће кожа, нервни систем, зглобови и срце. У највећем ризику су људи који живе у подручјима окруженима шумом или прераслима грмљем, али и они чија је професија везана за та подручја.

– Дијагноза лајмске болести поставља се на основу клиничке слике, податка о убоду крпеља, те лабораторијским тестовима којима се откривају антитела у серуму, ликвору и синовијалној течности зглобова. Клиничка слика лајмске болести углавном се одвија по стадијумима са различитим манифестацијама у сваком стадијуму. Један од органа који је најчешће захваћен у инфекцији узрочником лајмске болести јесте кожа. Промене на кожи након убода крпеља могу бити последица локалне реакције на месту убода, у виду црвенила пречника 1–2 cm, које нема тенденцију даље ширења и спонтано се повлачи након 2–3 дана. У више од 80 одсто случајева први знак болести јесте прстенасто

црвенило (*erytema migrans*), које се јавља између првог и 36 дана након инфекције. Еритем је безболан, периферно се шири и може достићи више од 30 cm у пречнику. Споро се повлачи и, ако се не лечи, може да траје неколико недеља.

У наведеном периоду са еритемом или без њега, могу се јавити и повишена телесна температура, главобоља, болови у мишићима и зглобовима и увећање лимфних жлезда. У том стадијуму важно је препознати обољење и применити адекватну антибиотску терапију, која најчешће доводи до излечења. Ефикасно лечење ране фазе антибиотикима обично спречава настанак касне фазе и испољавања тешких, хроничних форми лајмске болести, које могу довести до трајног инвалидитета – објашњава пуковник проф. др Чеканац.

Како би се смањило ризик од убода крпеља и обољевања, морају се предузети одговарајуће мере – редовно кошење траве, уређење терена уклањањем и спаљивањем нискожбунастог растиња, хемијски третмани. Те мере никако не могу да потпуно униште крпеље, већ само да их смање на неком локалитету, па је неопходно применити и одређене мере личне заштите – заштити кожу одећом са дугим рукавима и ногавицама, увлачењем ногавица у чарапе или мазањем откривених делова коже средствима које одбијају инсекте (репеленти).

Епидемиолози саветују да се након боравка у природи детаљно прегледа тело на присуство крпеља. И не само то, уколико је у природи боравио и пас, требало би и њега пажљиво прегледати, јер се дешава да се преко псеће длаке унесе крпељ у објекат, па неко заради убод крпеља, а да није боравио у природи.

Стање у Војсци

Припадници Војске Србије су због природе свога посла често изложени ризику од поменутих инфекција, с тим што се оне у ратним условима знатно повећавају. То потврђују и искуства из последњих ратова, а разлог је отежано спровођење адекватних мера превенције у ратним условима.

– Од како је уведено законско привлаживање лајмске болести (1989), бележимо спорадичне случајеве оболева-

ња код припадника Војске Србије – од 1 до 3 годишње. У периоду од 1991. до 2009. од те болести укупно су оболела 62 војника, а највећи број оболелих забележен је 1999. године (14), што је последица поклапања најизраженије сезонске активности крпеља и времена НАТО агресије, као и изражених активности у теренским условима. Из само једне војне јединице било је седам оболелих, што је 12,5 одсто њеног састава – каже проф. др Чеканац.

Он додаје да је највећи број оболелих регистрован у јуну и јулу (58,9 одсто), што указује на изразито сезонски карактер тог обољења. Око 90 одсто оболелих војника инфицирало се на територији гарнизона Београд, каже наш саговорник.

Професор Чеканац истиче да је у истом периоду у ВС регистровано 15 случајева обољевања од хеморагијске грознице, од којих је троје умрло.

– Најчешће бележимо појединачне случајеве обољевања, али се понекад јавља и у епидемијској форми. Прва епидемија у нашој земљи догодила се 1961. године, међу припадницима једне војне јединице на Фрушкој гори, у којој је оболело 46 војника, са једним леталним исходом. До данас су у свету, па и код нас, описане бројне епидемије ХГБС у војничким колективима, како у ратним, тако и у мирнодопским условима. Показало се да је ризик од избијања епидемија знатно већи у рату, због чешћег, дужег и масовнијег боравка припадника оружаних снага у жариштима ХГБС и отежаног спровођења ефикасних мера заштите. За време НАТО агресије 1999. године, забележена је епидемија на југу Србије у којој је оболело шест војника једне јединице.

За разлику од лајмске болести, оболевање од мишје грознице у војничком колективу не јавља се сезонски већ током целе године. Професор др Чеканац напомиње да је од 15 оболелих војника, њих 14 инфицирано за време боравка у Копненој зони безбедности, што потврђује да је боравак јединица у теренским условима, на ендемским подручјима, велики ризик за инфекцију и оболевање од те болести. Епидемиолози би рекли: *Важно је стално погсећање на превентивне мере*. Недавно урађени компакт диск управо има ту сврху. ■

Мира ШВЕДИЋ

ТЕСТ

У Институту за епидемиологију Сектора за превентивну медицину ВМА, почев од 1989, испитује се присуство и зараженост крпеља. Ту се за 15 минута могу добити резултати о томе да ли је одстрањени крпељ био заражен Борелијом. Резултати вишегодишњег рада указали су на то да је десет пута већи ризик од инфекције и обољевања од лајмске болести људи који су сами на разне, непрописане, начине одстрањивали крпеља.

ОБЕЛЕЖЕН ДАН СПЕЦИЈАЛНЕ БРИГАДЕ

Свечаношћу у панчевачкој касарни „Растко Немањић“ обележен је Дан Специјалне бригаде, 29. септембар, у присуству начелника Генералштаба генерала Љубише Диковића, високих војних старешина, представника МУП-а, локалне самоуправе, Српске православне цркве и грађана. Другом делу свечаности, који је одржан у Дому војске у Панчеву, присуствовао је и министар одбране Братислав Гашић.

– Специјална бригада је елитни део система безбедности Србије – рекао је министар Гашић, преносећи припадницима те јединице поруку премијера Александра Вучића. Министар одбране подсетио је да су припадници Специјалне бригаде, као „први међу једнакима“ у војсци помагали народу током недавних елементарних непогода и катастрофа.

Генерал Љубиша Диковић нагласио је да су наше традиције наша снага.

– То нам је ослонац. То је наш понос од кога треба полазити у свим нашим задацима и у свему што радимо као припадници Војске Србије. Војска је снага која је увек тамо где треба, спремна да пружи помоћ у свим областима њеним грађанима и да заиста буде, а то и јесте, војска сваког грађанина Србије – рекао је начелник Генералштаба.

Командант Специјалне бригаде бригадни генерал Јелесије Радивојевић истакао је да је Специјална бригада у претходном периоду извршила све постављене задатке.

– Са искуством које смо стекли у протеклим годинама бригада је стасала у респектабилан састав Војске Србије који непрекидно унапређује своје оперативне способности – рекао је генерал Радивојевић и подсетио на бројне вежбе, обуку, домаће и међународне активности, те помоћ цивилним властима током елементарних непогода у којима су припадници његове јединице показали изузетно залагање и храброст.

После војничког дела свечаности и свечаног дефилеа, начелник Генералштаба генерал Љубиша Диковић у пратњи команданта Копнене војске генерал-потпуковника Александра Живковића положио је венац у Спомен-соби Специјалне бригаде у знак сећања на њене погинуле припаднике. ■

А. ПЕТРОВИЋ
Снимио Г. СТАНКОВИЋ

Сусрет првих подофицира инжињерије

33

Поводом 60 година од завршетка школовања прве класе редовно школованих подофицира после Другог светског рата, од 1952. до 1954. године, у Дому Војске Србије у Београду организован је пријем првих послератних подофицира инжињерије.

У име Генералштаба Војске Србије и Министарства одбране дочекали су их командант Централне логистичке базе бригадни генерал Петар Латковић и начелник Управе за инфраструктуру пуковник Милорад Ђокић, презентујући им стање у Војсци и роду инжињерије данас.

– Људи као ви, који проведу читав радни век у војсци служећи својој земљи и остварујући врхунске резултате, и који ничим не укаљају образ своје професије и војног достојанства заслужују посебно поштовање. Ви сте својим радом, знањем и залагањем у најтежим временима за војску поставили стабилне темеље рода инжињерије. Као инжињерци, поносни смо што се дружимо с вама јер готово да нема рода који се може похвалити да њихове прве класе обележавају шест деценија од завршетка школовања – истакао је бригадни генерал Латковић. ■

Курс за главне подофицире

Након шест година паузе у Центру за обуку и усавршавање подофицира у Панчеву почео је курс за главне подофицире, први који организује Центар. Курс ће у наредна три месеца похађати 18 најбољих подофицира Војске Србије, постављених или планираних за постављење на дужности главних подофицира.

Истичући значај подофицирског кора и подршке коју он треба да пружи командовању, заменик команданта Команде за обуку генерал-мајор Млађен Нишевић подсетио је да је овај курс на самом врху каријерних курсева усавршавања подофицира. ■

Увежбавање гардиста

Припадници Гарде Војске Србије, с циљем подизања нивоа оперативних способности, на полигону „Пескови“ реализовали су тактичке вежбе и програмска гађања из пешадијског наоружања. У вишедневној обуци учествовала је Команда, Командни и Гардијски батаљон, затим 25. батаљон војне полиције и припадници Логистичког батаљона.

Командант логорске просторије потпуковник Ненад Мрдак каже да је задовољан постигнутим резултатима и обученошћу јединица.

– Достигнут је стандард колективне обучености и испуњен циљ логоровања и обуке у теренским условима – истакао је потпуковник Мрдак. ■

МЕЂУНАРОДНИ САЈАМ 112 ЕХРО

Превенција на првом

На Београдском сајму, од 23. до 26. септембра, одржан је 39. међународни сајам превенције и реаговања у ванредним ситуацијама и безбедности и здравља на раду – 112 ЕХРО, под слоганом „превенција је на првом месту“. На тој манифестацији представљена су разна савремена ватрогасно-спасилачка возила за гашење пожара, опрема и пловила за спасилачке интервенције у случају поплава, возила за деконтаминацију, справе, апарати...

Пожари, поплаве, земљотреси, хемијски акциденти најчешће су ванредне ситуације које захтевају реаговање и заштиту људи и имовине. Ове године наша земља суочила се са обилним поплавама, које су изазвале бројна клизишта и одроне. Још једном се показало да би штета била мања да су правовремено примењене мере превенције. Истина је да се финансијска средства за те намене тешко издвајају, али је без ње неупоредиво теже и скупље. И управо су речи „превенција је на првом месту“ биле слоган 39. међународног сајма превенције и реаговања у ванредним ситуацијама и безбедности и здравља на раду – 112 ЕХРО, који се одржао на Београдском сајму од 23. до 26. септембра.

Окосницу сајамског концепта чинила је висока технологија примењена у тим областима. На сајму 112 ЕХРО приказан је велики избор опреме и средстава битних за превенцију и заштиту људи и имовине од природних катастрофа, непогода и људског немара, али и безбедности и здравља на раду, те хитног медицинског збрињавања.

Ове године 73 излагача из двадесетак земаља представила су више од 150 домаћих и иностраних брендова. Поред непосредних произвођача и дистрибутера те врсте опреме и услуга, на сајму је учествовао и знатан број државних, друштвених, образовних, медицинских и хуманитарних организација, чија је делатност у непосредној вези са том облашћу.

Осим изложбеног програма, 112 ЕХРО обогаћен је и стручним пратећим програмом, који је садржао показне вежбе реаговања у ванредним ситуацијама, демонстрационе вежбе, панел дискусије, трибине, радионице са сајамском тематиком – које су обухватиле два тематска блока: 112 – Радионице и Безбедно и здраво радно место.

Мобилна брана

Ко је тих дана прошетало Халом 2 Београдског сајма могао је да види разна ватрогасно-спасилачка возила прилагођена разним ванредним ситуацијама, па и она са даљинским управљањем, те амфибијска возила и роботе за гашење пожара. Ту су и возила за деконтаминацију, справе, апарати и опрема

Месту

за почетно гашење пожара, али и опрема за рад са опасним материјама и друго. Излагачи су приказали и опрему и возила за спасилачке интервенције у случају поплава. Неколико решења побудило је нашу пажњу. Једно од њих је „Мобилна брана за одбрану од поплава“. То је дански пројекат, који код нас заступа фирма „АЛП пројект систем“.

– Прошле године Данци су овим системом помогли Мађарима да одбране рафинерију од поплава – каже Миодраг Савић и објашњава како је мобилна брана монтажно-демонтажног типа, намењена за одбрану од поплава, осим за оне бујичне, а може да се поставља чак и за време те непогоди. Суштина је у томе да може да се профилише кружно, полукружно, да се брани линијски.

Брана се поставља у сегментима, које чине цеви дужине од 15 до 200 метара, а пречник им је 60 или 120 центиметара. Осим у дужину, цеви могу да се поставе и у висину – до 1,80 метара. Решење је веома једноставно јер за четири сата, са једним возилом, четири човека могу да поставе брану за заштиту од поплава у дужини од 1.000 метара, висине 1,2

метра, користећи пумпу за ваздух и пумпу за воду.

Према Савићевим речима на тај начин олакшава се рад људи, јер је постављање бране од поплава на класичан начин јако тежак посао – да би се цаковима направило 1.000 метара бедема потребно 280.000 цакова, 2.500 кубика песка, 450 камиона...

– Ове цеви се пуне водом, па се од воде практично бранимо водом. Уколико дође до оштећења, на лицу места се поправљају, а ако је оштећење веће, сегмент се пресече и једноставно преспоји. Након проласка опасности, испушта се вода из цеви, оне се пакују и иду у магацин до следеће прилике. Ова монтажна брана може да се користи зими и лети, а њена посебност је материјал од кога је израђена.

Стазе за ходање по води

Занимљиво решење компаније „Фетер“ (Vetter), приказано на штан-

ду фирме „Сентум“ (заступнику десетак немачких фирми), јесте спасилачка стаза за ходање по води. Те стазе омогућавају спасилачком тиму да може безбедно ходати преко разних вода, леда јер се не клизају. Захваљујући њима могу да се спасу људи који се даве или тону. Стазе се израђују у три стандардне дужине – од 6, 10 и 15 метара. Могу да се повежу и омогуће тиму за спасавање да их користе у било каквом хитном сценарију. Њихова је носивост приближно 96 килограма по квадратном метру, па је безбедно да са обале преко њих прођу два спасиоца са унесрећеним.

Покретни шатор за деконтаминацију

Покретни шатор за деконтаминацију такође је производ фирме „Фетер“. Спољне димензије су му 1,5×1,5×2,2 метар, или 2,8×1,5×2,2 метар, у зависности од тога да ли је реч о моделу с преткомором или без ње. Самоподижући је и лако се монтира – на њега се прикључује пумпа за надувавање, која користи електричну енергију или боце са компримованим ваздухом. За надувавање комплет шатора потребно је око 40 секунди. Постоји варијанта са уграђеним рукавицама за помоћ контаминираним извана, а шатор има уграђени одвод, како би течност могла да се испусти након деконтаминације.

Покретни шатор за деконтаминацију се лако пакује и преноси. Пакује се као мали кофер и однеси на терен. Кад је упакован димензије су му 1,1×0,72×0,3 метра, а тежак је око 30 килограма. Постоји могућност да се димензије смање ако се шатор пресавије на пола. И код овог решења тајна је у материјалу, који је отпоран на хемикалије. ■

Мира ШВЕДИЋ

ОСВРТ НА САМИТ НАТО У ВЕЛСУ

Изградња стабил у непредвидливом

свету

Пише пуковник Милан Коњиковац

На 26. по реду Самиту шефова држава и влада чланица НАТО, високи званичници 28 држава разматрали су политичко-безбедносну ситуацију у региону и свету, као и остала питања од интереса за Алијансу. Најзначајније место на агенди имала су питања јачања колективне одбране, однос између Северне Америке и Европе, продубљивање политике партнерства, напредак држава аспираната за чланство у НАТО, утицај поступака Руске Федерације на безбедност Алијансе и ангажовање у Авганистану.

У Њупорту (Велс, Велика Британија), 4. септембра ове године одржан је 26. по реду Самит шефова држава и влада чланица НАТО, под називом „Изградња стабилности у непредвидливом свету“. Скуп представља најважнији догађај на међународној политичко-безбедносној сцени, а следећи Самит биће 2016. године у Варшави.

Поред састанка представника држава чланица Алијансе, одржани су састанци у формату контрибутора Мисије у Авганистану, са партнерима заинтересованим за унапређење интероперабилности, државама аспирантима за чланство у Алијанси, партнерима који дају значајне доприносе НАТО операцијама, као и бројни билатерални сусрети високих званичника Алијансе, држава чланица и партнера.

НОСТИ

Јачање колективне одбране и однос између Северне Америке и Европе

Током Самита НАТО у Велсу потврђена је посвећеност да се испуне три основна задатка Алијансе који су наведени у Стратешком концепту: колективна одбрана, управљање кризама и кооперативна безбедност. Може се оценити да је најважнија одлука донета на Самиту у Велсу усвајање Акционог плана борбене готовости Алијансе (Readiness Action Plan). Наведени план донет је у циљу јачања колективне одбране и способности за управљање кризама. Наиме, Алијанса жели да адекватно одговори на промене у безбедносном окружењу, па План треба да обезбеди свеобухватни пакет мера који би то омогућио.

Алијанса очекује да ће се спровођењем Плана брзина реаговања НАТО снага за одговор значајно повећати. Такође, биће успостављене нове савезничке здружене снаге, које ће моћи да се распореде за неколико дана и које ће бити део снага за брзо реаговање. Наведене снаге треба да имају копену компоненту, са одговарајућим ваздухопловним, поморским и снагама за специјалне операције. Степен борбене готовости елемената ових снага биће тестиран кроз вежбе са кратким роком најаве. Биће успостављене команде и контрола, као и капацитети који омогућавају одрживост, а који ће бити на територији источних савезника.

Изузетно је значајна и улога подршке земље домаћина (Host Nation Support). У том смислу, потписани споразум са Шведском, која је партнерска држава, омогућава и олакшава тешњу сарадњу са Алијансом и представља надоградњу Споразума о статусу снага (SOFA). Циљ је да се олакша долазак

САМИТ НАТО

Самит представља састанак шефова држава и влада чланица Северноатлантског савета „на врху“. То нису редовни састанци, али се организују у политички и безбедносно важним моментима, ради процене и обезбеђења стратешких смерница за активности Алијансе. На самитима се дефинише нова безбедносна политика НАТО, доносе одлуке о проширењу, покрећу нове иницијативе и изграђују партнерства са државама које нису чланице Алијансе. Одлуке донете на Самиту објављују се у облику декларација и саопштења. Одлуке имплементирају државе чланице и организационе целине НАТО, у складу са функционалним надлежностима.

Од оснивања НАТО, 1949. године, па до 1990. године одржано је десет самита. Од 1990. године, њихова учеста-

лост је значајно порасла ради стварања услова за ефикасно решавање безбедносних изазова у новом безбедносном окружењу. Многи од одржаних самита сматрају се прекретницама у развоју НАТО. На пример, први самит после Хладног рата, који је одржан у Лондону 1990. године, донео је предлоге и смернице за развој односа са државама централне и источне Европе. На Самиту НАТО у Риму, шефови држава и влада чланица НАТО објавили су нови стратешки концепт, који је био у складу са промењеним безбедносним окружењем по завршетку Хладног рата. Први пут у историји Алијансе, Стратешки концепт је објављен као јавни документ. Тада је основан и Северноатлантски савет за сарадњу (данашњи Савет евроатлантског партнерства), који је званично окупио НАТО и партнерске државе из Европе, централне Азије и са Кавказа.

НАТО трупа у Шведску ради присуства војним вежбама, али и омогући извршан вид дипломатског статуса. Такође, овим техничким споразумом се не дозвољава слободан пролаз трупа Алијансе преко територије Шведске, осим уколико су изричито позване. Поред тога, током Самита потписан је Меморандум о разумевању о Host Nation Support између Финске, такође партнерске државе и НАТО, којим је регулисана могућност да трупе и војни ресурси држава НАТО буду распоређени на територији Финске, али није реч о слободном пролазу или стационирању трупа без сагласности Финске. Слање НАТО снага односи се на учешће у заједничким војним вежбама, али и помоћ у ванредним ситуацијама.

Очекује се да команда наведене здружене оперативне јединице веома високог степена борбене готовости (Very High Readiness Joint Task Force – VJTF) буде лоцирана у Пољској, Румунији или некој од балтичких земаља и да јединица има ротирајући састав. Циљ Алијансе је да њене снаге задрже одговарајући степен борбене готовости и увезаности, који су потребни за спровођење НАТО мисија. Такође, представљају допуну раније усвојених мера гаранције безбедности. Поред

договора о повећању броја војних вежби у источном крилу НАТО, договорено је и веће присуство бродова чланица у Црном мору. Акцентат је на одвраћању агресије и демонстрирање спремности одбране територије чланица НАТО. Током Самита наглашено је и одржавање вежбе високе видљивости „Trident Juncture 2015“, са 25.000 људи, чији ће домаћини бити Шпанија, Португал и Италија, као и да ће бити реализован шири и захтевнији програм вежби од 2016. године.

Постигнут је договор да државе чланице Алијансе зауставе тренд смањивања буџета одбране и у наредних десет година одвоје 2% бруто друштвеног производа за одбрану, како би се уравнотежено делили трошкови и одговорности за достизање и унапређење безбедности евроатлантског региона. Поред тога, савезници који тренутно издвајају мање од 20% своје годишње потрошње буџета одбране на главне нове инвестиције, укључујући истраживање и развој, обавезују се да за деценију повећају своја годишња улагања на 20% или више укупних трошкова одбране. Наведено је у складу са изјавом генералног секретара НАТО, Андерса Фог Расмусена, да „слобода није бесплатна, али безбедност нема цену“.

За сада само четири државе чланице Алијансе издвајају 2% бруто друштвеног производа за одбрану: САД, Велика Британија, Естонија и Грчка. НАТО је заинтересован да се повећане инвестиције усмере на испуњавање захтеваних способности, а да савезници испоље политичку вољу да обезбеде те способности и распореде снаге тамо где су оне потребне. У том циљу истакнут је значај развоја јаке одбрамбене индустрије. Међутим, остаје отворено питање да ли ће објективне околности, пре свега економска криза, дозволити да се наведени циљ постигне. Поред тога, средства опредељена за одбрану треба да допринесу безбедности и ефикасности Алијансе, а не решавању евентуалних билатералних несугласица.

Током Самита у Велсу усвојена је Трансатлантска декларација, којом је још једном потврђена посвећеност јачању трансатлантске везе. Алијанса, која спаја Северну Америку и Европу у одбрани заједничке безбедности, напретка и вредности, још једном је на Самиту гарантовала безбедност својих чланица кроз колективну одбрану и нагласила значај члана 5 Вашингтонског уговора и чврсту решеност чланица Алијансе да, уколико безбедност било ког савезника буде угрожена, реагују заједно и одлучно.

Такође, представљен је Концепт оквирне нације

продуби и интензивира своју сарадњу дугорочно, створи мултинационалне пројекте, пре свега у областима: логистичке подршке, АБХО заштите, дејствовања ватром са копна, из ваздуха и са мора и покретних штабова. Друга група од седам савезника, предвођена Великом Британијом као оквирном нацијом, договориле се да успостави Здружене експедиционе снаге (Joint Expeditionary Force – JEF), које ће бити брзо размештене, способне да спроведу пун спектар операција, укључујући операције високог интензитета. Додатно, група од шест савезника са Италијом као оквирном нацијом, биће фокусирана на побољшање способности у областима: стабилизације и реконструкције, обезбеђења помагача који стварају услове за самостално функционисање, искористивости копнених формација и команде и контроле. Очигледно је да у Алијанси тренутно преовладава став да поједине чланице треба да предводе у одговорности по појединим областима. Уједно се наглашава потреба да се европски савезници уједине у циљу повећања европске одбрамбене способности. При томе, биће постигнута рационализација трошкова, а обученост и опремљеност снага биће на захтеваном нивоу.

На Самиту је одлучено и да се покрене нова Иницијатива за изградњу капацитета одбране и осталих капацитета у вези са безбедношћу (Defence and Related Security Capacity Building Initiative). Алијанса је изразила отвореност да пружи своју експертизу, подршку и помоћ заинтересованим нацијама у области изградње капацитета одбране и осталих капацитета безбедности. Иницијатива ће се реализовати на основу захтева и отворена је за заинтересоване partnere и државе које нису партнери Алијансе, као и за сарадњу са међународним и регионалним организацијама. Поздрављен је и избор заменика генералног секретара НАТО за специјалног координатора за изградњу капацитета одбране.

Партнерства и напредак држава аспираната за чланство у НАТО

Током Самита у Велсу оцењено је да су партнерства изузетно важна за Алијансу и да ће тако и остати у будућности. Истакнуто је и да партнерства имају важну улогу у промоцији међународног мира и стабилности и да Алијанса поштује учешће партнера у мисијама којима она руководи. Поред тога, исказана је заинтересованост да се ојача политички дијалог и практична сарадња са партнерским државама и настави са изградњом капацитета одбране, транспарентности, интегритета и интероперабилности кроз различите иницијативе, попут Програма унапређења образовања у области одбране (DEEP), Програма професионалног развоја и Програма за изградњу интегритета (VIP).

На Самиту је наглашено да се ове године обележава 20 година од успостављања Партнерства за мир и Медитеранског дијалога, као и десет година Истанбулске иницијативе за сарадњу, као и да сви наведени облици сарадње са партнерима промовишу разумевање и безбедносну сарадњу. Што се тиче евентуалног проширења новим чланицама, на Самиту је оцењено да је политика отворених врата на основу члана 10 Вашингтонског уговора један од највећих успеха Алијансе и да су досадашња проширења повећала безбедност и стабилност. НАТО ће остати отворен за европске демократске државе које деле вредности Алијансе, које желе и које су спо-

НОВИ ГЕНЕРАЛНИ СЕКРЕТАР НАТО

Доскорашњи премијер Краљевине Норвешке, Јан Столтенберг ће од 1. октобра 2014. године преузети дужност генералног секретара НАТО од одлазећег генералног секретара Андерса Фог Расмусена. Аналитичари оцењују да је он „прави човек за ту позицију“, посвећен Алијанси, са умеренијим наступом и способношћу за постизање компромиса.

(Framework Nations Concept), који је фокусиран на групу савезника који заједнички раде на мултинационалним пројектима и здруженом развоју снага и способности. Имплементација наведеног концепта треба да допринесе обезбеђењу потребних снага и способности. Наиме, тежња је да европски савезници покажу вољу да учине више за заједничку безбедност и уједно побољшају равнотежу способности између САД и европских савезника, као и између самих европских савезника. У том смислу, на Самиту је објављено да је група од десет савезника, уз помоћ Немачке као оквирне нације, одлучила да

собне да прихвате одговорности и обавезе које проистичу из чланства. У том смислу, министри спољних послова чланица Алијансе имали су одвојени састанак са министрима спољних послова четири државе заинтересоване за чланство (Грузије, Црне Горе, Босне и Херцеговине и Македоније), на којем су разговарали о напретку наведених држава, евроатлантском интеграционом процесу и другим питањима од интереса за Алијансу, укључујући међународну безбедносну ситуацију. Аспиранти за чланство су охрабрени да наставе са имплементацијом неопходних реформи и одлука и припреме се за чланство, док се Алијанса изјаснила да ће наставити са пружањем политичке и практичне подршке њиховим напорима. Званичници НАТО договорили су се да политика отворених врата буде заснована на напретку индивидуалних партнера који желе да постану чланице Алијансе. Као што је и било очекивано, Самит у Велсу није био „самит проширења“, али је ипак

шење које поштује суверенитет, територијални интегритет и међународно признате границе“. На Самиту у Велсу је договорено да на снази остане одлука НАТО да суспендује све активности практичне војне и цивилне сарадње са Руском Федерацијом, док политички канали комуникације остају отворени. Осим потребе да се комуникација настави због размене мишљења и постизања договора, не треба заборавити да је Руска Федерација значајан економски партнер, у већој или мањој мери, земљама чланицама Алијансе.

У складу са наведеним ставовима, током Самита у Велсу одржан је и састанак Комисије НАТО-Украјина. Након састанка објављена је Заједничка изјава у којој је изражена подршка Украјини и одлука да се покрену нови програми сарадње са Украјином, који ће бити фокусирани на командовање, контролу и комуникације, логистику и стандардизацију, кибернетичку одбрану, као и стратешке комуникације. Наводи се и да ће НАТО пружити помоћ Украјини у рехабилитацији рањених војника, као и да ће ојачати своје саветодавно присуство у Канцеларији НАТО у Кијеву. Мере подразумевају и успостављање четири нова специјална поверљива фонда ПЗМ као додатну помоћ у реформи сектора одбране.

Ангажовање НАТО у Авганистану

Током Самита НАТО одржан је састанак Алијансе са представницима партнерских држава које учествују у Мисији у Авганистану, након чега је објављена и Декларација Самита у Велсу о Авганистану. Наглашено је да су савезници и партнерске државе из читавог света заједно у Авганистану спровеле највећу операцију у историји Алијансе и да је тај напор „побољшао глобалну безбедност и допринео бољој будућности становника Авганистана“. Завршетком Мисије у Авганистану децембра 2014. године, природа и

делокруг ангажовања НАТО ће се променити. Алијанса планира три правца деловања: краткорочно, НАТО савезници и партнери спремни су да наставе обуку, саветовање и пружање помоћи Авганистанским националним снагама безбедности након 2014. године кроз неборбену мисију „Resolute Support“, док је у средњорочном плану предвиђена реафирмација одлучности да допринесу финансијској одрживости Авганистанских националних снага безбедности. Дугорочно, Алијанса остаје опредељена да појача партнерство са Авганистаном.

У политичком смислу, Алијанса је нагласила да остаје одлучна да подржи Авганистан у напорима да изгради стабилну, суверену и демократску државу, у којој постоји владавина закона, поштовање људских права и добро управљање. Очигледно је да је циљ Алијансе да терористи никада више не прете са територије Авганистана. Важно је напоменути да успостављање мисије „Resolute Support“ остаје условљено пот-

одржао кредибилитет политике отворених врата, самим организовањем састанка са аспирантима за чланство и пружања охрабрења на њиховом путу ка чланству. Циљу да се очува кредибилитет политике проширења, допринело је и усвајање „Пакета садржајне сарадње са Грузијом“ и отварање „интензивних и фокусираних разговора са Црном Гором“.

Безбедност НАТО у духу актуелне ситуације у Украјини

Овогодишњи Самит НАТО у Велсу у значајној мери обојили су тренутни односи Алијансе са Руском Федерацијом и њихово неслагање по питању ситуације у Украјини. Алијанса сматра да Руска Федерација мора да искористи свој утицај на побуњенике да „смири ситуацију, предузме конкретне кораке и дозволи политичко и дипломатско ре-

писивањем Билатералног безбедносног споразума између САД и Авганистана, као и закључивањем SOFA споразума између НАТО и Авганистана. Алијанса такође наводи да би нова мисија „у идеалном случају, уз консултације са Владом Авганистана, требало да буде подржана резолуцијом СБ УН“.

У Декларацији је поновљена посвећеност финансирању одрживости Авганистанских националних снага безбедности до 2017. године, уз позив авганистанској влади да настави борбу против корупције и јачање институција, како би најкасније од 2024. године Авганистан био у стању да самостално преузме пуно финансирање својих безбедносних структура. Такође, наглашено је да чланице НАТО дугорочно остају посвећене „трајном партнерству НАТО и Авганистана“ и исказују спремност да раде на развијању партнерских односа, уз могућност покретања Индивидуалног програма партнерства и сарадње (IPCP) са Авганистаном.

Остале теме током Самита НАТО

Шефови држава и влада чланица НАТО размотрили су политичко-безбедносну ситуацију у региону и шире и оценили да тзв. „Исламска држава Ирак и Левант“ представља претњу народима Ирака и Сирије и ширем региону. Нагласили су потребу да се пронађе политичко решење и указали на хуманитарну димензију кризе. Истакнуто је да многе чланице Алијансе на билатералној основи пружају безбедносну и хуманитарну помоћ народу Ирака. Подсетили су да постојећа сарадња са Ираком обухвата Индивидуални програм партнерства и сарадње (IPCP) и сарадњу у области политичког дијалога, образовања, обуке, одговора на тероризам, изградње институција одбране, безбедност граница и стратегије комуникација.

Што се тиче ситуације у Сирији, Алијанса је осудила Асадов режим и позвала Владу Сирије да поштује резолуције СБ УН и спроведе политичку транзицију власти. Указали су да више од три године борбе имају драматичне хуманитарне последице и велики утицај на безбедност земаља у региону. Уједно су поздравили улогу Организације за забрану хемијског оружја (OPCW) у уклањању и уништавању хемијског оружја Сирије.

Забринута погоршањем ситуације у Либији, Алијанса је током Самита НАТО у Велсу позвала све стране да прекину насиље и кроз политички дијалог нађу решење. НАТО ће наставити да пружа подршку Либији саветима о изградњи ин-

САСТАНАК У ФОРМАТУ „НАТО+24 ПАРТНЕРА“

Током Самита НАТО у Велсу одржан је и састанак у формату „НАТО+24 партнера“. На наведеном састанку делегацију Министарства одбране Републике Србије предводио је министар одбране Братислав Гашић. Чланови делегације били су генерал-мајор Милан Мојсиловић, шеф Војног представништва у Мисији Републике Србије при НАТО и пуковник Милан Коњиковац, заступник начелника Управе за међународну војну сарадњу.

Основна тема састанка била је Иницијатива за интероперабилност партнера, која би требало да побољша способност Алијансе да се бави безбедносним изазовима заједно са партнерима. Састанак је отворио заменик генералног секретара НАТО, Александар Вершбоу, који је у свом обраћању нагласио значај Иницијативе за интероперабилност партнера и „Платформе интероперабилности 2014–2015“, документа који произилази из поменуте иницијативе и позвао partnere да искористе могућности које она пружа. Такође, нагласио је да ће Иницијатива бити вођена захтевима („demand driven“) и заснована на наученим лекцијама из заједничког учешћа са партнерима у НАТО вођеним операцијама. Министар одбране Велике Британије, Мајкл Фалон, у име домаћина Самита НАТО, пожелио је добродошлицу учесницима састанка и истакао значај интероперабилности и сарадње са партнерима.

Након тога, учесници партнерских држава су подржали Иницијативу и истакли бенефите које би партнери имали учешћем у њој: размену информација, изградњу поверења, консултације, сарадњу, унапређење оперативних способности оружаних снага, способност да се заједнички ангажују са другим оружаним снагама, ефикасно и ефективно ангажовање у операцијама, што ће све допринети глобалном миру и безбедности.

Чињеница да је Република Србија први пут учествовала на састанку под окриљем Самита НАТО на нивоу министра одбране говори о јасном опредељењу за сарадњу са свим државама и међународним организацијама којима је циљ регионална и глобална безбедност и представља потврду решености Републике Србије да развија односе сарадње и са земљама Истока и Запада, не нарушавајући усвојени концепт војне неутралности.

Поред тога, учешће на састанку о интероперабилности током Самита НАТО представљало је добру прилику за упознавање са актуелним питањима регионалне и глобалне безбедности, као и са покренутим иницијативама чији је циљ одржање и унапређење достигнутог нивоа интероперабилности партнерских држава и чланица НАТО. Учешћем на састанку стечен је дубљи увид у Иницијативу о интероперабилности, а остварени су и бројни контакти са страним представницима на маргинама састанка, што је омогућило промовисање актуелних ставова државне политике у области безбедности.

ИНИЦИЈАТИВА О ИНТЕРОПЕРАБИЛНОСТИ

На састанку Северноатлантског савета у формату министара спољних послова, одржаном у децембру 2013. године, дат је задатак Војном комитету НАТО да изради војни савет са препорукама за унапређење интероперабилности партнера, а након завршетка главне операције у Авганистану. Почетком јуна 2014. године Војни комитет НАТО је израдио наведени савет и проследио га на усвајање Северноатлантском савету у формату министара спољних послова.

Северноатлантски савет је 9. јула 2014. године донео одлуку о позивању партнерских држава (Јерменије, Аустралије, Аустрије, Азербејџана, Бахреина, БиХ, Финске, Грузије, Ирске, Јапана, Јордана, Казахстана, Републике Кореје, Молдавије, Монголије, Црне Горе, Марока, Новог Зеланда, Шведске, Швајцарске, Македоније, Украјине, Уједињених Арапских Емирата и Србије) за учешће у Платформи интероперабилности 2014-2015. године.

Иницијатива интероперабилности за partnere садржи низ препорука и смерница за даље унапређење постојећих програма који се односе на развој интероперабилности НАТО и партнерских земаља, као и на јачање пратећих формата за консултације и политички дијалог. Намера НАТО је да понуди заинтересованим партнерима структурисан, редован и предвидљив дијалог о питањима из домена интероперабилности. У том смислу, предвиђа се увођење новог формата, тзв. „28+н платформе за интероперабилност“, у оквиру кога ће се одржавати састанци на нивоу Северноатлантског савета, као и на нивоу одговарајућих војних и политичких комитета.

Платформа би била отворена за partnere који учествују у НАТО операцијама, НАТО снагама за брзо реаговање, Процесу планирања и прегледа (PARP), Концепту оператив-

них способности (ОСС), као и аспирантима за чланство у НАТО. Такође, предвиђа се могућност укључивања представника одређених међународних организација (УН, ЕУ, ОЕБС), које остварују блиску сарадњу са НАТО у операцијама управљања кризама. Листу партнерских држава које учествују у Платформи усвајаће Северноатлантски савет на годишњој бази.

Документ предвиђа и могућност отварања додатних канала сарадње за partnere који теже да ојачају обим, комплексност и ниво односа са Алијансом. Наведено би подразумевало: редовне политичке консултације (укључујући и на нивоу министара), претходно признавање статуса потенцијалног операционог партнера у будућим НАТО операцијама (укључивање у ране фазе преткризних консултација, операционог планирања и размене информација), гарантовано учешће на вежбама отвореним за partnere, попуњавање персоналом актуелних или нових позиција у Седишту НАТО и командној структури НАТО, размену обавештајних података кроз ојачани обавештајни дијалог, на бази постојећих и будућих процедура и модалитета. Одлуку о укључивању партнера у ојачани облик сарадње доносиће Северноатлантски савет (узимајући у обзир дефинисане индикаторе), на основу препоруке Војног комитета НАТО, на период од три године.

Поред наведеног, документ садржи и предлоге за јачање сарадње НАТО са појединим међународним организацијама, узимајући у обзир Стратешки концепт из Лисабона, као и Акциони план за јачање свеобухватног приступа. Платформа ће истовремено бити и формат у оквиру кога ће се конкретизовати пројекти Иницијативе повезаних снага и планетне одбране са партнерским државама.

ституција одбране и безбедности и да развија дугорочно пријатељство. Такође, истакли су да би „природан оквир за сарадњу“ било могуће приступање Либије Медитеранском дијалогу.

Поред тога, на Самиту је оцењено да, иако је у Малију поново успостављен ред, терористичка акта и кријумчарење оружја, наркотика и људи преко Сахел-Сахарског региона представљају претњу региону и Алијанси. Поздравили су напоре УН и нагласили значај одлучности међународне заједнице да одговори на сложене безбедносне и политичке изазове у региону. Поздрављају свеобухватне стратегије Афричке уније и ЕУ за Сахел и ангажовање савезника у Сахел-Сахарском региону, које доприноси реafirмацији суверенитета и територијалног интегритета афричких земаља.

Од осталих тема о којима је било речи на Самиту издвајају се сајбер напади и претње, свеобухватни приступ и значај сарадње са ЕУ, ОЕБС, Саветом Европе и УН, као и програм реформе агенција, НАТО командне структуре и финансија. Када се је реч о сарадњи са ЕУ и ЗБОП, треба напоменути да је потребно, као што је Алијанса наглашавала и у претходном периоду, избећи дуплирање капацитета и трошење финансијских средстава на развијање већ постојећих капацитета. Наведено дуплирање може штетити ефикасности.

Стабилно и поуздано снабдевање енергијом, диверзификација рута, добављача и извора енергије и повезаност енергетских мрежа остаје и даље од важности за Алијансу. Такође, може се оценити да одвраћање, засновано на нуклеарним, конвенционалним и способностима ракетне одбране, остаје кључни елемент укупне стратегије Алијансе. Поред тога, контрола наоружања, разоружање и спречавање ширења оружја за масовно уништење и НАТО ракетна одбрана, која је намењена одбрани против могућих претњи

САСТАНАК МИНИСТРА ОДБРАНЕ СРБИЈЕ И РУМУНИЈЕ

На маргинама састанка у Велсу, министар одбране Братислав Гашић састао се са министром националне одбране Румуније, Мирћом Душом. Обојрано је констатовано да су односи две земље традиционално пријатељски и добри, као и да је досадашња успешна сарадња пример развијања добросуседских односа у региону. Министар Гашић упутио је позив министру Души да у наредном периоду посети Републику Србију. Поновио је захвалност за помоћ на ангажовању спасилачког тима и слању пумпе високог капацитета током незапамћених катастрофалних поплава у мају ове године.

који долазе ван евроатлантског региона, теме су од интереса за Алијансу.

На Самиту је договорен и Пакет планирања одбране (енг. Defence Planning Package), који подразумева побољшање обуке и вежби, команду и контролу, укључујући захтевне ваздухопловне операције, обавештајни рад, надгледање и извиђање, НАТО способност балистичке ракетне одбране, сајбер одбрану, као и побољшање снага и готовости копнених снага за колективну одбрану и одговор на кризе.

Западни Балкан и Самит НАТО

Алијанса је у Декларацији са Самита у Велсу оценила да су на Западном Балкану демократске вредности, владавина закона и добросуседски односи и даље кључни за одржање трајног мира и стабилности. Алијанса је нагласила да у потпуности остаје опредељена за стабилност и безбедност региона и да активно подржава евроатлантске аспирације земаља региона. Оцењено је да савезници и њихови партнери са Западног Балкана активно доприносе одржавању регионалног и међународног мира, укључујући и кроз регионалне формате сарадње.

Алијанса је у завршној Декларацији са Самита у Велсу „поздравила напредак Србије у изградњи јачег партнерства са НАТО“, уз охрабрење да „Београд настави тим путем“. Поздравили су и „напредак постигнут на Косову и охрабрили даље напоре да се ојачају демократске институције и владавина закона на мултиетничком Косову“. Поздравили су побољшање безбедносне ситуације и напредак постигнут кроз дијалог. Похвалили су обе стране за преданост Споразуму Београда и Приштине од 19. априла 2013. године и охрабрили рад на његовој пуној имплементацији.

Такође, Алијанса је похвалила КФОР за успешно извођење мисије више од 15 година, у складу са Резолуцијом СБ УН 1244. Наглашено је ће КФОР наставити да доприноси сигурном и безбедном окружењу и слободи кретања на КиМ, у блиској сарадњи са приштинским властима и ЕУ. Истакнуто је да ће КФОР наставити да подржава развој „мирног, стабилног и мултиетничког Косова“, а смањење међународног присуства на КиМ зависиће искључиво од испуњења претходно задатих критеријума и неће бити вођено календаром.

Очигледно је да се глобално безбедносно окружење у савременом свету значајно променило у последњих годину дана. Иако су глобализација и трговина повећале ниво просперитета и безбедности, а државе постале међусобно зависније него пре, појавиле су се и безбедносне претње које имају глобални карактер, попут међународног тероризма, организованог криминала, пиратерије, сајбер напада и хибридних оружаних сукоба, на које појединачне државе не могу да успешно одговоре. У том смислу, може се очекивати да ће следећи Самит НАТО, који ће бити одржан 2016. године у Варшави, покушати да пружи адекватне одговоре на неке од наведених безбедносних претњи, а уједно и на питање колико је договореног са Самита у Велсу имплементирано у пракси, да ли су спроведене и колико су успешне биле донете мере јачања способности Алијансе, модернизовања капацитета НАТО и поштовања договора о повећању војних инвестиција и издвајања за одбрану. На Самиту у Варшави ће, несумњиво, бити речи и о подршци Авганистану, настављању политике отворених врата, задржавању интероперабилности са партнерима и продубљивању партнерства. Тек тада ће моћи реалније да се сагледају одлуке из Велса и оцени успех садашњих постигнутих договора. ■

ИЗЛОЖБА „СРБИЈА 1914“ У ИСТОРИЈСКОМ МУЗЕЈУ

ТРАДИЦИЈА
ЗА ПОНОС

Поводом обележавања стогодишњице од почетка Првог светског рата, у Историјском музеју Србије отворена је изложба „Србија 1914“. Изложбenu поставку, реализовану у сарадњи Историјског и Војног музеја, а уз подршку Министарства одбране и Министарства културе и информисања, отворио је начелник Генералштаба Војске Србије генерал Љубиша Диковић.

Том приликом, генерал Диковић је рекао да је изложба резултат заједничког напора два музеја да представе наслеђе које нас учи и подсећа на спремност и одважност српског народа и његове војске на бескомпромисну жртву за слободу отаџбине, уједно нас подсећајући и на значај очувања наслеђа и традиција.

– Имамо на шта да будемо поносни и не смемо дозволити да сећања на славне дане наше историје изгледе. Све док траје наше памћење и сећање поколења, не дозволимо да заборав прекрије те, по Србију, веома тешке године – рекао је генерал Диковић.

О изложби су говорили и државни секретар у Министарству културе

СНИМИО Г. СТАНКОВИЋ

и информисања Дејан Ристић, в.д. директора Историјског музеја Србије Душица Бојић и начелник Војног музеја потпуковник Иван Мијатовић.

„Србија 1914“ представља савремени музејски пројекат који настоји да посетиоцима, на занимљив начин, приближи политички, културни, научни и привредни успон Србије почетком 20. века и подсети на догађаје који су претходили Великом рату или су се одвијали 1914. године.

Поводом отварања изложбене поставке, организатори су направили специјалну апликацију „Србија

1914“, мобилну платформу креирану за оперативне системе ИОС и Андроид, помоћу које ће посетиоци моћи на занимљив начин да уче о историји. Апликација је направљена како би, у складу с употребом нових медија, на савремени начин промовисала културно-историјску баштину Србије.

На изложби је приказано више од 100 експоната који приказују јунаштво наше војске. Централни део поставке чини реконструкција ратних догађања у Србији 1914, од савезничке победе у Првом светском рату на Церу, до битака на Дрини и Колубари.

Осим предмета који су припадали значајним личностима и комплетног наоружања које је наша војска користила те године, изложена је и пропратна опрема.

Аутори концепције изложбе су музејски саветник Небојша Дамњановић и виша кустоскиња Снежана Солунац из Историјског музеја Србије и кустос Војног музеја Вук Обрадовић.

Током трајања изложбе у оквиру пратећег програма предвиђени су садржаји попут пројекција играних и документарних филмова, трибина, предавања и креативних радионица за децу и младе.

Изложба је отворена до 15. јануара 2015. године. ■

С. АНЂЕЛКОВИЋ

СНИМАЊЕ ФИЛМА И СЕРИЈЕ „СРБИЈА У ВЕЛИКОМ РАТУ”

ЈУРИШ ОДЈЕКУЈЕ И ВЕК КАСНИЈЕ

УДАРИЛА ВОЈСКА НА ВОЈСКУ, СРБИ НА АУСТРОУГАРЕ, НАСРЕД ДЕЛИБЛАТСКЕ ПЕШЧАРЕ. ОДЈЕКУЈУ ЕКСПЛОЗИЈЕ, РАФАЛИ, ЈУРИШНИ ПОВИЦИ И БОЛНИ ЈАУЦИ РАЊЕНИХ. КАДЕТИ ВОЈНЕ АКАДЕМИЈЕ И ПРИПАДНИЦИ СПЕЦИЈАЛНЕ БРИГАДЕ УВЕРЉИВИ СУ У УЛОЗИ РАТНИКА НА ФИЛМУ.

46 ■

Реконструкција Колубарске битке представља једну од најмасовнијих сцена филма и серије „Србија у Великом рату”, који се скоро годину снима у Србији и изван ње. На пространству Делиблатске пешчаре верно је дочарана офанзивна фаза и одбијање противнапада изузев модерног ципа и крда крава, који су двадесетак минута пролазили кроз кадар.

У српском, свеже ископаном рову, налази се и митраљез „максим”, пешадијско аутоматско наоружање. Музејски експонат.

– Да ли због њега кажу оно „лупаш к’о Максим по дивизији”, запиткују новинари који су дошли на сет. Насмејани чланови екипе одговарају потврдно, климајући гла-

ПОДРШКА МИНИСТАРСТВА ОДБРАНЕ

Снимање документарно-играног филма и серије „Србија у Великом рату“ је пројекат који се изводи у сарадњи Министарства одбране, Војнофилмског центра „Застава филм“, као копродуцента, и Радио Телевизије Србије. Директор „Заставе“ потпуковник Мате Вујновић нагласио је да је пројекат омогућен активним и свесрдним ангажовањем ресурса Министарства одбране.

– Омогућили смо подршку претпостављених команди и установа, које помажу да до краја године успешно завршимо овај пројекат. Надамо се да ће нас време, материјални и људски ресурси послужити до тада – рекао је потпуковник.

ЗАНИМЉИВА СВЕДОЧАНСТВА

Према речима ауторке Слађане Зарић, сценама на Делиблатској пешчари снимање филма приводи се крају.

– Све драматизације рађене су на основу ратних дневника људи који су борбе преживели. То је битно нагласити, јер драматизације нису фикција редитеља и слободна уметничка машта, него представљају занимљиво сведочанство. Пре два месеца на „Пасуљанским ливадама“ снимали смо сцене са Солунског фронта, јер је конфигурација терена, кречњак и камен, заиста подсећала на Кајмакчалан и Добро поље. Овде снимамо Церску и Колубарску битку – славне битке из Првог светског рата. Снимали смо и закопавање топова, причу из касније фазе 1915. године, када је наша војска требало да пређе Албанију и да ту остави тешку артиљерију. Свако је са собом имао само оно што је могао да понесе. У тим сценама, глумци су нам дочарали како је изгледао растамак војника од топа, у коме је често било и суза – рекла је Слађана.

ЗАХВАЛНОСТ „СПЕЦИЈАЛЦИМА“

Редитељка Ивана Стивенс истакла је да наредних дана следи снимање „политичких сцена из поздине рата“ за разлику од досадашњих масовних сцена борби.

– Снимање је било веома напорно, јер масовне сцене, у којима учествују припадници Војске Србије, подразумевају значајне сценографске радове. Снимали смо на Копаонику, на Пасуљанским ливадама и Делиблатској пешчари, и те сцене рађене су на основу личних исповести. Велику помоћ пружили су нам припадници Специјалне бригаде који су изводили тешке физичке активности, и без њих би било немогуће снимити већину кадрова – рекла је редитељка.

вом. Кадети и „специјалци“, у овом случају српски војници, заузимају положаје уз „максим“ и пушке, нишане противника и све то због фотографа. Желе да виде како су „испали“ на фотографијама, радознали су. Грају током паузе прекида гласно „Тишина! Искључите сви своје мобилне телефоне! Не на вибрацију, скроз“. Ништа се не чује. Снимање почиње. Пробају први пут, други пут, и тако док не поставе све на своје место. Ратници оригинално падају, вичу, кукају, прослављају. Тада сниме кадар, после ког сви војници, и Срби и Аустроугари, упуте снажан аплауз екипи филма. Следи пауза. Кувари су спремили за ручак грашак, а за вечеру гулаш од дивљачи.

Неколико дана касније, снимање је настављено у Београду, код земунске куле Гардош. Звук авиона и црквених звона не омета снимање значајно. Под врелином септембарског сунца спадају залеђени бркови и топи се шминка на девојкама које испраћају своје младиће у бој. Овај пут, камером су забележене игране сцене, међу којима је и чувени говор мајора Драгутина Гавриловића пред војницима, уочи одбране Београда 1915. године. Век касније, глумац Никола Ракочевић гласно се обраћа кадетима Војне академије и ученицима Пете београдске гимназије.

– Јунаци! Тачно у 15 часова непријатеља се има разбити вашим силним јуришом, разнети вашим бомбама и бајонетима. Образ Београда, наше престонице, има да буде светао. Војници! Јунаци! Врховна команда избрисала је наш пук из бројног стања, наш пук је жртвован за част Београда и Отаџбине. Ви немате више да се бринете за животе ваше, они више не постоје. Зато напред у славу! За краља и Отаџбину! А потом сви у глас – Живео краљ! Живео Београд!

– Стоп. Купљено. Идемо даље – довикује редитељка Ивана Стивенс.

Екипа скупља дрвену приколицу из кадра, сандуке с оружјем, склања пепео изгорелих дрва. Статисти користе прилику да се освеже и расхладе. Није лако носити комплетну униформу српског војника из Првог светског рата на великим температурама.

Премијера остварења „Србија у Великом рату“ биће одржана средином децембра, на дан обележавања сто година од Колубарске битке. ■

Сања АНЂЕЛКОВИЋ
Снимимо Даримир БАНДА

„Бинички“ и Мањифико на међународном фестивалу у Италији

Уметнички ансамбл Министарства одбране „Станислав Бинички“ и популарни словеначки музичар Роберт Пешут Мањифико, одржали су 20. септембра концерт у оквиру међународног музичког фестивала у италијанском граду Матера. Реч је о тродневној манифестацији на тргу Сан Ђованиди Матера, која је организована у част 100. годишњице од почетка Првог светског рата, а чији је циљ промовисање идеје да војске оружје замене музичким инструментима, насиље љубављу и незнање мудрошћу.

Диригент Уметничког ансамбла мајор мр Игор Митровић истакао је да су утисци са концерта импресивни и да је четворогодишња сарадња са Мањификом све интензивнија и сваки наступ је све бољи, као и да ће круна заједничких наступа бити концерт у Београду, 18. октобра у Центру „Сава“.

– Иако је репертоар углавном обухватао песме на српском језику, италијанска публика је бројним аплаузима испратила већи део концерта – рекао је мајор Митровић.

Према речима Роберта Пешута Мањифика, који је наступ започео речима „нисмо дошли да покоримо вашу земљу, већ ваше срце и душу“, италијанска публика је са нестрпљењем чекала да види и чује тај необичан спој словеначког бенда и српског војног оркестра.

Репертоар су уз музику из филмова „Монтевидео, Бог те видео“ и „Монтевидео, видимо се!“ чиниле и песме с Мањификових претходних албума.

Матера је град у јужној Италији, а стари део града је захваљујући древном градитељству уврштен на списак светске баштине УНЕСКО. Живописни градић је због своје лепоте и специфичне архитектуре домаћин многобројних културних дешавања, а кандидат је и за културну престоницу Европе 2019. године. ■

Б. МИЉИЋ

ИЗЛОЖБА У ДОМУ ВОЈСКЕ У БЕОГРАДУ

Паралеле сликарства и таписерије

У Галерији Дома Војске Србије отворена је изложба „Седм уметника: паралеле сликарства и таписерије“. У сарадњи са Медија центром „Одбрана“ изложбу су припремили Галерија ликовне уметности поклон збирка Рајка Мамузића и „Атеље 61“ из Новог Сада.

Присутнима су се обратили новопостављени директор Медија центра „Одбрана“ пуковник Стевица Карапанџин, сарадник за маркетинг и односе са јавношћу „Атељеа 61“ Теодора Ж. Јанковић, директор Галерије ликовне уметности Лазар Марковић и директор „Атељеа 61“ Ласло Силађи.

Пуковник Карапанџин рекао је да се концепт галерија Дома Војске, излагање изузетних дела нашег ликовног стваралаштва која баштине многи музеји, галерије и збирке широм Србије, неће битно мењати.

– Тај концепт је издвојио галерије Дома Војске и смеистио њихове изложбе у сам врх ликовних и уметничких догађања у Србији. Управо према том критеријуму имамо прилику да видимо радове седморице изузетних уметника. Посебан квалитет изложби дају таписерије које се ретко излажу, што никако не умањује значај овог веома занимљивог медија. Куриозитет представља и податак да је „Атеље 61“ своју прву самосталну изложбу имао управо у овом здању 1962. године – рекао је пуковник Карапанџин.

Према речима Теодоре Ж. Јанковић, изложбена поставка је „савршено уклопљена у Галерију Дома Војске Србије“, а Лазар Марковић је похвалио Медија центар „Одбрана“ који успешно, већ неколико година, сарађује са институцијама културе. Он је похвалио и ауторке изложбе, Ану Ракић и Горанку Вукадиновић, које су успеле да осмисле „добрну и паметну концепцију две новосадске установе“.

Изложбена поставка, отворена до 11. октобра, јединствена је прилика да београдској публици буду представљена дела Бошка Петровића, Стевана Максимовића, Младена Србинићића, Стојана Ђелића, Драгутина Цигарчића, Јована Солдатовића и Еда Муртића, аутора заступљених техникама сликарства, вајарства и таписерије у обе новосадске институције. Њихова дела представљају тачке укрштања које су покренуле идеју о поставци као покушају проблематизовања сличности и разлика између таписерија и сликарства.

Поставку прати богат пратећи програм, пројекције документарних филмова, видео презентације, предавања и стручна вођења кроз изложбу. ■

С. АНЂЕЛКОВИЋ
Снимио Ј. МАМУЉА

ТРЕЋЕ ИЗДАЊЕ КЊИГЕ О СЛАВНИМ
СРПСКИМ РАТНИЦИМА

ТОПЛИЧКИ ГВОЗДЕНИ ПУК

У Дому Војске Србије представљена је књига *Топлички гвоздени пук „Књаз Михаило“*, војног историчара Мирка Добричанина, чије је треће издање управо изашло из штампе. Промоцији књиге, којом је јавности пружен значајан допринос потпунијем сазнавању улоге и ангажовања једне од најзначајнијих јединица српске војске у ослободилачким ратовима од 1912. до 1918. године, присуствовало је више стотина заљубљеника у књигу и историју, као и добрих познавалаца Топлице и топличког краја.

У књизи су на око 600 страница, романескним стилем, веома документовано, фотографијама и сведочењима, приказана најзначајнија борбена дејства, напори, херојска дела и легендарни подвизи морално беспримерно чврстих, непоколебљивих и оданих бораца, припадника Другог пешадијског пука првог позива, који је, међу око 100 пукова мобилисаних у току српских ослободилачких ратова, једини понео почасни и обавезујући назив „гвоздени“.

Топлички гвоздени пук је учествовао у свим ратовима од 1912. до 1918. године, а његови припадници, од 21. до 31. године живота, понели су највише српских и страних ратних одликовања. У његовим редовима војевало је 208 носилаца Карађорђевог звезда с мачевима, од којих су чак 36 били двојструки носиоци тог највишег српског ратног одликовања. Бесмртну славу стекао је у бици на Брегалници, у Другом балканском рату, када је, по освајању коте 650, пробио бугарски фронт. За само двадесет и четири сата у тој бици пук је изгубио више од осам сто-

тина војника, или као у целом рату са Турцима 1912. године.

О књизи, својеврсном споменику свим ратницима пука и породицама из којих су потекли, говорили су рецензент Радуле Јовановић, публицисте и новинари Радисав Ристић и Звонимир Пешић, издавач Мирко Мркић и аутор. Истичући да је Гвоздени пук „Књаз Михаило“, од укупно 16 хиљада бораца, колико је прошло кроз његове редове, током шест година ратних дејстава изгубио више од половине људства, промотери књиге су, сваки из свог угла, сведочили о напорима аутора да верно, сликовито и документовано прикаже легендарно херојство припадника славне јединице, формиране већином од сељака Топличког округа. Слобода је, истицали су говорници, била неисцрпна покретачка снага која је подвижнике 2. пешадијског пука одржавала на борбеним положајима и кад су били на измаку, смртно рањени.

Херојство припадника Топличког гвозденог пука постало је легендарно још током битака, да би, цео век касније, добило омаж у делу које се клања сенима њихове храбрости. Представљајући дело Мирка Добричанина, промотери су били јединствени у оцени да том књигом слава Топличког гвозденог пука наставља да живи и у генерацијама које долазе. Тим пре јер треће издање те вредне монографије садржи и поглавље о Трећој бригади Копнене војске, која наставља традиције славног Топличког гвозденог пука. ■

Д. ГЛИШИЋ
Снимила Д. БАЊАКТАРЕВИЋ

Представљена књига „Браћа по оружју 1914-1918“

49

У Дому Војске у Београду представљена је књига публицисте Бранка Богдановића *„Браћа по оружју“* на руском језику, објављена поводом обележавања стогодишњице од почетка Првог светског рата. О књизи у којој је на документован начин описан ниво опремљености српске и руске војске у Великом рату, говорили су Георгиј Веденскиј, рецензент и кустос Музеја заповедника у Царском селу и Музеја Првог светског рата у Санкт Петербургу, Мирослав Лазански почасни председник Националне асоцијације за оружје Србије и аутор.

На основу архивске грађе из институција у земљи и иностранству и мемоарске грађе углавном страних учесника рата у Србији и на Солунском фронту, Богдановић је приказао неистражене аспекте Сарајевског атентата и политичких активности које су уследиле и потрајале све до објаве рата Србији.

Посебну пажњу аутор је, као врстан познавалац наоружања из Првог светског рата, посветио управо опреми и оружју којим је српска војска извојевала блиставе победе у првим окршајима с аустроугарским армијама. Детаљан приказ мисија за одбрану Београда и операција у Србији и на Солунском фронту, у којима су учествовали руски, британски и француски артиљерци, морнари и војници, указује да су Србију искрено волели обични људи и Русије и западних савезника, који су раме уз раме са српским војницима учествовали у ратној епопеји од 1914. до 1918. године и постали својеврсна „браћа по оружју“. ■

Д. ГЛИШИЋ

ВОЈНИ
ОРКЕСТАР
НИШ НА
ФЕСТИВАЛУ
У МОСКВИ

„МАРШ НА ДРИНУ“ НА ЦР

НИШКИ ВОЈНИ ОРКЕСТАР ЈЕ ДЕВЕТ ДАНА НАСТУПАО ИЗ ВЕЧЕРИ У ВЕЧЕ НА ЦРВЕНОМ ТРГУ ИСПРЕД СПАСКЕ КУЛЕ И ТО ПРЕД СЕДАМ И ПО ХИЉАДА ЉУДИ, КОЈИ СУ НА КОНЦЕРТИМА ПОДРЖАВАЛИ ИЗВЕДБУ „МАРША НА ДРИНУ“ АПЛАУЗИМА ТОКОМ ИЗВОЂЕЊА И СКАНДИРАЊЕМ НА КРАЈУ

Позив за први наступ Војног оркестра Ниш на Међународном фестивалу војних оркестара „Спаска кула“ стигао је од министра одбране Руске федерације Сергеја Шојгуа. Реч је о једном од највећих фестивала војних и националних оркестара у свету, на коме су почетком септембра, поред војних музичара из Србије и Руске Федерације, учествовали и војни оркестри и играчке трупе из Кине, Јерменије, Казахстана, Ирске, Швајцарске, Италије, Мексика и Турске. Фестивал у Москви је на једном месту окупио око 1.500 музичара, плесача, акробата и мајстора борилачких вештина.

Први међународни наступ Војног оркестра Ниш забележен је 2004. године, када су нишки музичари извели неколико запажених концерата у граду музике, Грацу у Аустрији. Гостовање нишког оркестра изазвало је такав одјек да је један од новинара свој текст о том догађају насловио „Увертира за европске интеграције“.

Ове године Војни оркестар Копнене војске из Ниша најпре је, почетком маја, наступио на фестивалу војних оркестара у Софији, заједно са колегама из Грчке и Бугарске, а потом и на фестивалу војних оркестра у Москви.

Српски војни музичари, предвођених начелником мајором Душаном Милосављевићем и диригентом капетаном Дејаном Ђорђевићем, стигли су у руску престоницу два дана пред почетак фестивала, како би увежбавали протоколарне детаље и учествовали на генералној проби. Нишки војни оркестар је у наредних девет дана наступао сваке вечери на Црвеном тргу испред Спаске куле и то пред седам и по хиљада људи. Занимљиво је да је програм свих девет дана био исти, док се само публика мењала. Војни оркестар Ниш наступао је на почетку програма, одмах после Руског председничког оркестра, и представљао се руској публици мар-

ЦРВЕНОМ ТРГУ

шем Станислава Биничког „На Дрину“. Већина војних оркестара је на фестивалу изводила маршеве са специфичним карактеристикама националног народног мелоса.

Оркестар је током боравка у Москви извео и два получасовна концерта на малој сцени на Црвеном тргу и у дечјем парку „Кузминка“.

„Част је учествовати на једном од највећих фестивала војне музике у свету. Видели смо где смо сада у међународним релацијама и шта би требало унапредити да наши наступи буду још бољи. Чули смо војне оркестре из других земаља, а увежбаношћу, врхунским музицирањем и ефектним сценским наступом одушевили су нас Конзерваторијски оркестар, састављен од ученика и кадета руских војних музичких школа и Војни оркестар из Севастопоља“, рекао нам је диригент капетан Дејан Ђорђевић.

Војним музичарима из Ниша, командант Кремља генерал-потпуковник Сергеј Хлебњиков уручио је током обиласка, као успомену на фестивал у Москви, заједничку фотографију, захвалницу и официјерски бодож са грбом Русије. ■

Зоран МИЛАДИНОВИЋ

ОБЕЛЕЖЕН ДАН УМЕТНИЧКОГ АНСАМБЛА „СТАНИСЛАВ БИНИЧКИ“

51

Концертом „Музиком кроз време“ у Дому Војске, Уметнички ансамбл Министарства одбране „Станислав Бинички“ обележио је свој Дан – 26. септембар.

Под диригентском палицом Војислава Бубише Симића, Павла Медаковића и мајора мр Игора Митровића, наступили су солисти Јадранка Јовановић, Мерима Његомир, Данка Стојиљковић, Божидар Боки Милошевић, Славко Николић и Дејан Пешић.

Соло деонице извели су и музичари капетан Душко Стаменковић – кларинет, Нађа Дорник – харфа и трубачи Младен Ђорђевић, Владимир Јовановић и Ненад Нинковић.

Настављајући традиције првог симфонијског „Београдског војног оркестра“ из 1899. године, Ансамбл деценијама наставља племениту мисију и достојно носи име композитора и диригента Станислава Биничког, афирмишући музику из наше и светске музичке баштине.

На репертоару концерта биле су нумере „Краљево коло“, „Тамо далеко“, „Шпанска игра“, „Хабанера“, „Празник трубача“, затим је уследила музика из филма „Монтевидео, Бог те видео“, као и композиције „Меракли чочек“, „Сагапо“, „Каљинка“, „Балканске импресије“ и остале.

Уметнички ансамбл с поносом носи име човека који је своју музику уткао у последњих стотинак година, богатих бурним историјским дешавањима. Велики рат се Биничком наметнуо као околност, војничка дужност и незаобилазна тема. Због тога је концерт посвећен и обележавању сто година од почетка Првог светског рата.

Учешћем на бројним музичко-сценским свечаностима и фестивалима у земљи и иностранству, Уметнички ансамбл „Станислав Бинички“ промовисао је значајне уметничке вредности и представио нашу музику широм света. ■

С. АНЂЕЛКОВИЋ

КОНЦЕРТ МЕШОВИТОГ ХОРА „СВЕТИ КНЕЗ ЛАЗАР“

У Дому Војске одржан је концерт мешовитог хора „Свети Кнез Лазар“ из Крушевца. Хор постоји већ 23 године, а основан је уз благослов епископа нишког Иринеја. Хор је предводила диригент Катарина Божић, а публика је могла да ужива у композицијама „Тебе Бога хвалим“, „Васкршњи антифони“, „Скажи ми Господи“, „Покајничка молитва“ и другим.

Свечани звук црквене музике био је утолико узвишенији јер су уз хор наступили солисти: тенор Јереј Александар Николић, баритони Ђорђе Томић и Милош Зарић, бас Милош Гашић и сопрани Лидија Јевремовић и Биљана Васиљевић. ■

Кад се вратите...

О деци која су била превише млада да би били ратници, а ипак довољно јуначна да издрже све страхоте рата, о малим јунацима који су прегазили албанске гудуре, преживели Крф и издржали пробој Солунског фронта, није писано ни довољно, ни често. Од 30.000 малишана, колико их је пошло у голготу, преживело је свега осам хиљада. Ово су њихове исповести.

У „Фрагментима из Албаније”, Радован Драшковић забележио је своја сећања на мученичко време којем је била изложена српска војска, с хиљадама и хиљадама избеглица, који су се у аветињским колонама кретали по непроходним теренима, преко огромног комплекса каменитих планина, високих, завејаних снегом и сметовима. Стазе, које су с муком створене, биле су толико клизаве да се кретало са страховитом опасношћу по живот. Била је врло велика хладноћа, а ваздух густ, тежак и пун магле, која је падала свом силином на груди и гушила преморене путнике.

„... Почетком јануара 1916. године, мој 17. пешадијски пук био је у заштитници, па смо међу последњима кренули из Љеша ка Драчу. Стаза, којом смо се кретали пролазила је кроз мочваре блата, па су наши понтонири на брзу руку израдили некакву стазу, прекривши је лесема од прућа. Призор за време преласка преко леса био је више него мучан: људи су од умора, глади и болести, непрестано падали и закрчавали стазу. Морали су бити одбачени ван леса. С једне и друге стране лежали су мртви, или они у последњем ропцу, да бисмо ми, који смо још имали снаге, могли проћи.

... И тада запазих један тужан приказ који ме је дубоко потресао. Млад, леп као девојка, једва ако је имао 17 или 18 година, лежао је дечак, избачен ван леса, крај једног камена, главе наслоњене на руку. Испод нагореле шајкаче вирила му је густа и црна коса, а преко чела један прамен спуштао се до самих обрва. Крупне али угашене очи изражавале су тугу. Нос му је био ушиљен, а науснице једва да су почеле пробијати, док су му се, црвене као крв, уснице једва мицале, те је изгледало као да жели нешто да каже.

Младост тог регрута, лепота и болно мицање усницама, заинтересовали су нас. Окружили смо га и нагну смо се над њим, да бисмо га чули и разумели шта хоће. Био је изгубио глас. Најзад, после дугог мучења, и његовог да нешто изрекне и нашег да га чујемо и разумемо, он једва, застајући иза сваке речи, прошапута: „Србију... кад се вратите... поздравите... и моју...”

Али ту је, можда и пре времена од силног напрезања, настао ропач. Више нисмо могли ништа чути. Уста су му остала полуотворена, а усне се више нису мицале. Тихо је склопио очи. Један слаб трзај... и све је било свршено.

Неко се присети да погледа у његов џеп, да нема какво писмо, или било шта из чега бисмо једном, ако се вратимо, могли обавестити његове о његовој тужној судбини. Нажалост, ништа не беше из чега би се могао утврдити његов идентитет. Само струк загриженог али већ увелог празилука и једна обична бритва.

Он није био интелектуалац, већ обично сељачко дете. Био је свестан свог положаја, а и нашег; није тражио помоћ. Хтео је само да своје последње мисли посвети Србији и својима. Имао је веру у победу правде и наш успех, јер је, и поред оно неколико речи, које је једва изговорио, изустио „кад се вратите”. Били смо веома потрешени. Скину смо шајкаче и поклонисмо се младом витезу.”

Из дневника шеснаестогодишњака

Зарија Вукичевич, шеснаестогодишњи добровољац, од 13. новембра 1915. до 30. јануара 1916. брижљиво је у свој дневник бележио голготу кроз коју је, заједно са браћом, српским војницима и избеглицама, прошао у повлачењу преко Албаније.

„Љум Кула, 13. новембар 1915, изјутра. Крећемо се путем који води лево за Битољ, или десно за Скадар. Увече стигосмо у Бицан. Снег једнако пада... Пута нема... Све дубље и дубље улазимо у Албанију. Нико не зна шта нас чека сутра.

Љусна, 14. новембар, увече. Снег је падао читаве ноћи. Тако је јако дувао ветар да нам је слојеве снега бацао у очи. Свакога дана је све теже. Плашим се да једнога дана, врло брзо, нећу моћи да идем даље.

Васјат, 15. новембар 1915, вече. Страховито је хладно. Снег смрзнут. Немамо хлеба, немамо топла одела. Глад нас сатире, а зима уништава. Мали пут смрзнут и клизав. Падамо често и продужавамо с великом муком. Што смо ближи врху брда, то је ветар постајао јачи. Тако је јак да смо сваких десет метара морали да застајкујемо не би ли прикупили

снагу за даљи покрет. Одморивши се на једном камену осетих јаке болове у ногама. Погледах у своје ципеле и видех да ноге заједно са ципелама беху смрзнуте. Никакве покрете не могах да вршим њима и почех полако да губим снагу. Ветар продире до сржи костију. Два пута ме је оборио. Пузајући рукама и ногама као мачка, најзад стигох до једне куће. Уђох у собу препуну наших војника који су се окупили око једне ватре. Седох да се огрејем и одморим... Бринуо сам за браћу. Нисам знао где су, јесу ли живи. А онда их угледах; смрзнути, с последњом снагом, падајући, полако су стизали. Овај дан с ветром најстрашнији је у мом животу.

Сумбат, 16. новембар 1915, увече. Једна од најстрашњих ноћи до сада. Ветар ужасно фијуче и пробија до кости. Зора још није сванула када смо кренули. Све је горе било. Највећа низбрдица, највратоломнији гребен, највећи амбиси, најгоре гудуре и кршеви. На сваких пет корака претурају се људи и коњи. Грозни прикази. Поподне стигосмо у ово село. Данас је био најтежи дан кроз Албанију што се тиче терена и опасности.

Дебар, 19. новембар 1915, изјутра. Два дана маршујемо. Пут нас води за Стругу. Добили смо и топлу вечеру. Мало смо предахнули од протеклих напора.

Струга, 20. новембар 1915. године. Крај самог Дрима, у огромној тајанственој клисури, крећемо даље ка Струги. Пут је целе ноћи био врло тежак. Уморан, измучен, дремао сам у ходу и плашио се да се не претурим у Дрим. Пред Стругом грдно блато. Варош је пуна војске, нарочито регрута бедна изгледа. Нико не зна куда ћемо даље. Пошто је пут за Грчку немогућ, мораћемо за Елбасан и Драч. Дакле, поново на пут кроз Албанију

Пренс, 22. новембар 1915, увече. Србија пропада... Сто година је прошло откако је почела слободно да дише, да се развија у слободи. За тих сто година, колико мука, невоља, тешкоћа, трзавица и несрећних часова. Па, ипак, ја још увек верујем да ће нас неко избавити. Мала Србија је то заслужила.

Бабине, 21. новембар 1915, увече. Пут напоран и тежак. Цео дан смо пешачили некаквим гадним и вратоломним путевима.

Елбасан 24. новембар/1. децембар 1915, Пекин 5/6. децембар 1915. Коначно стигосмо у питомињу. За нама остадоше црне, камените планинске гудуре прекривене снегом и ледом. Рекоше да ћемо на пут за Кавају где нас очекују савезнички бродови да нас превезу на Крф.

Каваја, од 14. децембра 1915. до 18. јануара 1916. године. Обилазио сам гробове у дворишту цркве, када наиђох на гомилу свеже земље и много белих крстача без имена. Ту беху сахрањени наши млади регрути умрли ових дана. Једна деца, труну у хладној земљи, далеко од отаџбине. Дизентерија нас сатире.

Драч, 22. јануар 1916. Сви болесни и изнемогли српски војници, после комисијског прегледа иду за Валону где их чека огромни брод „Краљ Виторио” који ће их превести на Крф.

Крф, 30. јануар 1916. године. Око пет часова поподне приближили смо се острву. Искрцавање је одмах почело под светлима рефлектора. Нашао сам се у чамцу који се отиснуо

од брода заплотивши према острву. Коначно, крај патњи, страдања, смрзавања, глади, потуцања по врлетима и беспућима албанских планина.”

Четири друга

„Између река Шкумбе и Семени развукла се непрегледна баруштина и мочвара по злу чувене Мизекије. Ишло се само уском, готово неупотребљивом козјом стазом, у којој су ноге заглабљивале у дебелим слојевима блата отежавајући покрет. Кретање је било тешко и опасно”, записао је у својим сећањима Милутин М. Ристић.

„Кретали смо се у гушчијем поретку, један за другим, јер на уској стази, која је личила на мрко-жуто тесто, а местимично на црну смрдљиву кашу, није било места за двојицу упоредо. Свако скретање могло је бити фатално. Убрзо смо почели наилазити на све већи број људских и коњских лешева. Овде из муља вири рука с згрченом шаком... Тамо даље – човек који покушава да се дигне, али не успева. Поред њега шајкача у води...

Корачали смо ћутке. Само нам је вода клопарала под ногама. Неки, преморени и гладни, једноставно су сишли са стазе, сели у блато и немоћни да иду даље, чекали неизбежни крај. Најзад, наша колона је наишла на оцедито земљиште. Паде команда за одмор. Да се предахне, прикупи потребна снага, одморе уморни удови, ухвати тренутак неопходног сна. Јер, чека нас још дуг пут до спасоносних савезничких бродова. Одмакосмо се од пута дубље ка храстовој шуми. Прво што нам је пало у очи био је већи број лешева који су били у стању распадања ширећи несносни смрад око себе. Најчешће су били у положају спавача. Били су то већином лешеви голобрадих младића, дечака не старијих од

16-17 година, од којих неки, сем шајкаче, нису имали војничких ознака. Да би избегли одмор у присуству лешева, с још два-три друга, кренух у правцу разгранатог хрasta. Све на до десетак метара од грана које су се повиле нисмо ништа примећивали. А, онда, изненађени застадосмо. Око хрasta, у седећем ставу, наслоњених леђима на стабло, окренутих лицем ка истоку, угледасмо четири мртва друга, четири голобрада дечака, сва четворица гологлава.

Четири шајкаче стајале су на гранама пред њиховим главама. Њихова мршава, голобрада, земљане боје лица с ушиљеним носевима и истуреним јабучицама, давала су им аскетски израз мученика. Полуотворене очи као да су говориле да је смрт била много бржа од сна коме су се они, дошавши овде гладни и преморени, хтели предати. Двојица од њих имала су на себи војничке копоране, а друга двојица обичне сељачке гуњеве какви се носе у Шумадији. Чакшире и траље на ногама биле су упрљане блатом, које се осушило и спекло. Један од њих имао је само на десној ноzi нешто налик на цокулу, док му је лева била потпуно боса, обложена блатном скрамом, сабласно је вирила из сувог лишћа којим је тле испод хрasta било прекривено. Руке су биле спуштене низ тело, а војничке торбице висиле су им о рамену.

Овде у негостољубивој Мизекији, четири српска младића, четири мала војника, окончали су живот, пошто су претходно преваљали трновит страдалнички пут потуцајући се по каменитим врлетима Албаније, изложени глади, напорима, болестима, снегу, леду и, не ретко, температурама испод минус 20 степени, да би уз крајње људске напоре некако успели да се докопају приморја. И, такорећи на вратима спаса, стигла их је неумитна смрт која је проредила, већ ионако добро проређену колону од 30.000 српских малих војника-страдалника.” ■

(Насиљавак у следећем броју)

ВЕРСКИ ПРАЗНИЦИ

1–15. октобар

- ✝ **Православни**
3. октобар – Свети великомученик Јевстатије
6. октобар – Зачеће светог Јована Претече и Крститеља
9. октобар – Свети апостол и јеванђелист Јован Богослов
11. октобар – Задушнице
12. октобар – Преподобни Киријак Отшелник – Михољ дан
14. октобар – Покров Пресвете Богородице

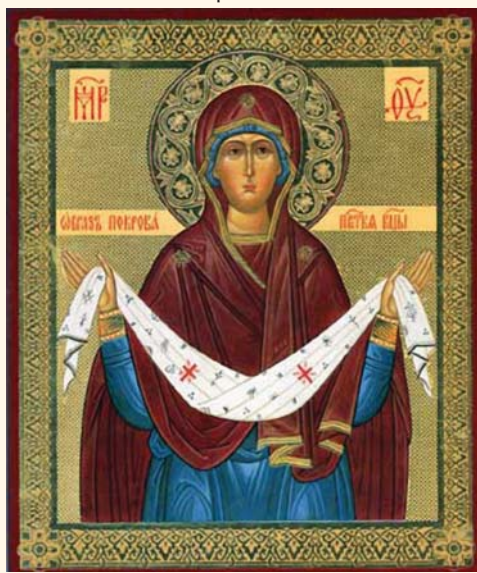
☾ **Исламски**
4. октобар – Курбан Бајрам

✡ **Јеврејски**
4. октобар – Јом Акипурим
9. октобар – Сукот

ПОКРОВ ПРЕСВЕТЕ БОГОРОДИЦЕ

Црква је одувек прослављала Пресвету Богородицу као покровитељицу и заштитницу хришћана, која је својим молитвама умилостивила Бога. Безброј пута помагала је појединцима и народима, у рату и миру, свуда у невољама.

Догађај који црква празнује десио се 14. октобра 911, у време цара Лава Мудрога (Философа). Било је свеноћно блење у Богородичиној цркви Влахерне у Цариграду. Црква је била пуна народа, а негде у позадини стајао је Андреј Јуродиви са учеником Епифанијем. У четири сата после поноћи, угледао је свети Андреј Пресвету Богородицу с распростртим омофором изнад народа, као да их покрива том одећом. Била је одевена у златокрасну порфиру и блистала окружена апостолима, светитељима, мученицима и девицама. Свети Андреј је показао руком Епифанију и упитао га да ли и он види „Царицу и госпоњу како се моли за сав свет”, што је он зачуђен потврдио. Због тог догађаја уведено је празновање, да нас подсећа на тај тренутак и стално покровитељство Пресвете Богородице, кад год то, у невољама, од ње молитвено тражимо. ■

Страни дописници у српској војсци

Под будним оком
Врховне команде

Балкански ратови означили су почетак нове фазе у српском новинарству, која се огледа у споју новинских ратних извештаја и ратне фотографије. Српско Министарство војно је преко Ратног пресбириа Врховне команде и секретара за страну кореспонденцију у штабовима армија обавештавало јавност о ратним дешавањима.

Иако је српска војска током балканских ратова објављивала само Службени војни лист, у Београду су излазила два грађанска илустрована листа посвећена ратним активностима српске војске (Балкански рат у слици и речи и Илустрована ратна кроника), док је један излазио у Новом Саду (Илустрована ратна кроника). Током балканских ратова шеф Ратног пресбириа био је редовни професор Правног факултета у Београду и редовни члан Српске краљевске академије Слободан Јовановић. Средином септембра 1913. године министар војни је на место секретара за страну кореспонденцију поставио угледне личности, углавном дипломате.

Присуство домаћих и страних ратних дописника, као и страних војних представника у српској војсци и ширење многобројних лажних вести, утицало је да српски Генералштаб, неколико дана након што је 8. октобра 1912. почео рат, наређењем регулише рад дописника и страних војних представника. Иако је, према страним и домаћим извештачима, била наређена максимална предусретљивост, командирима је остављена могућност да сами одлучују где им се може дозволити приступ. Истовремено, телеграфским и поштанским станицама било је забрањено да шаљу текстове, фотографије или скице који нису имали жиг Врховне команде. Цензура поштанског саобраћаја званично је уведена 23. октобра 1912. када је донет Правилник за поштанску службу у рату.

На почетку Другог балканског рата председник владе Никола Пашић тражио је од Врховне команде да, због ширења лажних вести, забрани приватну употребу телефона и телеграма. Поштански службени-

ци који прекрше ову наредбу били би стављени пред војни суд. Због великог броја новинара српска војска није могла да у потпуности спроведе издата наређења и прокламована начела. При Врховној команди током балканских ратова радило је неколико десетина страних дописника, а многи од њих су и без потребних дозвола успевали да дођу до нижих јединица.

Долазак виђенијих страних новинара и књижевника као што су Вилијам Ситон-Ватсон и Џорџ Тревељан, био је од посебног значаја за српску владу, па су имали посебан третман током боравка у крајевима које је српска војска ослободила.

Управо су извештаји страних ратних дописника допринели да велике европске силе промене своју политику и прихвате територијалне промене на Балкану. Британски дописник потпуковник Роберт Џозеф МакХјуц је за објективно писање током Првог балканског рата одликован Орденом Светог Саве. ■

Др Миљан МИЛКИЋ

Јунакиње Првог светског рата – домаћице и ратнице

Кецељу О КЛИН, ПУШКУ О РАМЕ

Чак 22 државе, четири пуне године, оружјем су исписивале нове границе света. Та крвава картографија однела је више од 15 милиона живота. Велики рат женама је понудио прилику да остваре родну равноправност. Привремену, али опипљиву. Наравно, до тога није дошло због еманципације друштва.

Улоге мушкараца који су упућивани на фронт у свакодневном животу заузимале су жене. Оне су својој традиционалној дужности домаћице придодале и многе друге, до тад „мушке послове”, а најхрабрије од њих стале су и у борбене редове, раме уз раме с „јачим полом”.

Милунка Савић

Одласком већине радно способног мушког становништва на фронт, жене су, силом прилика, преузеле послове који у дотадашњој подели рада нису били њихови. Током ратних година постала је пракса оно што је раније била реткост – да жене, до тада домаћице, почну да возе трамваје, раде у фабрикама, канцеларијама, поправљају машине... Многе су се, пак, одлучиле да као болничарке или телеграфисткиње оду на фронт. Само ретке су се усудиле да окаче кецељу о клин и с пушком преко рамена крену у бој. Док су велике силе својим женама дозвољавале да буду само болничарке и телеграфисткиње, „заостала” Србија имала је већ тада жене у борбеним редовима. Многе су промениле име, неке су криле пол, а све у жељи да се с пушком у руци боре против непријатеља. Зато не чуди што су жене из Европе долазиле у „слободарску” Србију да би се бориле онако како то желе и осећају.

Јунакиња Милун

Традиционално поимање жене као мајке, супруге, домаћице, оне која држи породицу на окупу, косило се с идејом да оне стану у борбени строј. Ипак, оне мало смелије обукле су униформу, узеле пушку и стале раме уз раме с мушкарцима, али под мушким именом, скривајући пол.

Најпознатији такав пример свакако јесте Милунка Савић, која се с 24 године, скративши косу и прерушивши се у

мушкарца, пријавила у добровољце уочи Првог балканског рата, под именом Милун. Све до рањавања у груди, када је њен прави идентитет откривен, нико од сабораца није ни слутио да је један од најбољих војника, који је добио капларски чин и постао командир бомбашког одељења, у ствари жена! Тај немили догађај јој је ипак омогућио да Први светски рат дочека као командир јуришног бомбашког одељења, не скривајући пол. Та сналажљива жена провела је наредне четири године раме уз раме с мушкарцима Другог пешадијског пука „Кнез Михаило“, познатијег као Гвоздени пук.

За шест година ратовања рањена је девет пута артиљеријским шрапнелима, мецима и бајонетима. Једном таквом приликом, тешко рањену, ратни другови су је пренели преко албанских планина све до Крфа. Унапређена је у пешадијског наредника српске војске. Најпознатија жена ратник у Првом светском рату у Србији добила је многа српска и савезничка одликовања, међу којима су најзначајније Албанска споменица и два француска Ордена легије части. Због јуначких подвига, који су се на свим фронтима препричавали, Французи су је прозвали српском Јованком Орлеанком.

Прва жена официр

Србија, која је одувек била на путу ратних похода великих сила, неретко је била и земља у коју су се сливали људи великог срца, спремни да помогну. Једна од њих била је и ирска болничарка Флора Сандс, која је званично једина жена из Западне Европе која је као војник учествовала у Великом рату. У првој години рата радила је као болничарка у „Гвозденом пуку“, а у току повлачења ка Албанији одвојила се од јединица Црвеног крста и као добровољац постала борбени део јединице. Иако већ на прагу четрдесете, Флора наредне три године дели добро и зло са српским саборцима. На Солунском фронту постаје командир одељења, а после рата, у јуну 1919. године, указом Народне скупштине Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца, Флора Сандс унапређена је у чин пешадијског потпоручника и постаје прва жена официр српске војске.

Добровољац Софроније Јовановић, била је заправо тек свршена матуранткиња Софија, учествовала је у одбрани Београда и лично ставила тробојку на привремено ослобођен Земун, септембара 1914. године. Још годину дана била је Софија у саставу трупа одбране Београда, допремајући сандуке с муницијом до борбених линија, извлачећи рањене другове, а неретко и с пушком у руци пркосећи непријатељу. Повлачећи се с војском преко Албаније, прикључила се борцима на Солунском фронту. Само месец и по после пробијања фронта, Софија је учествовала и у ослобађању родног града.

На обронцима Таре, недалеко од Ужица, још једна дама, Ленка Рабасовић, решила је да борбом пружи отпор непријатељу, те је раме уз раме с четничким одредом свог демобилисаног брата Цвије бранила околна села од окупаторских зверстава. Неретко је прерушена преносила поруке између четничких одреда, одржавајући тако јаку везу са јатацима и агентима помагачима. Један од тих агената, којима је Ленка преносила поруке, била је и њена суграђанка, учитељица Љубица Чакаревић, која је после три и по године рада у илегалу, бежећи од непријатеља напустила Србију, у лето 1918. године и кренула пут Солунског фронта. Изгладнела, уморна и боса, са саборцима прешла је кроз непријатељске редове и, једва

спасивши живу главу, након 27 дана стигла на фронт. Није себи дала предаха, већ је с пушком у руци, поред брата Милутина, за ког је веровала да је мртав, кренула у ослобађање отаџбине. За несобичан допринос у годинама рата, Љубица је одликована Златном медаљом за храброст „Милош Обилић“.

Породична част

Црногорка Милица Миљанов обукла је униформу како би осветлила образ свога оца, црногорског војводе Марка, који није имао синова. Осим ње, да очува породични понос, још једна Црногорка узела је пушку у руке како би своме оцу, сердару Јанку служила као ордонанс, преносећи очеве заповести и наређења потчињеним јединицама у одсудним тренуцима, а све да од тога заштити брата, који је био исувише мали. Тако је поносна кћи Марка Вукотића била једина жена учесница Мојковачке битке, у којој су Црногорци бранили одступницу српској војсци која се повлачила преко Албаније.

Учитељица Јелена Шаулић Бојовић, ћерка свештеника који је Црну Гору напустио због сукоба са краљем Николом, 1917. године, решила је да учионицу замени бојним пољем у Топличком устанку, бранећи народ подно Радана од бугарског зулума. За страх и трепет који је њен Гајтански одред сејао, добрим делом заслужна је и сама Јелена, о чијим се бомбашким нападима надалеко причало.

После пропасти Устанка, прешла је у Црну Гору, где је са четницима војевала против аустроугарског окупатора по Дурмитору. Од последица рањавања и борби, Јелена, о чијој се лепоти и данас прича, умрла је 1921. године. Постхумно

Флора Сандс

ФЕНОМЕН „КУЋНИ ФРОНТ“

Еманципаторски феномен, који се појавио у Првом светском рату, довео је до постављања жена на послове које су пре рата радили мушкарци. Наравно, оне су и даље обављале своје раније функције, којима су придате нове. На „home front-у“ жене возе трамваје, регулишу саобраћај, масовно раде у фабрикама оружја. Процењује се да је више од 700.000 Енглескиња и 900.000 Францускиња радило у одбрамбеној индустрији. Колико год добро обављале свој посао, жене су биле слабије плаћене. Примера ради, пре рата надница раднице у Паризу износила је 45 одсто наднице радника, а пред крај рата она се попела на 84 одсто. Ипак, надница се никада није изједначила. Завршетак рата, значио је и крај „ере жена“ на мушким пословима. Како су се војници враћали с фронта, заузимали своја радна места, жене које су их током рата обављале добијале су отказе.

Рабасовић Ленка

је одликована Карађорђевоом звездом с мачевима, а тек 2005. године јој је подигнут споменик на коме пише „Хероин-а устаничке Топлице и непокорног Дурмитора“.

Страх од одмазде

Жене нису биле принуђене да крију само пол, већ и идентитет страхујући за животе својих ближњих. Антонија Јаворник се у рат пријавила под именом Наталија Бјелајац, у страху

Софија
Јовановић

од непријатељске одмазде над њеном породицом, која је остала у Марибору, тадашњој Аустроугарској. Први светски рат дочекала је као већ прекаљен војник, који је учествовао у балканским ратовима. Војевала је на Церу, Дрини и Колубари, а посебно се истакла у борбама на Кајмакчалану, када је сама заробила 30 бугарских војника. Антонија је била тешко рањена у ногу и груди при пробоју Солунског фронта, али су је лекари у Нишу спасили.

Рањавана је 12 пута, колико је и одликована. Крај рата је, као и Милунка Савић, дочекала у чину наредника. Више пута је добила Медаљу за храброст и Орден белог орла са мачевима, постала је витез Карађорђевог звезде с мачевима и француски витез Легије части.

Као најчешће жртве окупаторских одмазда, жене су се неретко одлучивале да се у било ком облику прикључе борби, не би ли сачувале живу главу или, барем умрле часном смрћу. Жене Топличког округа биле су у томе најмасовније, што не чуди, јер је у том делу земље био бугарски окупатор, познат по свирепости и суровости. Зверска убиства, силовања, мучења, одвођење у логоре, навело их је да се прикључе борбама.

По завршетку рата жене су се вратиле устаљеним пословима домаћице и мајке, а њихова херојска дела остала су без признања. Поново гурнуте на маргине друштва, женама су остале само успомене на године када су, силом прилика, имале равноправан статус. Ћутке су предавале послове које су уместо мушкараца у ратним годинама тако предано обављале, склањајући се пред оним што је преживело и остало од мужева, очева и синова који су се враћали у опустошену отаџбину.

Свака од жена које су решиле да рат дочекају у униформи, које су за своје заслуге добиле многа признања, с временом су гурнуте у запећак. Многе од њих, међу којима је и Милунка Савић, пале су у заборав из ког их Србија тек век касније лагано буди. ■

Мирјана КРСТОВИЋ

СЕЋАЊЕ

Помен питомцу
Војне академије
Живојину Ђукнићу,
настрадалом у Другом
балканском рату

Младост на грудобрану

Питомци Војне академије су током балканских ратова 1912. и 1913. године, били распоређени по јединицама као ађутанти. Тако је и питомац Живојин Ђукнић, рођен 2. марта 1893. године у Краљевицу, распоређен за ађутанта 3. батаљона 5. пешадијског пука другог позива у Ваљево. Васпитаван у свештеничкој породици рано је научио да цени слободу и воли отаџбину. Зато је на пријемном испиту за упис у Војну академију и пријавио родољубиву тему из српског језика на песму „Хеј трубачу“, која је позивала на завет, помоћ и полет поробљеној и неослобођеној браћи. У духу те песме били су његови идеали.

По отпочињању рата, његов пук је прешао границу према Косову где је, након ослобођења Приштине, добио задатак „...да иде у Косовску област и да разоружава Арнауце што је и учињено“. Ово није био лак задатак, јер је било доста примера где Арнаути нису хтели предати оружје пружајући отпор нашој војсци. Када су сви отпори савладани и разоружавање завршено, пук је добио задатак да ослободи Ђаковицу, што је и остварено 22. октобра.

Из Ђаковице је његов батаљон кренуо према Св. Ђорђу на „српско море“ где су са Арнаутима имали борбу на Чави Гуригу. Касније, 5. октобра, за око четири сата освојили су град Љеш који су бранили Турци, заробивши команданта града, 31 официра, 50 подофицира и 1.200 војника. У тој борби Живојин се истакао храброшћу. Уна-

пређен је у чин наредника. После кратког примирја настала је борба код села Дајча, да би 20. јануара учествовао у борбама за Скадар, где је тешко рањен. Преминуо је у болници у Љешу, 28. јануара 1913. године.

Дивизијски свештеник Дринске дивизије другог позива протојереј Ђорђе Хаџић о погибији Живојина Ђукнића записао је следеће: „После срећна и скоро без икаквих жртава заузећа Барбуше и Бушати са селима истих имена, наређено је да се изврши ноћни напад на Брицу, која има модерна и јака техничка утврђења. Напад је почео 27. јануара у три и четврт сата по поноћи. Борба је била веома јака и тако рећи, очајна. У тој борби учествовао је и Живојин. Она је трајала до 6 часова изјутра. После једног часа почели су долазити поједини рањеници на дивизијско превијалиште, на коме сам се месту већ и сам по свом положају, овамо налазио, дочекујући их и вршећи своју дужност.... Угледам из

круга једна носила. Приђем им више инстинктивно мислећи о њему. Шта је сине, шта је јуначе мој, зар си ми и ти допануо рана? оловних га, јер он беше на носилима. Допануо сам једне али вредне, весело ми одговори; онакве каква јунаку доликује, па се насмеја. Одмах наредих те донесоше сена које подметнух под носила да га не би спустили на хладну земљу, али и да би му било лакше, помиловах га очински по анђелском лицу, па га упиташ како се осећа. Он сав беше премрао, јер је од појаса био у води, због чега му је дотле одело било мокро.... Пошто је преврћен и утопљен, запитах га како се осећа, он ми одговори: 'Добро сам само ме стомак боли.' Кад сам га на завојшту питао може ли преболети рану он ми је одговорио насмејана лица: Не бојте се за мене г. прото ја се још тако добро осећам, да бих, чини ми се, и овакав какав сам сада, ипак могао отићи на бојиште и тући се са нашим вековним непријатељем. Ето тако се угасио један млад, благородан живот и нестало је једног идеалног младића, који је свој род преко свега љубио."

Грађани Чачка одали су достојну пошту Живојину Ђукнићу 2. фебруара на парастосу у чачанској Саборној цркви. Након што је тело пренето из Љеша у Чачак, уз присуство великог броја грађана, сахрањен је 24. фебруара на чачанском гробљу. У цркви је за покој његове „племените и витешке душе“ црквени хор певао његову омиљену песму – „Хеј трубачу". ■

Др Раде С. Н. РАЈИЋ

СВЕДОЧЕЊЕ СА ФРОНТА

Питомац Живојин Ђукнић често је писао кући о догађајима из рата. Његова сведочења су вредна и са тактичког аспекта, као сликовит приказ појединих ситуација и поступака. Тако, на пример, описује како је Ђаковица ослобођена.

„Леп је био приказ за време јуриша који је почет са 800 метара, а требало је прећи реку, која је имала високе обале. Војници хтедоше да траже ниску обалу, али командант (Стеван Перовић) први скочи, а војници за њим. Ја сам тада командовао једним водом, чији водник беше заостао позади због изнемоглости. Пред јуриш, а на паљбу наших топова, Црногорци су дошли из Дечана и ушли у варош."

МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
 Генералштаб Војске Србије
 Управа за људске ресурсе
 расписује

ИНТЕРНИ КОНКУРС

а) За попуну упражњених формацијских места подофицира, пријемом на одређено време, не дуже од 3 године, у:

Централну логистичку базу, место службовања Београд

- руковалац, 1 извршилац

место службовања Смедеревска Паланка

- руковалац – руковалац складишне механизације, 1 извршилац

Бригаду везе, место службовања Београд

- радио-телепринтериста, 1 извршилац
- телефониста-линијаш, 1 извршилац
- радио-релејац, 2 извршиоца

место службовања Горњи Милановац

- радио-релејац, 1 извршилац

Батаљон војне полиције специјалне намене „КОБРЕ“

место службовања Београд

- противтерориста уједно пратилац, 1 извршилац

Гарду, место службовања Београд

- командир одељења, 3 извршиоца
- војни полицајац, 1 извршилац
- војни полицајац – нишанција, 2 извршиоца
- саобраћајац, 1 извршилац

1. бригаду КоВ, место службовања Нови Сад

- радио-телепринтериста, 1 извршилац

место службовања Сремска Митровица

- командир тенка, 1 извршилац

место службовања Бачка Топола

- заменик командира б/в, 1 извршилац

2. бригаду КоВ,

место службовања Нови Пазар

- заменик командира б/в, 1 извршилац

место службовања Краљево

- техничар за муницију и МЕС – руковалац, 1 извршилац

3. бригаду КоВ,

место службовања Ниш

- радио-телепринтериста, 1 извршилац

место службовања Зајечар

- командир одељења, 1 извршилац

место службовања Куршумлија

- заменик командира б/в, 1 извршилац

Специјалну бригаду,

место службовања Панчево

- радио-релејац, 1 извршилац
- радио-телепринтериста, 1 извршилац
- противтерориста-возач, 2 извршиоца
- противтерориста, 2 извршиоца
- диверзант, 2 извршиоца
- снајпериста-диверзант, 1 извршилац
- снајпериста-противтерориста, 1 извршилац
- радио-телепринтерист-шифрер-противтерориста, 1 извршилац

место службовања Ниш

- диверзант уједно падобранац, 3 извршиоца
- нишанција уједно падобранац, 3 извршиоца

Речну флотилу, место службовања Београд

- моториста, 1 извршилац

5. батаљон војне полиције, место службовања Београд

- војни полицајац, 1 извршилац

21. батаљон везе, место службовања Ниш

- радио-телеграфиста уједно возач, 2 извршиоца
- радио-релејац уједно возач, 1 извршилац

204. ваздухопловну бригаду, место службовања Батајница

- техничар за ваздухопловно наоружање, 2 извршиоца
- техничар за авион и мотор, 2 извршиоца

98. ваздухопловну бригаду, место службовања Лађевци

- техничар за ваздухопловно наоружање, 1 извршилац
- техничар за ваздухопловну опрему, 1 извршилац

250. ваздухопловну бригаду за ПВД, место службовања Београд

- радио-релејац, 1 извршилац

место службовања Зуце

- оператор система уједно возач, 1 извршилац

место службовања Јаково

- оператор уједно возач, 1 извршилац

место службовања Крагујевац

- оператор, 2 извршиоца

Центар за обуку КоВ, место службовања Пожаревац

- командир одељења пионирског уједно инструктор, 1 извршилац
- командир одељења уједно инструктор, 1 извршилац

Центар за обуку и усавршавање подофицира, место службовања Панчево

- командир одељења уједно возач, 1 извршилац

1. Центар за обуку, место службовања Сомбор

- командир одељења, 1 извршилац

3. Центар за обуку, место службовања Лесковац

- командир одељења, 1 извршилац

б) За попуну упражњених формацијских места подофицира, пријемом на неодређено време у:

Централну логистичку базу, место службовања Београд

- командир одељења, 1 извршилац
- руковалац, 1 извршилац

место службовања Качарево

- командир одељења, 1 извршилац

1. бригаду КоВ,

место службовања Сремска Митровица

- командир тенка, 1 извршилац

место службовања Бачка Топола

- заменик командира б/в, 2 извршиоца

2. бригаду КоВ, место службовања Нови Пазар

- заменик командир б/в, 1 извршилац

4. бригаду КоВ, место службовања Врање

- командир одељења, 1 извршилац
- заменик командира б/в, 2 извршиоца

Специјалну бригаду, место службовања Ниш

- снајпериста уједно падобранац, 1 извршилац
- нишанџија уједно падобранац, 1 извршилац
- возач уједно падобранац, 1 извршилац

Речну флотилу, место службовања Нови Сад

- моториста, 1 извршилац

5. батаљон војне полиције, место службовања Београд

- војни полицајац, 1 извршилац

Центар за обуку кадрова АБХО, место службовања Крушевац

- руковалац, 1 извршилац

УСЛОВИ КОНКУРСА

На конкурс се могу јавити професионални војници држављани Републике Србије, који испуњавају следеће услове:

а) ОПШТИ УСЛОВИ

- да су здравствено способни за службу у Војсци Србије (што утврђује надлежна војнолекарска комисија);
- да је безбедносно проверен и да нема безбедносних сметњи за рад у Војсци Србије;
- да није старији од 35 година ако се прима на одређено време односно

40 година ако се прима на неодређено време;

- да је успешно завршио оспособљавање за дужност за коју се прима (основни курс за подофицире)

б) ПОСЕБНИ УСЛОВИ

- да имају најмање средњу стручну спрему (IV степен стручне спреме),
- да су у професионалној војној служби у својству професионалног војника најмање три године ако се прима на одређено време, односно шест година ако се прима на неодређено,
- да је током службе повољно оцењиван и да има просек службених оцена у току војне службе најмање „врло добар“;
- да има препоруку старешине на положају команданта батаљона–дивизиона, њему равном или вишем положају;
- за возаче могу конкурисати лица која имају „Ц“ категорију,

НАЧИН КОНКУРСИЈА

Кандидат, који испуњава услове, доставља попуњен образац молбе за пријем у Војску Србије у својству подофицира Управи за људске ресурсе (Ј-1) Генералштаба Војске Србије, редовним путем преко непосредно претпостављеног старешине. Уз образац молбе прилаже се:

- кратка биографија;
- извод из матичне књиге рођених;
- уверење о држављанству (не старије од шест месеци);
- копија дипломе о стеченом образовању (оверену у суду или општини);
- копија возачке дозволе (оверена у суду или општини), за лица која конкуришу на формацијско место возача,
- уверење о завршеном оспособљавању на основном курсу за подофицире,
- потврда надлежног старешине о времену проведеном у служби у својству професионалног војника и просек службених оцена у току службе,
- налаз, оцену и мишљење о здравственој способности.

Јединице молбе кандидата са потребном документацијом достављају Управи за људске ресурсе (Ј-1) одмах, односно дан по затварању конкурса.

Лица примљена у професионалну војну службу остварују сва права и обавезе у складу са *Законом о Војсци Србије*.

Конкурс је отворен 8 дана од дана објављивања у магазину „Одбрана“.

Некомплетна и непотпуна документација неће се узимати у разматрање, а документација кандидата који не буду изабрани неће се враћати.

Информације су доступне на сајту Војске Србије. www.vs.rs ■

МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ**СЕКТОР ЗА ЉУДСКЕ РЕСУРСЕ**

Управа за кадрове

расписује

ЈАВНИ КОНКУРС

за попуњу радних места у Војнотехничком институту Управе за одбрамбене технологије Сектора за материјалне ресурсе Министарства одбране Републике Србије, пријемом лица из грађанства у својству војних службеника у радни однос на неодређено време

место рада Београд

1. Истраживач-сарадник – 1 извршилац
2. Истраживач-сарадник – 1 извршилац
3. Истраживач-сарадник – 2 извршиоца
4. Истраживач-сарадник – 4 извршиоца
5. Истраживач-сарадник – 3 извршиоца
6. Истраживач-сарадник – 1 извршилац
7. Истраживач-сарадник – 1 извршилац

УСЛОВИ КОНКУРСА

На конкурс могу учествовати сви држављани Републике Србије који имају одговарајуће образовање.

ОПШТИ УСЛОВИ КОНКУРСА

- да су кандидати држављани Републике Србије,
- да су здравствено способни за службу у Министарству одбране и Војсци Србије,
- да им раније није престајао радни однос у државном органу због теже повреде дужности из радног односа,
- да нису кривично осуђивани казном затвора у трајању дужем од шест месеци.
- да се против њих не води кривични поступак због кривичног дела за које се гонити по службеној дужности,

- да су безбедносно проверени и да немају безбедносних сметњи за рад у Војсци Србије, ван Војске Србије и Министарству одбране,

ПОСЕБНИ УСЛОВИ

- **на редном броју 1** – завршен одговарајући факултет, смер моторна возила, да кандидат има звање мастер инжењер машинства, просечна оцена у току студија 8,00 и више;
- **на редном броју 2** – завршен одговарајући факултет, смер техничка

механика и дизајн у техници, механизација и конструкционо машинство, аутоматско управљање, ваздухопловство, системи наоружања, механика, производно машинство или термотехника, да кандидат има звање мастер инжењер машинства, просечна оцена у току студија 8,00 и више, знање руског језика;

- **на редном броју 3** – завршен одговарајући факултет, одсек за електронику, примењену електронику или мерне системе, да кандидат има звање мастер инжењер електротехнике и рачунарства, просечна оцена у току студија 8,00 и више;
- **на редном броју 4** – завршен одговарајући факултет, одсек за електронику, телекомуникације, рачунарску технику и информатику или рачунарске комуникације, да кандидат има звање мастер инжењер електротехнике и рачунарства, просечна оцена у току студија 8,00 и више;
- **на редном броју 5** – завршен одговарајући факултет, одсек за телекомуникације, рачунарску технику и информатику, информационе системе и технологију или информатику, да кандидат има звање мастер инжењер електротехнике и рачунарства, мастер инжењер организационих наука или мастер информатичар, просечна оцена у току студија 8,00 и више;
- **на редном броју 6** – завршен одговарајући факултет, одсек за телекомуникације или електронику и аутоматику, да кандидат има звање мастер инжењер електротехнике и рачунарства, просечна оцена у току студија 8,00 и више;
- **на редном броју 7** – завршен одговарајући факултет, смер ваздухопловство, аерокосмотехника, производно машинство или дизајн у машинству, да кандидат има звање мастер инжењер машинства, просечна оцена у току студија 8,00 и више.

НАЧИН КОНКУРСИСАЊА

Уз пријаву на конкурс, која треба да садржи основне личне податке, адресу и контакт телефон, кандидати треба да доставе краћу радну биографију и следећа документа:

- извод из матичне књиге рођених (оригинал или фотокопија оверена у суду или општини – не старији од шест месеци уколико није нов образац);
- уверење о држављанству (оригинал или фотокопија оверена у суду или општини – не старији од шест месеци);
- доказ о стеченом образовању (оригинал диплома – уверење о за-

вршеном образовању или фотокопија оверена у суду или општини);

- фотокопија радне књижице;
- уверење надлежног суда да се против кандидата не води кривични поступак због кривичног дела за које се гони по службеној дужности (не старије од шест месеци);
- уверење надлежног органа МУП-а да кандидат није кривично осуђиван казном затвора у трајању дужем од шести месеци (не старије од шест месеци).

За наведена радна места могу конкурисати и лица која су стекла VII-1 степен стручне спреме према прописима који су важили до ступања на снагу Закона о високом образовању, сходно аутентичном тумачењу одредби члана 127. став 1. и 2. овог Закона.

Кандидати са завршеним мастер студијама дужни су да доставе и дипломе или уверења о завршеним основним академским студијама.

Кандидати са завршеним магистарским студијама дужни су да доставе и дипломе или уверења о стеченој високој стручној спреми.

Сагласно одредбама члана 125. Закона о Војсци Србије између кандидата који испуњавају опште и посебне услове конкурса, првенство под једнаким условима има супружник, односно члан породице погинулог професионалног припадника Војске Србије, погинулог или умрлог од последица повреда задобијених на вршењу службе у Војсци Србије и супружник професионалног припадника Војске Србије премештеног из једног у друго место службовања.

Кандидати који уђу у најужи избор, пре пријема у радни однос доставиће лекарско уверење о здравственој способности.

Сва лица примљена у радни однос подлежу пробном раду у трајању од 6 (шест) месеци.

Пробни рад војних службеника прати њихов непосредно претпостављени који, после окончања истог, даје писмено мишљење надлежном руководиоцу о томе да ли је војни службеник задовољио на пробном раду.

Војном службенику који не постигне одговарајуће резултате на пробном раду престаје радни однос без његове сагласности и без права на новчану накнаду.

ИЗБОРНИ ПОСТУПАК

Кандидати који испуњавају услове конкурса биће позвани на писани тест знања из струке.

Кандидати који уђу у ужи избор биће упућени на психолошко тестирање, проверу знања језика и са њима ће бити обављен разговор. Кандидати који не задовоље процену психолошких капацитета, не учествују у поступку избора кандидата.

За кандидате који уђу у најужи избор, уз њихову писану сагласност, биће извршена безбедносна провера.

Позив за разговор и остале преписке упућују се кандидату на адресу коју наведе у пријави за јавни конкурс.

НАЧИН ПОДНОШЕЊА ПРИЈАВЕ НА КОНКУРС

Пријаву на конкурс са наведеним документима достављати путем поште на адресу: **Војнотехнички институт, ул. Ратка Ресановића, број 1, 11000 Београд са назнаком „за конкурс“.**

У пријави за конкурс обавезно се наводи име и презиме кандидата, адреса пребивалишта, адреса на коју се кандидату достављају обавештења, број телефона, редни број и радно место на које се кандидат пријављује, досадашње радно и стручно искуство кандидата, подаци о посебним знањима и вештинама и доказ у смислу члана 125. Закона о Војсци Србије. Кандидат конкурише за више радних места једном пријавом, у којој обавезно наводи све редне бројеве.

Неблаговремене, неразумљиве и непотпуне пријаве и пријаве уз које нису приложени сви потребни докази на тражени начин неће се узимати у разматрање и биће одбачене.

Конкурсна документација се неће враћати.

Рок за подношење пријава за пријем у службу је 30 (тридесет) дана од дана објављивања конкурса у неком од дневних јавних гласила које излази у целој Републици Србији.

Све информације везане за конкурс могу се добити на телефон 2051-317 или 2051-242. ■

Сусрет 37. и 37. А класе ВА КоВ

Обележавање тридесете годишњице завршетка 37. и 37. А класе Војне академије Копнене војске одржаће се 25. октобра 2014. у Београду са почетком у 10 часова.

Детаљније информације могу се добити од Горана Радовановића (064 8329-038), Славољуба М. Марковића (064 1174-641) и Драгана Ћирковића (064 1738-069).

МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

СЕКТОР ЗА ЉУДСКЕ РЕСУРСЕ

Управа за кадрове

расписује

ЈАВНИ КОНКУРС

за попуну формацијских места у Војној установи „Моровић” Дирекције за услуге стандарда Управе за општу логистику Сектора за материјалне ресурсе Министарства одбране Републике Србије, пријемом лица из грађанства на одређено време, због повећаног обима посла, али не дуже од 12 месеци

Управа

Група за финансијске послове

- Књиговођа, ССС, 1 извршилац, место рада Моровић.

Група за комерцијалне послове

- Референт за набавке, С1С, 1 извршилац, место рада Моровић.

Војна економија

Погон „Никинци”

- Возач трактора, ПКВ, 2 извршиоца, место рада Грабовци.
- Возач тракториста, ПКВ, 1 извршилац, место рада Грабовци.

Погон за производњу конзумних јаја

- Радник у сортирници, ССС, 1 извршилац, место рада Моровић.
- Руководалац пољопривредних машина, КВ, 1 извршилац, место рада Моровић.
- Погонски електричар, КВ, 1 извршилац, место рада Моровић.
- Радник за спремање просторија, ПКВ, 1 извршилац, место рада Моровић.

Погон за одгој пилића

- Шеф, С2С, 1 извршилац, место рада Моровић.

Погон „Моровић”

- Руководалац пољопривредних машина, КВ, 1 извршилац, место рада Моровић.

Одсек за угоститељство

- Шеф Одсека, С2С, 1 извршилац, место рада Моровић.

Рецепција

- Управник, ССС, 1 извршилац, место рада Моровић.

Кухиња

- Кувар, КВ, 2 извршиоца, место рада Моровић.

Одсек за логистичку подршку

- Руководалац парних котлова, КВ, 1 извршилац, место рада Моровић.
- Столар, КВ, 1 извршилац, место рада Моровић.

УСЛОВИ КОНКУРСА

На конкурс могу учествовати сви држављани Републике Србије који имају одговарајуће образовање.

ОПШТИ УСЛОВИ КОНКУРСА

- да су кандидати држављани Републике Србије,
- да су здравствено способни за рад у Министарству одбране и Војсци Србије,
- да им раније није престајао радни однос у државном органу због теже повреде дужности из радног односа,
- да нису кривично осуђивани казном затвора у трајању дужем од шест месеци,
- да се против њих не води кривични поступак због кривичног дела за које се гони по службеној дужности.

ПОСЕБНИ УСЛОВИ КОНКУРСА

- за књиговођу, ССС, завршена средња економска школа или друга одговарајућа школа у трајању од четири године; радно искуство од најмање једне године на пословима у књиговодству; положени модули 3, 4, 6, и 7 по ECDL стандарду,
- за референта за набавке, С1С, стечено високо образовање из научне области економских наука на студијама првог степена (основне академске студије, односно на студијама у трајању од три, радно искуство у струци од најмање две године, положени модули 3, 4, 6 и 7 по ECDL стандарду,

- за возача трактора, ПКВ, завршена осмогодишња школа; важећа возачка дозвола са положеном „Б” категоријом,
- за возача трактористу, ПКВ, завршена школа у трајању од три године за кв возача; најмање шест месеци радног искуства на пословима возача; важећа возачка дозвола са положеном „Б”, „Ц” и „Е” категоријом,
- за радника у сортирници, ССС, завршена средња пољопривредна или нека друга одговарајућа школа у трајању од четири године,
- за руковоаца пољопривредних машина, КВ, завршена школа у трајању од три године за кв раднике; важећа возачка дозвола са положеном „Б” категоријом,
- за погонског електричара, КВ, завршена школа у трајању од три године за кв електричара; најмање шест месеци радног искуства на пословима електричара,
- за радника за спремање просторија, ПКВ, завршена осмогодишња школа,
- за шефа у одгоју пилића, С2С, стечено високо образовање из научне области пољопривредних наука сточарског смера на студијама другог степена (дипломске академске студије – мастер, специјалистичке академске студије, специјалистичке струковне студије) односно на студијама у трајању од најмање четири године; радно искуство у струци од најмање три године; положени модули 3, 4, 6, и 7 по ECDL стандарду,
- за руковоаца пољопривредних машина, КВ, завршена школа у трајању од три године за кв раднике; важећа возачка дозвола са положеном „Б” категоријом,

- за шефа Одсека у угоститељству, С2С, стечено високо образовање из научне области туризма и угоститељства на студијама другог степена (дипломске академске студије – мастер, специјалистичке академске студије, специјалистичке струковне студије) односно на студијама у трајању од најмање четири године; положен стручни испит за овлашћеног рачуновођу; радно искуство у струци од најмање три године; положени модули 3, 4, 6, и 7 по ECDL стандарду,
- за управника рецепције, ССС, завршена средња школа угоститељског смера или друга одговарајућа школа у трајању од четири године; радно искуство од најмање једне године; положени модули 3, 4, 6, и 7 по ECDL стандарду,
- за куvara, KB, завршена школа у трајању од три године за кв раднике угоститељске струке – кувар; радно искуство од најмање шест месеци на пословима куvara,
- за руковаоца парних котлова, KB, завршена средња школа у трајању од четири године техничке струке, положен стручни испит за руковање парним котловима,
- за столара, KB, завршена школа у трајању од три године за кв раднике – столар; радно искуство од шест месеци на пословима столара.

НАЧИН КОНКУРИСАЊА

Уз пријаву на конкурс, која треба да садржи основне личне податке, адресу и контакт телефон, кандидати треба да доставе радну биографију и следећа документа:

- извод из матичне књиге рођених (оригинал или фотокопија оверена у суду или општини – не старији од 6 месеци уколико није нов образац);
- уверење о држављанству (оригинал или фотокопија оверена у суду или општини – не старији од 6 месеци);
- доказ о стручном образовању (оригинал диплома – уверење о стеченом образовању са просечном оценом или фотокопија оверена у суду или општини);
- уверење надлежног суда да се против кандидата не води кривични поступак за кривично дело за које

- се гони по службеној дужности (не старије од 6 месеци);
- уверење надлежног органа МУП-а да кандидат није кривично казном затвора у трајању дужем од 6 месеци (не старије од 6 месеци);
- оверену фотокопију сертификата или потврду факултета на којем је лице завршило студије, или други доказ о познавању рада на рачунару према стандарду ECDL који обухвата ниво знања од 4 (четири) модула и то: модул обрада текста – MS Word, модул табеларне калкулације – MS Excel, модул презентације – MS PowerPoint и модул интернет и комуникације;
- доказа о радном искуству (оригинал потврда или фотокопија оверена у суду или општини);
- оверен и потписан КОЛП прилажу само кандидати који су лица запослена у Војсци Србије и Министарству одбране;
- оверену копију решења о одређивању последње службене оцене за кандидате који су лица запослена у Војсци Србије и Министарству одбране.

Конкурсна документација се неће враћати кандидатима.

Пре пријема у радни однос са кандидатима који уђу у ужи избор биће извршена психолошка селекција и уз њихову личну сагласност безбедоносна провера. Кандидати који не задовоље процену психолошких капацитета не учествују у поступку избора кандидата.

ИЗБОРНИ ПОСТУПАК

Изборни поступак ће се спровести само међу кандидатима који испуњавају све услове конкурса за пријем на радно место.

Са свим кандидатима међу којима се спроводи изборни поступак конкурсна комисија ће обавити разговор и извршиће њихово рангирање према дефинисаним критеријумима.

Позив за разговор и сва писана обавештења достављају се на адресу коју кандидат наведе у пријави на конкурс.

Одлуку о избору кандидата донеће надлежни старешина и о њеном садржају биће обавештени сви кандидати који учествују у изборном поступку.

Кандидати који уђу у ужи избор, пре пријема у радни однос, доставиће лекарско уверење о здравственој способности.

Сагласно одредбама члана 125. Закона о Војсци Србије између кандидата који испуњавају опште и посебне услове конкурса, првенство под једнаким условима има супружник, односно члан породице погинулог професионалног припадника Војске Србије, погинулог или умрлог од последица повреда задобијених на вршењу службе у Војсци Србије и супружник професионалног припадника Војске Србије премештеног из једног у друго место службовања.

НАЧИН ПОДНОШЕЊА ПРИЈАВЕ НА КОНКУРС

Пријаву на конкурс са приложеним документима о испуњавању услова, доставити непосредно или поштом препоручено на адресу :

Република Србија
Министарство одбране
Војна установа „Моровић“
22245 Моровић
ул. Босутска бр. 8.
са назнаком „за конкурс“

У пријави за конкурс обавезно се наводи име и презиме кандидата, име једног родитеља, јединствени матични број грађана (ЈМБГ), адреса пребивалишта, адреса на коју се кандидату достављају обавештења, број телефона, досадашње радно искуство и стручно искуство кандидата, подаци о посебним знањима и вештинама и доказ у смислу члана 125. Закона о Војсци Србије.

Неблаговремене, неразумљиве и непотпуне пријаве и пријаве уз које нису приложени сви потребни докази неће се узимати у разматрање и биће одбачене.

Рок за подношење пријава на конкурс је 30 дана од дана објављивања на конкурса.

Све информације везане за конкурс могу се добити на телефон 022/736-033. ■

КАПИТАЛНО ИЗДАЊЕ „ИСТОРИЈА ЦИВИЛИЗАЦИЈЕ“

ИСКОРИСТИТЕ ЈЕДИНСТВЕНУ ПРИЛИКУ ДА УПОТПУНИТЕ СВОЈУ БИБЛИОТЕКУ

ПОПУСТ
50%

ИСТОРИЈА ЦИВИЛИЗАЦИЈЕ Вил Дјуранџ

Тврди повез, ф. 17×24, 10.500 стр.

12 томова

1. Источне цивилизације;
2. Живот Грчке;
3. Цезар и Христ;
4. Доба вере (I);
5. Доба вере (II);
6. Ренесанса;
7. Реформација;
8. Почетак доба разума;
9. Доба Луја XIV;
10. Волтерово доба;
11. Русо и револуција;
12. Наполеоново доба.

НА
18
РАТА

БЕЗ
КАМАТЕ

БЕЗ
ЖИРАНАТА

БЕЗ
ЧЕКОВА

23.760,00

НАРУЧБЕНИЦА

МЦ „ОДБРАНА“, Браће Југовића 19, 11000 Београд,
Тел. 011/3201-995, 3241-009, телефакс: 011/3241-363
Жиро-рачун: 840-312849-56

Наручујем _____ комплета едиције
„ИСТОРИЈА ЦИВИЛИЗАЦИЈЕ“
по повлашћеној цени од **23.760,00 динара**.
Издања ћу платити на кредит у _____ рата
(највише 18), путем административне забране.

Купац _____

ЈМБГ _____

Број личне карте _____

МУП _____

Адреса становања, улица и број: _____

Место _____

Телефон _____

Потпис наручиоца _____

Поуњену наручбеницу послаши на адресу МЦ „Одбрана“, након чега ће књицима бити достављена административна забрана ради овере.
Након прихватања забране и уписа прве рате од стране исплатиоца зараде, издања ће бити достављена путем Послј експреса, на терет књица.

ОДБРАНА

Медија центар „ОДБРАНА“, Браће Југовића 19, 11000 Београд
Тел. 011/3201-995, 3241-009, телефакс: 011/3241-363
e-mail: komercijala@odbrana.mod.gov.rs, www.mod.gov.rs

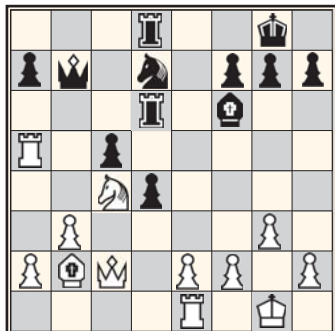
Сва издања можете купити по истим ценама и у продавници „Војна књига“, Васина 22, Београд, 011/2184-925

ИЗАБРАНА ПАРТИЈА НАТАШИНА ПОБЕДА НАД НОНОМ

Челна играчица женске олимпијске репрезентације Србије Наташа Бојковић победила је бившу првакињу света Нону Гарпиндашвили на Осмартовском турниру у Београду 1996. године у веома лепом стилу, па је објављујемо као илустрацију талента наше шахисткиње.

Нона ГАРПИНДАШВИЛИ (Грузија) – Наташа БОЈКОВИЋ (СРП) 1:0
Осмарттовски турнир „Југометал“ – Београд, 1996. године
Ретијев систем

Позиција:

Бели: Kg1, Dc2, Ta5, Te1, Lb2, Sc4,
пешаци: a2, b3, e2, f2, g3, h2
(12 фигура)

Црни: Kg8, Db7, Td6, Td8, Lf6, Sd7,
пешаци: a7, c5, d4, f7, g7, h7
(12 фигура)

(1) g3 d5 (2) Lg2 Sf6 (3) Sf3 e6 (4) 0-0 Le7 (5) c4 0-0 (6) b3 d6 (7) Lb2 Lb7 (8) Se5 c5! (9) d4 Sc6 (10) dxc5 bxc5 (11) Sxc6 Lxc6 (12) cxd5 exd5 (13) Sd2 Tc8 (бела је могла да игра Sc3! али црна после Tc8 може да игра d4!) (14) Tc1! Da5 (црна стоји нешто боље) (15) Tc2 Tfd8 (16) Dc1 d4! (17) Lxc6 Txc6 (18) Tc4 Te6 (црна има бољу позицију) (19) Te1 Te8 (20) Ta4 Db6 (21) Dc4 Sd7 (22) Dc2 Lf6 (23) Sc4 Db7 (24) Ta5

(види дијаграм)

(24)...d3! (одлучујућа предност за црну!)(25) Dd1 Txe2 (није ишло за белу (25) Dxd3 јер би ишло Lxb2, (26) Sxb2 Db4 и осваја топа) (26) Txe2 dxe2 (27) De1 Db4! бела предаје јер на Lc3 следи Lxc3 и не може да се спречи промоција црног пешака у даму.

Крените од обележених поља, као скакач у шаху, по путањи у облику слова Г, тако да добијете две народне пословице.

КОЊИЋЕВИ СКОКОВИ

	у	ра-	
ви-	-га	-ди-	-ше,
ште-	у	-га	-ди-
све-	-ше.	би-	-ше
	све-	-ше	

	се	та'	
-жи,	ту-	о-	-ту-
ду-	о-	Ко	се
-ге	-ду-	-жи.	не
	-га	не	

Решење судоку – водоравно: 2-4, 1-7, 6, 8-6-3, 5-4-9, 7, 1-5, 6-2, 9, 3-1, 2, 4-6, 6, 3-1-4, 5, 5-4, 8, 3-2, 1, 4-9, 6-8, 6, 2-5-8, 1-9-4, 8, 6-1, 2-3.

РЕШЕЊЕ ШАХОВСКИХ ПРОБЛЕМА ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА:

- Проблем број 1:** 1. Lg4 Sc3 (Sf4, e2)
2. Tf6 мат (Ta1 мат, Lh3 мат)
Проблем број 2: 1. De6 Sc7 (Se7, Sxd7)
2. Tb8 мат (Db6 мат, Dxd7 мат)

Припремио Владимир ШАРИЋ

GRAND // TOURS **GRČKA Ostrvo EVIA - EDIPSOS**
Tel.: 011/361 60 48, 021/422 324 www.grandtours.co.rs

СПЕЦИЈАЛНА ПОНУДА ЗА ЗАПОСЛЕНЕ У ВОЈСЦИ
Hoteli: **HERMES Spa** i **KAPOLOS Spa** - Polupansion, цена 16€ - 18€
PLAĆANJE DO KRAJA GODINE!

УКРШТЕНЕ РЕЧИ

Припремио: Жарко ЂОКИЋ

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
17	7.							18							19	
20		20							21							22
23			24							25						
26				27							28					
29						30							31			
32								33							34	
35			36						37							
38				39						40						
41					42							43				
44						45								46		
47		47						48								
49				50						51						

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА ВОДОРАВНО:

бофл роба, варати се, боб, о, аморално, егатица, а, КЕВ, Марсејка, мастилар, Аламо, атоналан, титани, Калабак, палатице, акик, Обијихево, анониман, ла, то, илризам, метан-амид, Оран, минирати, ишетати, Рапало, Светозар, ригер, сто девет, сасецање, Ота, к, рањивост, критизер, т, алт, ибиндија, динариди.

ВОДОРАВНО:

17. Датум Дана Треће бригаде Копнене војске (тог дана у Првом балканском рату, 2. пешадијски пук „Књаз Михаило“ првог позива Моравске дивизије кренуо је у рат), 18. Присталица марксизма, 19. Леонтина одмила, 20. Војници у ракетној јединици, 21. Становнице града Абукира у Египту, 23. Екатарина одмила, 24. Продукт асимилације, 25. Лековита биљка, 26. Нарез на вијку, 27. Прелити врућом водом, 28. Амерички репер, 29. Неспретни, 30. Италијански фудбалски клуб, 31. Надимак Зорана Славнића, 32. Такмичар у атлетици, 33. Летовалиште на Јадранском мору, 34. Старији (скр.), 35. Рудник лигнита (скр.), 36. Бацакати се ногома, 37. Вршити емисију, 38. Зећ одмила, 39. Почетно слово имена или презимена, 40. Бивши фудбалер, Дарко, 41. Име француског књижевника Франса, 42. Присталица теократије, 43. Иванка одмила, 44. Носећи преносити, 45. Који није ажуран, 46. Поклон, 47. Животиња од три године, 48. Место код Сремске Каменице, 49. Бог из естонске митологије, 50. Сплеткарити, 51. Ракија анасонлија.

УСПРАВНО:

1. Јединица ВС, обележава свој дан 7. октобра (тог дана 1918. године, српска војска улази у Лесковац), 11. јула 2011. преформирана у 3. центар за обуку, 2. Гужва, 3. Показна заменица, ова, 4. Искупити грех кајањем, 5. Љутња, срџба, 6. Нетипичан, 7. Рамадан одмила, 8. Бивши сликар, Иван, 9. Ратарска оруђа, 10. Килобајт (скр.), 11. Држава у Јужној Америци, 12. Илија одмила, 13. Стручњаци за филм, 14. Масовни покрет физичке културе, 15. Фински писац, Ејно, 16. Болесница од астме, 18. Одраслије девојчице, 19. Онај који све одобрава, климоглавац, 20. Британска књижевница, Барбара, 21. Припаднице арамејског народа, 22. Строфа од шест стихова, 24. Хирург, 25. Бродска опрема (стр.), 27. Обољење коже, 28. Пловило са три трупа, 30. Став на једној ноzi у балету, 31. Бренд пасте за зубе, 33. Становници Сиона, 34. Португалска певачица, Марија, 36. Италијански кошаркашки клуб, 37. Арабљани, 39. Осоран, 40. Рунда пића у кафани, 42. Товљење, 43. Османски племић, 45. Део хектара, 46. Војна област (скр.).

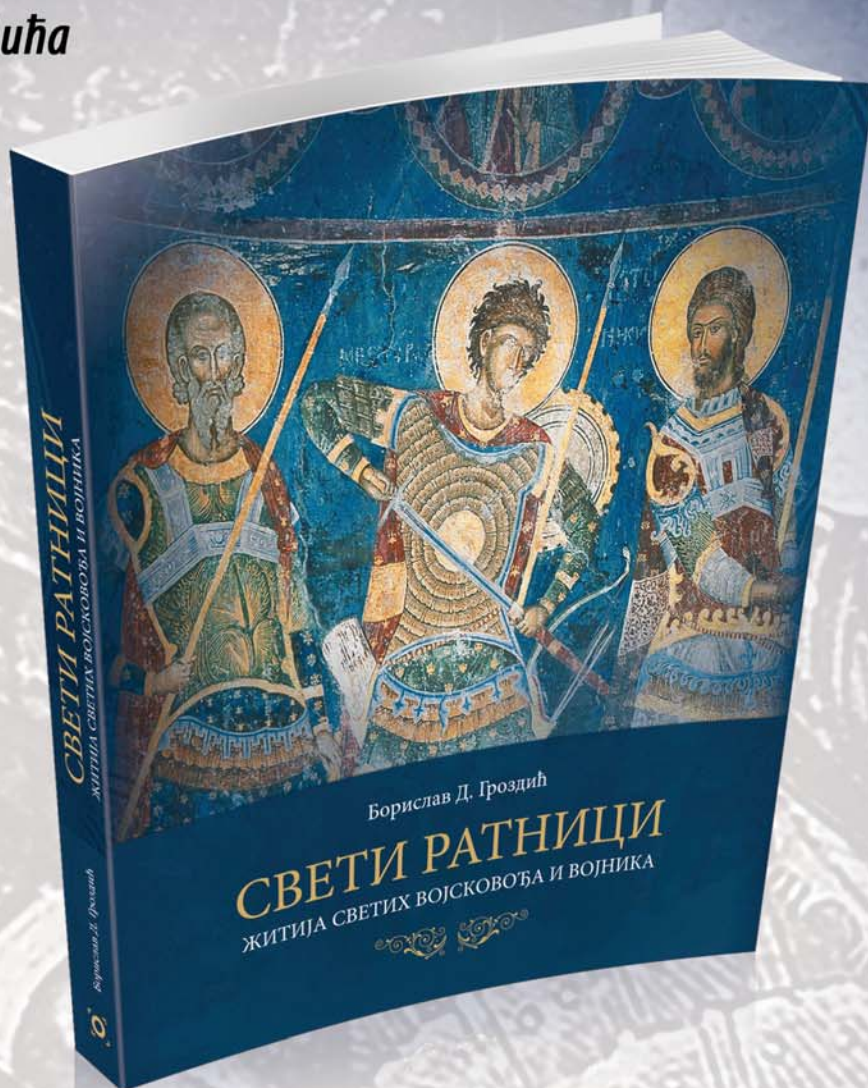
СВЕТИ РАТНИЦИ

ЖИТИЈА СВЕТИХ ВОЈСКОВОЂА И ВОЈНИКА

аутора *Борислава Гроздића*

Са 182 житија светих ратника аутор оживљава бисере православне духовности, етоса, мудрости и снаге, који су водили наше свете претке. Плејада светих војника кроз векове, од Христа до наших дана, потврда је да православље, у коме се мир истиче као једна од врховних вредности, није апсолутно пацифистичко становиште, јер Христос истиче љубав, а од ове љубави заиста „нема веће да ко душу своју положи за пријатеље своје“ (Јн 15, 12–13).

Броширано / ф. 22,5×26, 448 стр.
шифра: 111291
Цена: **1.760,00**

НАРУЦБЕНИЦА

МЦ „ОДБРАНА“, Браће Југовића 19, 11000 Београд,
Тел. 011/3201-995, 3241-009, телефакс: 011/3241-363
Жиро-рачун: 840-312849-56

Наручујем књигу:
1. Шифра 111287/„СВЕТИ РАТНИЦИ–ЖИТИЈА СВЕТИХ
ВОЈСКОВОЂА И ВОЈНИКА“, по цени од 1.760,00 динара

Купац

ЈМБГ

Адреса становања, улица и број

Место

Телефон

Потпис наручиоца

Плаћање наручених издања врши се унапред. Доказ о улази целокупној износа доставиши МЦ „Одбрана“, након чега испоручујемо књиге. Купљена издања биће достављена поштомексресом на штећу купца.

ОДБРАНА

Медија центар „ОДБРАНА“, Браће Југовића 19, 11000 Београд
Тел. 011/3201-995, 3241-009, телефакс: 011/3241-363
e-mail: komercijala@odbrana.mod.gov.rs, www.mod.gov.rs

NAJPOŽELJNIJI PARTNER ZA KUPOVINU PUTEM ADMINISTRATIVNE ZABRANE

Reebok CONVERSE Champion

ellesse

KUPOVINA NA 6 RATA BEZ KAMATE, SAMO ZA PRIPADNIKE VOJSKE I MINISTARSTVA ODBRANE UZ ADMINISTRATIVNU ZABRANU

BEOGRAD Multibrand MegaStore, TC Delta City, Jurija Gagarina 16, lok 254
 BEOGRAD Multi Brand, SC USČE, Bulevar Mihajla Pupina 4, lok 1.68
 BEOGRAD Multi Brand, Bulevar Kralja Aleksandra 28-32
 BEOGRAD BUZZ, SC USČE, Bulevar Mihajla Pupina 4, lokal 1.64
 BEOGRAD BUZZ, TC Delta City, Jurija Gagarina 16, lok 133
 BEOGRAD Multi Brand, Knez Mihajlova 21
 BEOGRAD Multi Brand, Knez Mihajlova 1-3
 BEOGRAD Multi Brand, Deram Bulevar Kralja Aleksandra 168
 BEOGRAD Multi Brand, Požeška 67a
 BEOGRAD Champion Brand Store, TC USČE, Bulevar Mihajla Pupina 4; lok 1.63
 BEOGRAD adidas Brand Store, SC USČE, Bulevar Mihajla Pupina 4; lok 1.69
 BEOGRAD adidas Brand Store, Delta City, Jurija Gagarina 16; lok 214
 BEOGRAD Reebok Brand Store, SC USČE, Bulevar Mihajla Pupina 4; lok 1.67
 BEOGRAD Sport Vision KIDS, TC USČE, Bulevar Mihajla Pupina 4, lok 1.62
 BEOGRAD Sport Vision KIDS, TC Delta City, Jurija Gagarina 16, lok 254a
 BEOGRAD Outlet Bulevar, Bulevar Kralja Aleksandra 391
 BEOGRAD Outlet Arena, Bulevar Arsenija Čarnojevića 97a
 BEOGRAD Outlet Diskont, Bulevar Vojvode Mišića 10
 BEOGRAD Outlet Galenika, Batajnički drum 1/1
 TC STADION VOZDOVAC, Zaplanska 32. Lokal 1/21
 KARABURMA, SC Karaburma, Mirijevski bulevar 18b. Lokal 4

BEOGRAD OUTLET IMMO CENTAR, Gandijeva 21
 BANJICA Multi Brand, Crnotravka 7-9
 ČAČAK Multi Brand, Skadarska 12
 KIKINDA Multi Brand, Trg srpskih dobrovoljaca 30
 VALJEVO Multi Brand, Pop Lukina 1
 VRANJE Multi Brand, Stefana Prvovenčanog 115,
 RUMA Multi Brand, Glavna 141,
 RUMA Multi Brand, Veljka Dugoševića 175
 SMEDEREVO Multi Brand, Karadordev dud E-2
 KRALJEVO Multi Brand, Trg srpskih ratnika 5
 SOMBOR Multi Brand, Kralja Petra 132
 SUBOTICA Multi Brand, Rudić 1
 BAČKA TOPOLA Multi Brand, Boljai Farkaša 2; lok 10
 JAGODINA Multi Brand, Kneginje Milice 3, lok 3
 MLADENOVAČ Multi Brand, Braće Badžaka 2, lok 5
 LOZNICA Multi Brand, Trg Nikole Pašića 4
 ZAJEČAR Multi Brand, Svetozara Markovića 7
 PANČEVO Multi Brand, Miloša Obrenovića 12, lokal 5
 NOVI SAD Multi Brand, NS Mercator, Bul. Oslobođenja 102 lok. 2N.20
 NOVI SAD Multi Brand, TC Bazar, Bulevar Mihajla Pupina 1, lok 0.3
 NOVI SAD Multi Brand, Zmaj Jovina 2

NOVI SAD Sport Vision KIDS, Bulevar Oslobođenja 102; lok M7
 NOVI SAD MEGASTORE, TC BIG, Sentandrejski put 11
 NOVI SAD Majur Multi Brand, Zmaj Jovina 26
 NOVI SAD KIDS CENTAR, Pozorišni trg 5
 OBRENOVAČ Multi Brand, Miloša Obrenovića 36
 KRAGUJEVAČ Multi Brand, Dimitrija Tucovića bb, lokal 231
 KRAGUJEVAČ Outlet, Dr. Zorana Đinđića 10
 NIŠ Multi Brand, TPC Kalča lokal A14
 NIŠ Sport Vision KIDS, Obrenovićeva 42, TC Forum lok 2.13
 NIŠ Multi Brand, TC Stari podzemni prolaz L2
 NIŠ MEGASTORE, Obrenovićeva 42, TC Forum lok 1.01
 KRUŠEVAČ Multi Brand, Mirka Tomića 26
 KRUŠEVAČ Multi Brand, Mirka Tomića 18
 UŽICE Multi Brand, Trg partizana 1
 UŽICE Multi Brand, Dimitrija Tucovića 99
 LESKOVAC Multi Brand, Trg revolucije 33
 LESKOVAC Multi Brand, Bulevar oslobođenja 23
 ZLATIBOR Multi Brand, Tržni centar Zlatibor
 ŠABAC Multi Brand, Kapital park, Zapadna Transferzvala br.4, lok 4
 ŠABAC Multi Brand, Trg Sabačkih žrtava bb
 NOVI PAZAR, 28. Novembra bb, lokal u prizemlju 36300

Сарајевски атентат

ОБАВЕШТАЈНА ЕНИГМА

Да ли су бечки владајући кругови, можда, желели да аустроугарски престолонаследник страда у Сарајеву? Обавештајни подаци о позадини атентата на престолонаследника, можда чак и њихов изостанак у случајевима када је требало да чине квалитетну основу за доношење правовремених одлука о току Фердинандове посете Сарајеву, намећу нова питања о умешаности бечких буржоаских кругова у атентат који је изменио историју Европе.

Пишу
Милан МИЈАЛКОВСКИ
Звонимир ПЕШИЋ

ОБАВЕШТАЈНА ЕНИГМА

Међународни догађаји после атентата у Сарајеву одвијали су се веома динамично и катаклизмично. Без поузданих доказа, Хабзбуршка монархија је за атентат оптужила Краљевину Србију, којој је 23. јула упутила ултиматум, а 28. јула 1914. објавила рат.

После инспекције војних маневара у околини Сарајева, аустроугарски надвојвода и престолонаследник Хабзбуршке монархије Франц Фердинанд је, ујутро 28. јуна 1914, специјалним возом допутовао у главни град Босне и Херцеговине. Колона од шест возила у 10 часова кренула је Апеловом обалом покрај Миљацке и у 10 сати и 10 минута, када је поворка пролазила покрај зграде полицијске станице, један високи младић, у црном сакоу и црном

Оскар Поћорек

шеширу, бацио је ручну бомбу на Фердинандов аутомобил. Међутим, бомба је пала на спуштени кров аутомобила и откотрљала се низ улицу. Експлодирала је испод следећег возила у колони.

Фердинандов аутомобил је, убрзавши кретање, стигао испред зграде Градске већнице, где је престолонаследник гласно рекао: „То је неки лудак. Господо, наставимо по програму“. Након завршене свечане церемоније у Већници и незнатне измене протокола посете, по одлуци надвојводе, колона аутомобила је у 10 и 45 наставила Апеловом обалом. После извесног времена, генерал Поћорек, који је био у надвојводином аутомобилу, наредио је возачу да заустави возило, јер се креће погрешним правцем. У том тренутку, један од младића који су се налазили у маси, на неколико корака од надвојводе, потегао је пиштољ и пуцао у њега. Полицајац окренут маси приметио је опасност и покушао да спречи атентатора, али је онемогућен ударцем човека који је стајао близу. Атентатор је с два револверска хица убио надвојводу и војвоткињу Софију. У 11 сати и 30 минута, 28. јуна, њихова смрт је и званично проглашена.

Међународни догађаји после атентата у Сарајеву одвијали су се веома динамично и катаклизмично. Без поузданих доказа, Хабзбуршка монархија је за атентат оптужила Краљевину Србију, којој је 23. јула упутила ултиматум, а 28. јула 1914. објавила рат. Затим, 1. августа, Немачка је објавила рат Русији, 3. августа Француској, а 4. августа Велика Британија је објавила рат Немачкој. Тако је почео Први светски рат, касније, с разлогом, назван Великим, који је трајао до краја 1918. године.

Мада су Аустроугарска и Немачка истицале да је атентат у Сарајеву узрок Првом светском рату, већ је тада било јасно, а доцније и потврђено, да је атентат представљао само повод за рат. Наиме, главни узрок рату била је необузdana намера тадашњих ривалских великих европских сила да оружјем оснаже своје геополитичке амбиције, не обзирајући се на права других народа.

Атентатори Недељко Чабриновић и Гаврило Принцип лишени су слободе одмах после изведених напада. Наредних дана, ухапшени су и остали чланови атентаторске групе (Данило Илић, Трифко Грабеж, Цветко Поповић и Васо Чубриловић) осим Мухамеда Мехмедбашића који је успео да пребегне у Црну Гору. За време истраге откривени су и ухапшени готово сви њихови саучесници и помагачи.

У вези с атентатом у Сарајеву оптужено је 25 особа, од којих је осуђено 16 (пет на казну смрћу и 11 на затвор од три до двадесет година), а ослобођено осам лица (Мехмедбашић је био ван домањаја окупационих власти).

Оптужница је предата оптуженима 28. септембра 1914, а судски претрес је започео 12. октобра и трајао до 23. октобра. Суђење је одржано у Војном суду у Сарајеву. Државни тужилац је оптужио 22 лица за покушај „да се на силу измени опсег подручја земаља Аустроугарске монархије, да се, наиме, Босна и Херцеговина отргну од Монархије и припоје Краљевини Србији“, као и да су одго-

ворни за „потајно уморство из заседе“. Остала три лица оптужена су као саучесници. У исти мах, 80 лица било је позвано да сведоче, а током расправе прочитан је обиман доказни материјал.

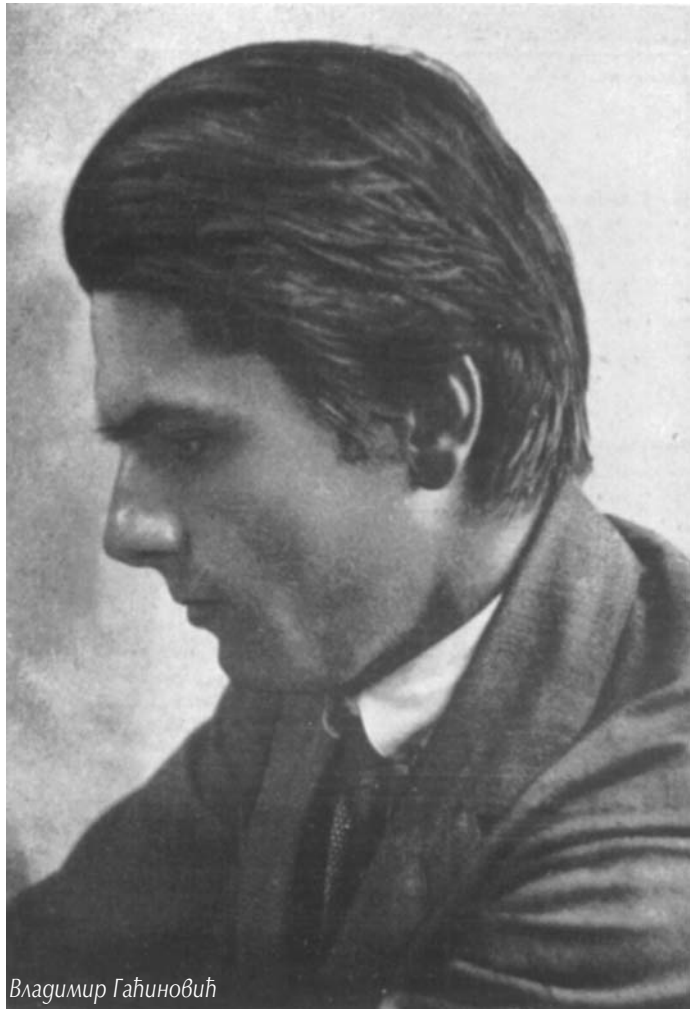
Пресуда је прочитана 28. октобра 1914. године. Члановима атентаторске групе, који су на дан атентата имали конкретна задужења у вези с извођењем напада на Фрању Фердинанда, изречене су следеће казне: Гаврило Принцип, Недељко Чабриновић и Трифко Грабеж били су осуђени на казну затвора од 20 година, Васо Чубриловић на 16 година и Цветко Поповић на 13 година затвора.

СУМЊИВО АМНЕСТИРАЊЕ ПОДСТРЕКАЧА

Садржај телеграма размењених између посланика Краљевине Србије у Бечу и Министарства иностраних дела Србије у периоду од 28. јуна до 23. јула 1914. и ултиматума Аустроугарске тог дана упућеног Србији, основано указује на то да су Хабзбуршке власти у анализи атентата, уместо неопходног реализма и темељности показале брзоплетост, једностраност, необузданост и тенденциозност

Свесно учињеним погрешкама, упркос раном откривању непосредних извршилаца убиства надвојводе Фердинанда, занемарени су покретачи атентата, чиме је обезбеђена трајна енигматичност тог трагичног догађаја.

Само дан после атентата, посланик Србије у Бечу известио је Београд да аустроугарске власти у описивању и објашњавању атентата изражавају тежњу да се обавезно доведе у везу са званичном Србијом. Писао је да су у Бечу упорно истицали да су се атентатори у Београду дружили са комитом Миланом Цигановићем, да их је унајмила београдска „Народна одбрана“ и да су бомбе и револвере добили у Београду. Већ 2. јула посланик Србије у Бечу известио је да ће Беч, иако се истрагом о атентату није дошло до доказа у уплетености Србије, на томе сигурно инсистирати. Његове слутње су се обистиниле, јер је Беч, упркос томе што није прибавио поуздана сазнања о покретачима атентата, у ултиматуму Србији од 23. јула, изнео „про-

Владимир Гашиновић

верене“ чињенице о „кривици“ званичне Србије и захтевао да аустроугарске полицијске службе истражују у Србији.

Аустроугарски ултиматум Србији садржао је 10 захтева, а за одговор Србије остављено је 48 часова. Захтевано је распуштање друштва „Народна одбрана“, уклањање из војске свих официра умешаних у пропаганду против Аустроугарске, чија имена ће накнадно бити саопштена, притварање мајора Танкосића и цивила Милана Цигановића и осталих. Посебно су били понижавајући захтеви у тачки 5. којом се тражило „Да прими сарадњу у Србији органа Ц. Краљ. Владе ради угушивања превратничког покрета против територијалног интегритета Аустроугарске монархије“ и тачки 6. којом је захтевано „Да отвори судску истрагу над оним присталицама у завери од 28. јуна 1914. који се налазе на територији српској, органи које упути Аустроугарска Влада узеће учешћа у овој истрази“.

Уз ултиматум је приложен Мемоар о резултатима истраге у Сарајеву, односно тврдње о томе да су заверу сковали у Београду Гаврило Принцип, Недељко Чабриновић, лице под именом Милан Цигановић и Трифко Грабеж, а уз припомоћ мајора Војислава Танкосића, затим, да су атентатори добили шест бомби и четири револвера и оспособљени су за руковање оружјем у Београду, да су пребацивање

атентатора у Босни омогућили капетани пограничног одреда у Шапцу (Раде Поповић) и у Лозници и цариник Радивоје Грбић. У тим документима су регистровани „сви“ учесници (налогодавци, организатори и извршиоци), осим аутентичних (младобосанци) и аустроугарских власти – главних узрочника атентата, као и одговорност њене обавештајне компоненте.

Евидентно је да се Аустроугарска представила као тужилац, судија и извршилац пресуде, односно субјект који је установио све чињенице у вези с атентатом. У ствари, била је нестрпљива да што пре отпочне са „кажњавањем кривца“, што је и покушала, тачно месец дана након атентата (28. јула 1914.) када је објавила рат Србији. Не сачекавши изрицање пресуде оптуженима за атентат (28. октобра 1914) 12. августа извршила је агресију на Србију. Тиме је Аустроугарска, „затворила“ случај атентата у Сарајеву, односно отворила могућност да свако заинтересован за тај случај истину о њему установљава на основу субјективне процене, посебно у погледу идентификовања налогодавца (или више њих).

ПОЖРТВОВАНИ МЛАДОБОСАНЦИ

Имајући у виду испреплетеност бројних посредних и непосредних актера у атентату у Сарајеву, чији је репрезент, Гаврило Принцип, пуцао на наследника аустроугарског престола, потпуно је јасан циљ због којег је Фердинанд убијен. Међутим, није познато зашто је Принцип, упркос покушају појединаца да га, у критичном тренутку, одврате од атентата, одбио да се повинује сугестијама о његовом обустављању.

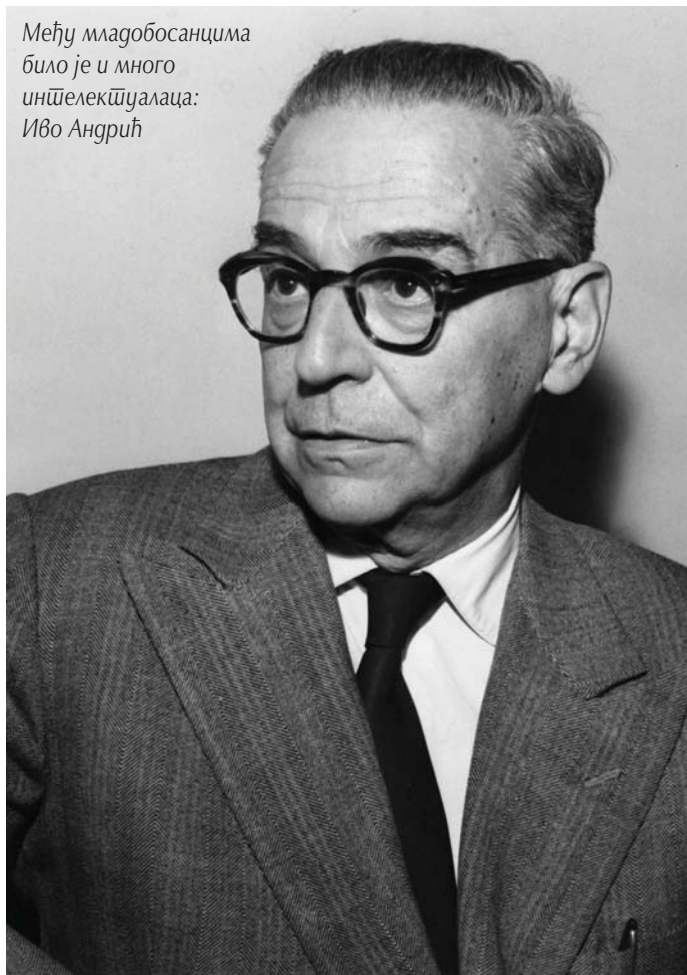
Револуционар Принцип, као и остали припадници Младе Босне сматрали су да не припадају себи, него народу и историји. Стога их је карактерисала максимална пожртвованост. Сматрали су да ће личним примером најфикасније подстаћи народ на револуцију, да би масовним оружаним отпором против аустроугарског окупатора изборили слободу. Руковођен тиме, Принцип је убио највишег представника окупационе власти Франца Фердинанда и о томе сачувао тајну, пошто ни изложен најтежем мучењу у затвору није одао главног налогодавца (Владимира Гађиновића). С тим у вези, упутно је имати на уму забелеш-

ку коју је оловком написао у књизи Јасија Торунде: „Кад се земљаци сретну и друге приче“, а која гласи: „Што твој непријатељ не треба да зна, то немој рећи ни свом пријатељу. Ако тајну прећутиш, онда је она мој роб. Ако је кажем ја сам њен роб. На дрвету ћутања виси његов плод, мир. Ништа не рећи, ништа не веровати“.

Да би се разумео карактер комуникације између актера у Сарајевском атентату и, наравно, међуоднос тих актера и Гаврила Принципа, неопходно је имати у виду кључне догађаје у Босни и Херцеговини од 1875. до 1914. године. Зашто од 1875. године? Зато што се те године, као одговор на терор турског окупатора српски народ дигао на устанак, који је окончан 1878. године. Устаници нису остварили циљ – ослобођење и уједињење са Србијом и Црном Гором, од којих су, осим политичке подршке, имали и незнатну другу врсту помоћи.

Наиме, у пролеће 1876. године устаници из Босне, 20. јуна, прогласили су своје уједињење са Србијом, а устаници из Херцеговине изјаснили су се за Црну Гору. Нису остварили циљ, између осталог, зато што Хабзбуршка Монархија најпре суптилно, а потом и отворено успротивила јачању (и проширењу) Србије. У јуну 1878. године европске велике силе сазвале су Берлински конгрес на којем је одлучено о територијалном прекомпоновању Балкана:

*Међу младобосанцима
било је и много
интелектуалаца:
Иво Андрић*

Аустроугарска је добила мандат да окупира Босну и Херцеговину, Србија и Црна Гора су незнатно прошириле своју територију и створена је Бугарска.

Тиме што је у Босни и Херцеговини 1878. године турски окупатор замењен аустроугарским, положај српског народа није битније промењен набоље. Новим окупатором нису били задовољни ни муслимани ни Хрвати. Временом, најпре код Срба, отпочео је национално-ослободилачки отпор окупатору, чије језгро су чинили омладинци – ђаци и студенти. Због немогућности да слободно изражавају свој политички циљ и програм, почев од 1896. године, стварали су тајна друштва и предузимали разноврсне делатности ради револуционисања целокупног становништва. Није установљен укупан број тајних ђачких друштава која су представљала окосницу револуционарног ослободилачког покрета познатијег као Млада Босна. Реч је покрету који није имао јединствену организацију ни изграђену идеологију и програм, осим заједничког циља – револуционарно уништење Хабзбуршке монархије ради ослобођења народа и стварање заједничке државе Јужних Словена. Младобосанце је легитимисало сазнање о нужном отпору аустроугарском окупатору ради националног ослобођења свог и свих народа у Босни и Херцеговини и одлучно ангажовање у том смислу, чији су важан садржај представљали атентати, чињеница коју је потврдио Богдан Жерајић атентатом на генерала Варешанина 1910. године и Гаврило Принцип убиством Фердинанда 1914. године.

УЛОГА ПОКРЕТА ЗА УЈЕДИЊЕЊЕ СРПСТВА

Као одговор на противзакониту аустроугарску анексију Босне и Херцеговине 7. октобра 1908. године, у Србији је, због неспремности војске за рат, али и спутавања Србије од стране великих сила, конституисана невладина патриотска организација „Народна одбрана” са задатком да брани српске националне интересе

Тај покрет, ангажован на окупљању добровољаца, првих месеци постиже велики успех: „У Србији су основана 223 пододбора, а за добровољце се пријавило око 5.000 људи”. Након што је окончана Анексиона криза (крајем марта 1909.), „Народна одбрана” је задржала мисао

Франц Фердинанд:
„У Аустроугарској
још је само
аустроугарски
јоганици.”

о уједињењу свих Срба, али је битно модификовала свој програм. Определила се да предавањима из разних области друштвеног живота и добро осмишљеним патриотским манифестацијама у Србији и ван ње, развија свест о пресудном значају народног јединства.

Више стотина добровољаца у српским комитетским саставима у Првом балканском рату 1912. године, из крајева под аустроугарском влашћу, представљали су респектабилан успех деловања „Народне одбране”. Међутим, многи борбени (револуционарно-офанзивни) чланови и поборници „Народне одбране” нису били задовољни њеним новим, културно-дефанзивним идентитетом. Стога су, у складу са оценом да „Народна одбрана” није урадила довољно, нити оно што су сматрали да треба да се уради, 9. маја 1911. године основали тајну организацију под именом „Уједињење или смрт”, познатију као „Црна рука”. Реч је о организацији основаној у циљу уједињења српства која „претпоставља револуционарну борбу културној борби” и „стога јој је институција апсолутно тајна за шири круг” (чл. 1. Устава), која „спроводи активности на свим територијама на којима живе Срби и ван граница Србије, бори се свим средствима против непријатеља ове идеје...” (чл. 2. Устава). Употреба свих облика борбе против непријатеља уједињења српства ван Србије претпостављала је и атентаторски облик.

После балканских ратова, младобосанци – добровољци, бивше комите (српски четници) са богатим борбеним искуством, нису смели да се врате у родни крај. Остали су у Србији и многи од њих постали чланови организације „Уједињење или смрт”. У пролеће 1914. године, након што су сазнали да ће аустријски престолонаследник Фрањо Фердинанд посетити Босну, наводно су основали тајну организацију под називом „Смрт или живот”, чија правила деловања су била слична правилима деловања „црно-рукаца”, а њени чланови су могли бити само Срби из Босне и Херцеговине. На списку кандидата за пријем у ту тајну организацију се налазило укупно 19 омладинаца „косовских осветника”, међу њима Недељко Чабриновић и Гаврило Принцип, који су наводно положили заклетву у кафани „Златна Морунa” у Београду.

НЕПРЕКИДНИ ОБАВЕШТАЈНИ РАТ

Прегледом динамичног процеса ухођења Краљевине Србије у режији аустријских шпијуна може се установити да је аустроугарска обавештајна служба располагала рекспектабилним фондом информација, посредно и непосредно повезаних за атентат на Фердинанда у Сарајеву 28. јуна 1914. године, које су, претпоставља се, биле доступне и хабзбуршкој политичкој елити

Стога је велика непознаница зашто аустроугарске власти нису адекватно искористиле расположива сазнања да спрече атентат, и када се атентат већ догодио, да допринесу утврђивању истине. Међу бројним претпоставкама у вези с наведеним, највероватнија је следећа: спектакуларан трагичан догађај какав је био атентат у Сарајеву, представљао је повољан моменат и неочекивану изванредну прилику да екстремни део хабзбуршке политичке елите своју акумулирану агресорску нестрпљивост према Србији, посебно изражену у периоду после 1903. године залагањем за остваривање животног циља („заштита Монархије је могућа само обрачуном са Србијом“), брзо и лако тријумфално оствари, јер се руководила проценом да Србија, изнурена у два балканска рата, није способна да брани своју политичку независност.

Такву претпоставку поуздано су у критичном тренутку, потврдиле и аустроугарске власти. Одмах после атентата, а и касније, подмукло су је одржавале, што не изненађује, будући да је била евидентна и неколико година пре атентата. Зато је улога аустроугарских власти у обезбеђивању трајне енигматичности атентата на аустријског престолонаследника Фрању Фердинанда у Сарајеву 28. јуна 1914. године била пресудна.

О томе сведочи и податак да је 13. јула 1914. године, када је истрага у вези са атентатом дошла до релевантних чињеница о свим непосредним учесницима и техничким припремама, из Беча у Сарајево допутовао виши чиновник Заједничког министарства др Фридрих Визнер, са задатком да кроз непосредан разговор са судијом који је

Недељко Чабриновић

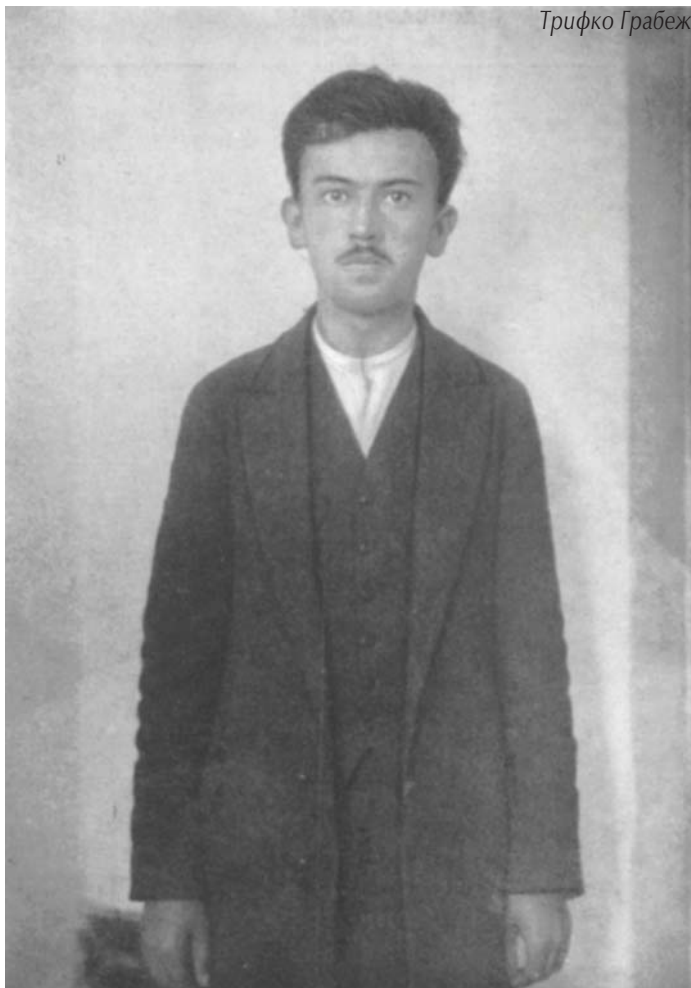

водио истрагу Леоном Пфефером, „сазна истину“. Визнера је нарочито занимало „у коликој је мери званична Србија уплетена у атентат“ и од Пфефера добио извештај „...да се из истраге није могло установити, да би у њега била уплетена и званична Србија; већ напротив, да из исказа осумњичених, те из припрема за атентат и начина како су атентатори путовали, јасно произилази, да су се они скривали пред званичном Србијом... да су у Србији морали бити у претходном споразуму с атентаторима Цигановић и мајор Танкосић, којег Принцип још није одао, те погранични официри; а у Босни, Данило Илић, Вељко Чубриловић и Мишко Јовановић“. У складу с тим, Визнер је известио Беч, да се из истражног списка о атентату не може установити веза са званичном Србијом, односно у депеши је навео да „...Нема апсолутно никаквих доказа, да би Српска Влада знала за атентат, или за његову припрему, као ни за то да је она припремала оружје у ту сврху. Напротив, има много елемената којима би се могло утврдити немогућност тога...“. То, међутим, није задовољило др Фридриха Изнера. Зато су на сцену ступили обавештајци.

ОБАВЕШТАЈНА СЛУЖБА У СРБИЈИ И АУСТРОУГАРСКОЈ

Обавештајна компонента Краљевине Србије у војсци конституисана је 1876. године и затим више пута реорганизована

Основан почетком 1910. године под називом Обавештајни одсек, обављао је обавештајне и контра-обавештајне послове у војсци, да би 1912. године био преименован у Обавештајно одељење Врховне команде српске војске. Обавештајно одељење српског Главног ђенералштаба је, преко својих извршних органа, односно обавештајних официра (секција) при командама армија и дивизија, граничних официра (центара, рејона) и војнодипломатских представника, обавештајно обезбеђивало одбрамбени систем Србије. Офанзивну обавештајну дела-

Трифко Грабеж

тност приоритетно су реализовали такозвани гранични рејони, „посебни обавештајни центри у пограничним областима према Турској и Аустроугарској, у чијем су саставу деловали надзорни официри”. Они су формирани средином 1911. године, и то: Врањски, Рашки и Јаворски према Турској и Шабачки, Лознички и Ужички према Аустроугарској. Надзорни гранични официри имали су две групе задатака: „да организују обавештајне мреже на терену и одржавају везе и снабдевање локалних герилских одреда у окупираним српским земљама”. У ту сврху, људи ван Србије, познатији под именом повереници, представљали су њихову основну снагу за обавештајно и устаничко деловање.

Обавештајна компонента Хабзбуршке монархије чије конституисање је започето 1802. године, временом је реорганизована и унапређивана под називом Евиденцбиرو. Године 1911. чинило га је десет одсека, међу којима и Балкански, који је тежишно истраживао војну моћ Србије и Црне Горе и покрет Срба за ослобођење и уједињење. Истовремено, предузимао је разноврсне субверзивне акције против српских интереса. Евиденцбиро је, посредством агентуре и резидентуре у Србији (Београду, Нишу и Неготину) и обавештајних центара у Темишвару, Загребу, Сарајеву и Петроварадину са великим успехом откривао виталне тајне Краљевине Србије, које је самостално и са другим аустроугарским субјектима користио за извођење субверзивних акција против Србије. Био је на сцени жесток шпијунски рат између српских и аустријских обавештајаца, рат у којем су запажену улогу имали „невладини колективитети” попут „Народне одбране” и организације „Уједињење или смрт”.

ОДЛУЧНОСТ И ТАЈНОВИТОСТ ГАВРИЛА ПРИНЦИПА

Основана је констатација да је Владимир Гађиновић, као својеврсни лидер младобосанаца, изабрао Гаврила Принципа за атентатора и наложио му извођење атентата на Фердинанда.

На суђењу је, међутим, Принцип негирао ту оптужбу. „Што се нама хоће сугерисати да је неко био иницијатор, то није истина. У нама је никла идеја, те

смо учинили атентат. Волели смо народ", била је последња Принципова изјава у истражном поступку у Сарајеву.

Гафиновић је упознао Принципа у Сарајеву, у пролеће 1912. године и потом се видео с њим у току лета те године у Београду. Та два контакта су била довољна да изврши на Принципа дубок утицај и оцени његове опште и посебне фанатичне национално-револуционарне и атентаторске способности. С тим у вези младобосанци Мустафа Голубић и Павле Бастајић рекли су Гафиновићевом пријатељу Виктору Сержу, а он то објавио у једном париском часопису: „Он је сусрео Принципа у Београду 1912. Он је Принципа припремио на акцију и жртву”. Наведена сазнања подударна су Принциповој изјави након првог саслушања после атентата, да је „још пре две године наумио да изврши атентат на коју истакнуту личност, која репрезентује власт у Аустрији”.

Темељна анализа расположивих сазнања о атентату на престолонаследника, међутим, указује на то да је Принцип рекао истину, јер младобосанци су деловали и жртвовали се из убеђења. Тиме је отклонио сваку сумњу да су он и други учесници у атентату нечији агенти или плаћеници. Међутим, Хабзбуршка монархија није уважила његово искрено признање, па стога није истраживала кључну атентаторску улогу младобосанаца, већ је неосновано оптужила званичну Србију. Ради потврђивања Принципове изјаве, осврнућемо се на карактер Принципове комуникације са Владимиром Гафиновићем, зачетником атентата у Сарајеву и његове комуникације са младобосанцима, бившим комитама у Србији.

Владимир Гафиновић је у школској 1913/14. години у Лозани у Швајцарској, несумњиво и по налогу црнорукаца, развио снажну револуционарну делатност међу младобосанцима, односно усмеравао њихову делатност у Аустроугарској. Њега је крајем маја 1913. године у Лозани посетио Данило Илић, који је пре тога намеравао да изврши атентат на босанског поглавара генерала Поћорекa. По повратку из Лозане у Сарајево, Илић је донео поруку омладинцима од Гафиновића, „да би требало да падне глава једног од највећих”.

Међутим, припреме за атентат су привремено обустављене зато што је Данило Илић, сазнавши за мучки напад Бугара на Србију (29. јуна 1913. на Брегалници) кренуо да као добровољац учествује у рату и вратио се у Сарајево тек крајем октобра или почетком новембра те године. Гафиновић није био обавештен о узроку прекинуте везе са Илићем, па су зато он и Мустафа Голубић у децембру 1913. године позвали Мухамеда Мехмедбашића да дође у Тулузу у Француску. У другој половини јануара 1914. године Гафиновић, Голубић, Мехмедбашић и неки Пољак су на састанку у Тулузу одлучили да Мехмедбашић изврши атентат на Поћорекa у Сарајеву на дан устоличења реис ул улеме, 26. марта 1914. године. На том састанку Гафиновић је још предложио

да треба формирати једну специјалну организацију за предузимање атентата.

Мехмедбашић је у складу са задатком добијеним у Тулузу, марта 1914. допутовао у Сарајево. Ту га је један од чланова Младе Босне, учитељ Никола Тришић, повезао са Илићем. Међутим, Илић га је обавестио да припремају атентат на Фрању Фердинанда. Илић је, у ствари, поступао у складу са Гафиновићевим захтевом упућеним писмом Принципу у Београд (средином јануара 1914. године). Будући да је Илић био упознат са садржајем тог писма (Принцип га је обавестио да је добио налог да организује атентат на Фердинанда) објаснио је Мехмедбашићу да је атентат на Поћорекa у наведеним приликама непрофитабилан. Упознао је Мехмедбашића да припремају атентат на Фердинанда и пошто је добио његову сагласност да учествује у њему, рекао му је да ће га позвати у Сарајево када буде потребно. Гафиновић

Гаврило Принцип

је, у поменутом писму Принципу, поред осталог „нагласио да ће се у вези са извршењем атентата усмено договорити и позивао Принципа и Илића да дођу у Лозану на договор”.

Средином априла 1914. године Илић је добио писмено обавештење од Принципа из Београда да ће обезбедити оружје за атентат и захтевао од њега да пронађе још неколико другова за атентат. Тим поводом Илић се састао са Мехмедбашићем у Мостару и обавестио га да је оружје обезбеђено. После тог састанка у Мостару, Илић и Мехмедбашић су поштанском картом шифровано обавестили Гађиновића у Лозани о припремама атентата. Његов одговор Мехмедбашићу, такође једном поштанском картом, био је охрабрујући: „Напред лафови”, чиме је казао да је разумео и подржава њихову одлуку. Илић је после придобијања Мехмедбашића за атентат регрутовао омладинце Васу Чубриловића и Цветка Поповића и затим Принципу, шифрованим писмом, одговорио да оружје набави за петорицу или шесторицу учесника.

Постоје опречна мишљења о томе зашто Принцип и Илић нису путовали у Лозану да са Гађиновићем договоре појединости о атентату. Међутим, то није зауставило припреме, које су се паралелно одвијале у Београду и Сарајеву. С тим у вези, треба имати у виду тврдњу црнорукаца да је атентат на Фердинанда њихово дело. Директрису те тврдње чине црнорукци Драгутин Димитријевић Апис, Владимир Гађиновић, Љубомир Вуловић, Раде Малобабић, Војислав Танкосић, Ђуро Шарац и Милан Цигановић.

АПИСОВА УЛОГА

Као кључни доказ узима се поверљив рапорт пуковника Аписа, који је поднео Војном суду за официре у Солуну 28. марта 1917, у којем признаје да је он наложио атентат на Фердинанда

На суђењу Аписовој групи коришћен је његов рапорт у коме каже да је Раду Малобабића ангажовао као шеф Извештајног одсека Главног ђенералштаба ангажовао да организује извештајну мрежу у Аустроугарској... „Осећајући да се Аустрија спрема за рат са нама... ангажовао сам Малобабића, да приликом заказаног доласка Фердинандовог у Сарајево, организује атентат на њега... Малобабић је извршио мој налог, организовао је и извршио атентат”. Имајући у виду, с једне стране, Аписову обавештајно-завереничку опрезност (изнео је контроверзне чињенице) и, са друге стране, да власти нису провериле истинитост рапорта (јавност је његов садржај сазнала тек 1953. године), а посебно чињенице о атентату у Сарајеву, које ни-

су сагласне у Аписовом рапорту, то наводи на закључак да рапорт не може представљати поуздан доказ.

Наиме, Влада Србије је, на основу оперативних сазнања Министарства унутрашњих дела о томе да су гранични официри у Подрињском округу крајем маја 1914. године пребацили извесну количину оружја у Босну за Раду Малобабића, покренула истрагу, у оквиру које су, од пуковника Аписа, шефа Извештајног одсека српског Главног ђенералштаба, руководиоцу граничних официра, тражили и добили писани извештај. Пуковник Апис је у том извештају навео да је Малобабић повереник српске обавештајне службе, да је са мајором Вуловићем отпутовао из Београда за Лозницу и понео поменуто оружје намењено повереницима у Аустроугарској. Међутим, није навео ниједну чињеницу у вези с атентатом у Сарајеву. Власти су проверавале Аписов извештај, тако што су начелника судства Министарства војног пуковника Станка Цветковића, средином јуна, упутиле да спроведе тајну истрагу у Подрињском округу. Цветковић је обавио разговор са лицима осумњиченим за пребацивање оружја и особама које су регистровале такву делатност и прибављена писана сазнања, која нису завођена у званичне протоколе, са рефератом предао министру војном Стефановићу, а он председнику владе Николи Пашићу. Међутим, загонетно је то што материјали (списи) о тајној Цветковићевој истрази нису никада пронађени, а његова сећања о томе, након тридесетак година, нису била поуздана.

Консултовањем доступних извора у вези са наведеним, може се закључити да постоје многе нејасноће. Прво, пуковник Апис у извештају из јуна 1914. године не помиње ништа у вези с атентатом у Сарајеву. Друго, у том извештају, као и у поверљивом рапорту у Солуну (1917) не помиње мајора Танкосића, који је у аустроугарском ултиматуму Србији 23. јула 1914. године идентификован као кључна особа у припремању атентата. Треће, атентаторска тројка (Принцип, Грабеж и Чабриновић) примила је у Београду четири револвера и шест бомби, а оружје за које је водила истрагу Влада Србије било је намењено Малобабићу, односно повереницима у Босни. Четврто, током истраге у Сарајеву није се дошло до ниједног податка који је повезивао Гађиновића и Малобабића са убиством Фердинанда. Напротив, помињу се Танкосић, Цигановић и гранични официри у Подрињском округу. О чему је реч?

Непосредне припреме за атентат у Сарајеву почеле су половином марта 1914. године, када је објављена вест о Фердинандовој посети Сарајеву, а раније их је иницирао Владимир Гађиновић посредством Данила Илића у Лозани, крајем маја 1913. и Гаврила Принципа, писмом у јануару 1914. године. Михајло Пушара, члан тајног кружока младобосанаца у Сарајеву, који је 1912. године основао Гађиновић, исечак из сарајевског „Хрватског дневника” од 17. марта 1914. године упутио је писмом Недељку Чабриновићу, који је био запослен у једној штампарији у Београду, сматрајући да ће разумети поруку. Чабриновић је показао исечак Принципу и прихватио његов предлог да изврше

Драгушин Димитријевић Апис

атентат на Фердинанда. Како је Трифко Грабеж био њихов најбољи друг и њега су придобили за атентат.

Будући да су се Принцип, Чабриновић и Грабеж дружили са комитама пореклом из Босне – Ђуром Шарцем, Миланом Цигановићем и другима (обично су се састајали у кафани „Златна Моруна“), код којих је такође била присутна идеја о атентату на Фердинанду, подударност њиховог циља резултовала је чврстом сарадњом ради остварења тог чина. Комите су потенцијалним атентаторима предочиле да ће их снабдети оружјем посредством мајора Танкосића. Иначе, Танкосић је био један од престижних четничких вођа и најближи сарадник пуковника Аписа.

Верује се да су Принцип, Чабриновић и Грабеж 25. маја 1914. године, посредством Цигановића остварили контакт са Танкосићем. Наиме, Цигановић и Грабеж су отишли код Танкосића кући где им је обећано да ће добити један револвер да се обуче да пуцају. Атентаторе је 26. маја један комита обучавао у гађању пиштољем и употребом ручне бомбе у Топчидерској шуми, да би 27. маја увече добили четири револвера, шест бомби и капсулу цијанкалија.

Сутрадан, 28. маја ујутро, кренули су из Београда паробродом за Шабац, одакле су возом путовали до Лознице, где су се 30. маја раздвојили. Чабриновић је, после предаје оружја Принципу, посредством повереника „Народне одбране“ Јаковљевића и Дакића, са путном исправом из Малог Зворника чамцем прешао у босански Велики Зворник, где је преноћио и 31. маја отпутовао за Тузлу, где је сачекао Принципа и Грабежа. Они су у ноћи 1. јуна опет посредством повереника Народне одбране Миловића и Мићића, илегално прешли у Босну. Путујући пешке и запрежним колима, 3. јуна ујутро стигли су Тузлу, где су се састали са Чабриновићем и тог дана увече кренули возом за Сарајево, где су стигли 4. јуна. Оружје атентатора је остало код повереника „Народне одбране“ у Тузли Мишка Јовановића, а од њега га је 15. јуна преузео Данило Илић и пренео у Сарајево. Данило Илић је неке атентаторе наоружао само један дан пре атентата, а неке на сам дан атентата.

Имајући у виду наведене чињенице до којих се дошло током истраге, а и мемоарска сећања и друге изворе о атентату у Сарајеву, посебно Аписову тврдњу да је преко Малобабића организовао и извео атентат и тврдње других „црнорукаца“ да је Апис покушао да обустави атентат, али да је Принцип чврсто остао при својој одлуци,

поново искрсава дилема о томе ко је стварно наложио и организовао Фердинандово убиство у Сарајеву. Утврђено је да је Илић 16. јуна 1914. године путовао у Славонски Брод, где се срео са Ђуром Шарцем који му је пренео наређење „црнорукаца“ о обустављању атентата. Стога је Илић после повратка у Сарајево покушао да одврати Принципа и друге атентаторе од извођења атентата.

Уколико су „Црна рука“ и њен истакнути члан Апис заиста наложили обустављање атентата, у том случају питање је како третирати његово признање у поверљивом рапорту да је он преко Малобабића извео атентат. Једна од реалних претпоставки јесте да је атентат извела тајна организација „Смрт или живот“, на чијем је челу био Ђуро Шарац. Реч је о „организацији која је имала задатак да у споразуму са друговима који су се налазили у Босни убију Фердинанда приликом његовог доласка у Босну“. На крају, нужно је истаћи да у атентату на аустријског престолонаследника Фрању Фердинанда у Сарајеву није учествовао ниједан држављанин Краљевине Србије.

БЕЧКИ ОБАВЕШТАЈЦИ НАДЗИРАЛИ ЦРНОРУКЦЕ

Револт поводом анексије Босне и Херцеговине и опасног приближавања Аустроугарске, у Србији је изражен и формирањем народних патриотских, данас бисмо рекли невладиних организација, али и тајних удружења, од којих је међу најистакнутијим била „Црна рука”, односно „Уједињење или смрт”

Процес формирања тајног удружења „Уједињење или смрт” завршен је 9. маја 1911. године, када су његови оснивачи усвојили два документа – „Устав” и „Пословник”. Иако је организовано у тајности, о њему се такоређи одмах сазнало у јавности, где је прозвано „Црна рука”. По тврдњи једног аустријског историчара, наводно је Апис био тај који је првог човека владе Србије Николу Пашића лично обавестио о постојању тајног друштва „Уједињење или смрт” и од Пашића добио следећи одговор: „Ви можете радити, али ви ћете бити ухапшени кад ми то будемо хтели”. Уколико је та тврдња тачна, Пашић је остварио изречену злослутну поруку. Наиме, у пролеће 1917. године, под (лажном) оптужбом да су извели неуспешан атентат на престолонаследника Александра, ухапшено је више чланова „Црне руке” и затим осуђено на казне затвора, а Апис, Вуловић и Малобабић осуђени су на смрт стрељањем и стрељани у Солуну.

Том трагичном епилогу, познатијем као Солунски процес, претходило је вишегодишње динамично ангажовање црнорукаца, у складу са „Уставом”, операционализованом у 37 чланова, који, у сажетом смислу, одражава задатак удружења: да свим средствима, па и насилним, ради на ослобођењу и уједињењу српства. Атентат на аустријског престолонаследника Франца Фердинанда у Сарајеву, 29. јуна 1914, многи сматрају делом црнорукаца. Међутим, ни после 100 година од тог догађаја није у потпуности потврђена наведена тврдња, пре свега зато што расположива сазнања указују на то да је аустроугарска обавештајна служба врло рано сазнала за постојање „Црне руке” и затим континуирано оперативно надзирала њено ангажовање.

Упркос томе, из непознатих разлога, њена сазнања о црнорукцима хабзбуршка политичка елита није узела у обзир. Штавише, у аустроугарском ултиматуму Србији (23. јула 1914) црнорукци уопште нису поменути, а поменута је „Народна одбрана”.

ИДЕЈА О АТЕНТАТУ

Тврдња Аписовог верног друга Александра Благојевића да је председник „Народне одбране” генерал Божа Јанковић био агент Евиденцбироа, свакако појачава загонетну улогу бечких обавештајаца према црнорукцима.

Александар Благојевић је, преде осталог, истицао „да је он, а не Малобабић, убедио Аписа да треба убити надвојводу аустријског како би се спречио рат” и апсолутно негирао умешаност „Народне одбране” у сарајевски атентат. С тим у вези, важно је напоменути да је и историчар Војислав Богићевић у једном документу сарајевског архива пре Другог светског рата пронашао податке да је Апис организовао атентат у Сарајеву, али их није објавио, јер је чекао да буде објављен Аписов тајни рапорт са Солунског процеса. Тек 1953. године Богићевић је, с тим у вези, објавио два ранија писма Александра Благојевића, која потврђују да Народна одбрана, која је била оптужена у аустријском ултиматуму Србији, није имала никакву улогу у Сарајевском атентату. „Све до самог тог догађаја њен председник генерал Божа Јанковић, радио је за аустријског војног аташеа. Та три велика мртва родољуба (Апис, Вуловић и Малобабић)”, тврди Благојевић, „сами су припремили и извршили то дело...”.

Аустроугарска обавештајна служба била је прилично добро обавештена о тајној организацији „Уједињење или смрт” (Црна рука), од самог њеног оснивања, све до атентата у Сарајеву. До обавештења о црнорукцима долазила је коришћењем агентуре и јавних извора, чијим синтетизовањем је имала реалну слику о њима.

Први извештај о црнорукцима аустроугарски посланик у Београду Угрон послао је у Беч

Краљ Александар

12. новембра 1911. године. У том строго поверљивом извештају изнео је „да се овде много говори о наводном постојању једног покрета међу официрима, али да нико ништа не зна нешто сасвим позитивно...“. Затим, навео је да је Црна рука тајна официрска организација, настала као израз незадовољства официра својим положајем у друштву и својим малим утицајем, чак и на војна питања, а услед концентрације власти у рукама радикала. Надаље, констатује да таквим организовањем незадовољни официри намеравају да свој неповољан друштвени статус мењају набоље политичком борбом, односно да је удружење „Уједињење или смрт“ „добило одређену политичку боју и управљено је против самовладе радикала“. У наредном периоду послао је више извештаја о црнорукцима, износећи многе појединости о њима и истицањем како је „удружење нелагодно за српску владу и зато води тајну али строгу истрагу“.

Већ 14. новембра 1911. године аустроугарски посланик је добио нове поверљиве податке о „Црној руци“ и одмах известио Беч. У том извештају, Угрон је нагласио да је нови покрет (црнорукци) у војсци пре свега „оријентисан против радикала“, да су његови чланови углавном официри београдског гарнизона, који желе да под „национално-политичком заставом“ сломе превласт радикала у земљи и да главну реч међу њима водили су завереници из 1903. године, на челу са Драгутином Димитријевићем Аписом.

Не упуштајући се у поузданост и политичку одређеност свог извора (агента), аустроугарски посланик навео је у том свом извештају: „Влада Србије је била у све упућена, али се понашала тако као да свему томе не придаје неки већи значај“. Истина је била сасвим другачија, јер је Влада Србије будно пратила струјања у војсци, ради чега је била

веома забринута и предузела извесне мере у смислу смирења незадовољства међу официрима и сређивања ситуације у војсци уопште. Најутицајнији члан Владе (Стојан Протић) узео је на себе, по договору с Пашићем, да заједно са командантом града, пуковником Божановићем, испита узроке незадовољства међу официрима и утврди шта је истина у вези са постојањем тајног удружења.

Тајна истрага о црнорукцима је још била у току, када је београдски лист „Јутро“ изненадио јавност текстом у којем је изнео да поседује списак виђенијих особа које је тајна организација „Црна рука“ осудила на смрт. На првом месту, на том списку, налазило се име Николе Пашића...

ОПТУЖБЕ ЗА ВЕЛИКОСРПСКУ ПОЛИТИКУ

**Аустроугарски војни аташе у Београду
Гелинек у свом првом извештају,
22. новембра 1911. године о програму
организације с називом „Ослобођење
или смрт“ или „Црна рука“, навео је циљ
њеног оснивања – „да оствари
великосрпску идеју“, а пошто,
„претходно из Србије одстрани сва лица
која овој идеји стоје на путу,
укључујући и самог краља Петра...“**

Анализом прибављених информација о црнорукцима, војни аташе Гелинек је закључио да официри настоје да делују политички, те уколико организација заиста обухвата 50 одсто официра, тешко се може сузбити и да ће њена активност имати одређене последице, поред осталог и по односе Србије и Аустроугарске монархије. Ова последња констатација „о могућем утицају Црнорукаца на односе између Краљевине Србије и Хабзбуршке Монархије“, указује да је она од аустроугарских обавештајаца несумњиво наглашено надзирана у наредном периоду.

Гелинек је закључио извештај констатацијом да се постојање тајне организације међу официрима може сматрати за доказано и истовремено упозорио да не постоје поуздане информације о њеном унутрашњем устројству. Такође, навео је да организација постоји „већ више месеци“ и да је јачине „више од 2.500 чланова“, а да су јој због чисто патриотских разлога у великом броју приступили млађи официри..., да су информације о планираним атентатима на поједине лидере радикала обична измишљотина, јер организација намерава да унутрашње непријатеље српства

Никола Пашић

онеспособи само легалним средствима и затим, уједињеним снагама се окрене према спољним непријатељима српства. Надаље, навео је да многи официри знају за њено постојање, али се не усуђују да нешто предузму. Тврдњу је поткрепио навођењем случаја „мајора Јовичића, краљевог ађутанта и зета министра војног, о коме је штампа писала да припада ‘Црној руци’ и знао за њено постојање од самог њеног формирања, али из страха од неких њених чланова, завереника из 1903. године, није се усуђивао да ишта против ње предузме. Коначно, поново је истакао да ће њена активност, између осталог имати одређене последице по односе српске државе према Аустроугарској”.

Солидну обавештеност Гелинека о црнорукцима потврђује његов извештај од 24. јануара 1912, несумњиво примљен од добро обавештеног агента. У њему Гелинек наводи: „Ван сваке сумње је, да у српском официрском кору владају националне и политичке амбиције, с којима се не слажу Влада и радикалне партије. По мишљењу преторијанаца међу официрима може Србија само онда напредовати, кад се са садашњим режимом темељито рашчисти – евентуално и силом”. Затим наводи да официри „Уједињење или смрт” страхују да Аустроугарска, користећи објективне слабости Турске, не окупира Санџак, јер је према одлукама Берлинског конгреса из 1878. године добила мандат да буде војно и полицијски присутна у том подручју, па и у том смислу упозоравају грађане, ради чега организација добија јак национални прилив: „Србија би морала за тај случај бити спремна за одбрану. Одушевљен војничко-политички покрет није дошао незгодно водећим политичарима – ако и док они могу да му дају правац. Тим они мисле да скрену активност „Црне руке” са унутрашњих на спољашна питања”.

Будући да су српски медији убрзо после формирања „Црне руке” објављивали информације о њеним циљевима, родољубивости, али и опасности по отаџбину, реалној или преувеличаној моћи и утицају на грађане и догађаје, као и о односу српских власти према њој, све што је објављено о „Црној руци” регистровала је аустроугарска обавештајна служба. Сазнања из јавних извора упоређивала је са оперативним сазнањима добијеним од агентуре и несумњиво била у позицији да буде добро обавештена о црнорукцима.

За аустроугарску штампу „Црна рука” је била „тајни савез” основан са задатком да ради на уједињењу свих Срба у заједници са „Народном одбраном”. У њеним текстовима, истицано је да официрска тајна организација у свом програму има и терористичке нападе. Такву тенденциозну тврдњу поткрепљивала је „сазнањима” о томе да је већ осудила на смрт више радикала, међу њима и Николу Пашића, Стојана Протића и Аџу Станојевића.

Након годину дана од формирања Црне руке, 27. јуна 1912. године, дугогодишњи агент аустроугарске обавештајне службе Тодор Стефановић Виловски, књижевник и бивши шеф српског пресбирора, предао јој је свеобухватан извештај (елаборат) о црнорукцима. Он је „Црну руку” оценио као организацију завереника из 1903. године, која не делује само против радикала, него и против краља Петра и престолонаследника Александра, и да јој је крајњи циљ да постане „господар ситуације у Србији”. Констатацију је образложио наводом да чим је Црна рука основана, њено

вођство је успоставило контакт са престолонаследником Александром, предочавајући му могућност да га „што пре” доведе на престо Србије. Међутим, Александар се поколебао, па су га вође „Црне руке” оптужиле због кршења дате речи. С тим у вези је констатовано: „У својој недоумици или још више из страха да се не сазна за његове везе са Црном руком, Александар је направио грешку, што је све што је знао саопштио Влади, рекавши да га је Црна рука хтела да наведе на државни удар против рођеног оца. Да би то и доказао, Александар је извршио притисак на неколицину верних официра, потпуковника Бајрактаревића и мајора Живковића, да сведоче против својих колега у циљу подизања оптужнице против њих за дело злочина против владара. Поступивши тако, Александар је превидео стварну моћ официра који су припадали Црној руци. Наиме, они су поставили захтев да се спроведе истрага, убеђени да ће се она завршити у њихову корист, што се и догодило, јер је министар војни био је њихов човек, као и командант Дунавске дивизије Божановић, који је био надлежан да испита оптужбе... Кад је дошло до расправе, сви су официри изјавили да они са некаквом акцијом, за коју денунцијанти настоје да их окриве, немају никакве везе и да су, када су сазнали да Александар жели да се докопа круне свога оца, овога озбиљно упозорили на последице тога и од свега га одвратили. Први који је црнорукцима поверовао, био је краљ Петар. Прочитавши протокол комисије, изјавио је да он у изјаве својих официра уопште не сумња...”.

Овакав nelaгодан завршетак истраге за будућег краља представљао је увод у још оштрија сукобљавања Александра и црнорукаца наредних година. Такав завршетак истраге истовремено је представљао почетак стварања још једне струје у војсци, фракције која је добила назив „Бела рука”, у којој је Петар Живковић, дотадашњи црнорукац постао вођа белорукаца, који су коначно победили инсценираним Солунским процесом 1917. године.

Треба истаћи да је у том извештају аустроугарски агент Виловски саопштио да је „Црна рука” припремила терен за организовање једне неутралне политичке странке, чији би принципи требало да задају смртни ударац штетном радикализму и да црнорукци отворено говоре да ће „у датом моменту краљу Петру бити изражена жеља да учини крај радикалском ошљарењу, а он ће бити, ваљда, толико паметан да се не супротстави овој оправданој вољи”.

Два месеца касније, у августу 1912. године, новинар, агент аустроугарске обавештајне службе Милан Плут из Земунa, предао је извештај о црнорукцима, тврдећи да спремају преврат у Србији који ће „извести у часу продора Аустро-Угарске у Стару Србију. Црна Рука ће срушити владу, увести војну диктатуру и ступити у рат”. Такође, саопштио је чињенице о односима између удружења „Народна одбрана” и „Уједињење или смрт”, констатујући да између њих не постоје ближе везе, јер у „Црној руци” су претежно официри завереници, док је на челу „Народне одбране” њихов противник, генерал Божа Јанковић. По његовим сазнањима, Народна одбрана тежи више за радом у иностранству, а „Црна рука” се спрема за превласт у Србији.

Солидну обавештеност Аустроугарске монархије о Црној руци потврдио је и аустријски историчар Лудвиг Бит-

нер, наводом да је у Бечу, још 1911. године, био формиран посебан архив „Црне руке“ и да су у један досије, поред осталог, одлагани исечци из свих листова у Европи, који су писали о Црној руци.

На основу података о црнорукцима, прикупљених агентурним методом и из јавних извора, у бечком Министарству иностраних дела, после темељних анализа, закључено је да је „Црна рука“ „једна врста завере, која иде за својим властитим циљевима независно или против владе. „Народна одбрана“ је напротив, у неку руку, исказ народне воље која се од неколико година захуктала у одређеном правцу; њезини опште популарни циљеви јесу они које има готово сва интелигенција земље и њена организација, уколико постоји, стоји на располагању свакој влади“.

Имајући на уму наведене чињенице, основано је претпоставити да су црнорукци адекватно надзирани од аустроугарске обавештајне службе. Стога је загонетно зашто нису поменути у ултиматуму Србији од 23. јула 1914. године и зашто су, чак и касније, занемаривали њену улогу у атентату. Све аустроугарске оптужбе биле су везане за јавну српску организацију под називом „Народна одбрана“.

ЗАГОНЕТНО АНГАЖОВАЊЕ АУСТРОУГАРСКИХ ВЛАСТИ

Упркос чињеницама које су указивале на то да српска влада није била умешана у Сарајевски атентат, у аустроугарском ултиматуму предатом Влади Краљевине Србије, 23. јула 1914. године, тврди се супротно

„ИЗ исказа и признања виновника атентата од 28. јуна 1914. види се да је злочин сарајевски скован у Београду, да су оружје и експлозиве, којима су убице биле снабдевене, њима дали српски официри и чиновници, чланови Народне одбране, и најзад, да је и само пребацивање злочинаца у Босну и њиховог оружја било припремљено и изведено од стране шефова српске пограничне службе“. Зашто аустријске власти нису саопштиле српским властима идентитет свих осумњичених лица и искрено им помогле у установљавању истине, остало је непознато. Јер, аустроугарска обавештајна служба, посредством разгранате квалитетне агентуре међу цивилима и војницима у Србији, имала је солидан увид у расположење српских официра. То указује на могућност да је правовремено располагала одговарајућим обавештајним информацијама и о тајној, пре свега, официрској организацији „Ује-

дињење или смрт“. Стога је нејасно зашто је изостало њено помињање у ултиматуму Србији од 23. јула 1914. године.

У вези са евидентном ефикасношћу аустроугарске обавештајне службе у Србији, односно сазнавањем већине њених виталних тајни, наведене су и изведене многе чињенице. Поред осталог и то да је у досијеу пуковника Аписа записано да је веома способан генералштабни официр, да је генерал Божа Јанковић, пред-

Генерал Божидар Јанковић

седник „Народне одбране“ био агент Евиденциброа, да су стратегијски и тактички агенти аустроугарске обавештајне службе у владиним и невладиним структурама Србије правовремено откривале скоро све виталне српске тајне, дакле и о црнорукцима и да је бечка политичка елита, коришћењем расположивих обавештајних сазнања, предузимала низ успешних обавештајно-субверзивних акција и операција против Србије. С тим у вези, посебно треба имати у виду да је тоталитарни шпијунски и контрашпијунски систем Аустроугарске, од 1912. до 1914. године, правовремено открио и спречио неколико атентата на Фердинанда. Стога је нејасно зашто је, уместо да буде превентиван, остао пасиван у Сарајевском атентату, иако је располагао одређеним подацима о томе.

У јуну 1912. године оперативац Евиденциброа у Београду послао је извештај у Беч о атентаторима, „повезаним с Народном одбраном и српском владом“, који су послати из Србије у Беч да убију Фердинанда. По наводима тек врбованог агента у Београду, први атентатор био је Лазар Антић. Ако он не успе да изврши задатак, ангажовао би се други, студент по имену Јован Пуљо, који би прерушен у девојку и под лажним именом Зорке Вељићеве затражио аудијенцију код надвојводе Фрања Фердинанда и том приликом би га убио.

Србин из Војводине, студент у Инсбурку Милош Станковић, ухапшен је 25. јануара 1913, убрзо након што је својој познаници – келнерици причао да је члан неког тајног удружења и да је положио заклетву да ће у случају напада Аустроугарске на Србију одмах отићи у Беч и убити „онога који је најближи цару“.

У фебруару 1913. године у Трсту је ухапшен младић Марко Белути под оптужбом да је коцком био одређен да покуша да убије аустријског престолонаследника Фрању Фердинанда. Белути је признао да припада тајном удружењу *Cirkolo Indipendente Internazionale* у Милану и потом су ухапшена још два његова пријатеља, чланови тог удружења. Међутим, Белути је потом повукао своје раније исказе о

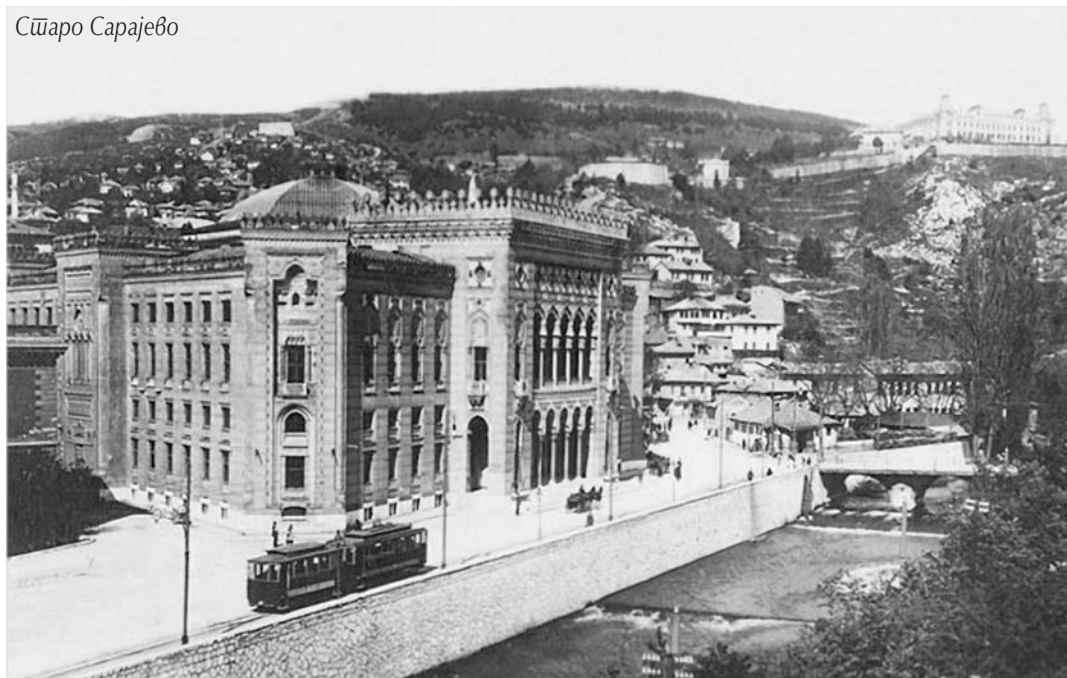
атентату, наглашавајући да његово тајно удружење желело само да испита ефикасност аустријских обавештајаца односно њихову евентуалну агентурну присутност у њиховом тајном удружењу.

Шеф земунске полиције Вуковић је 11 маја 1914. известио претпостављене у Бечу о томе да је група од 18 ђака Срба искључених из српске гимназије у Пакрацу, прешла у Србију, крајем марта 1914. године да доврши студије или добије неко запослење. Вуковић је упозорио да му је један од тих ђака, Јанко Покрајац, говорио „да он и његови људи воде рачуна кад његова царска и краљевска висост престолонаследник путује у Босну; они ће тад већ дати доказ, да је Босна српска земља”.

Наведена шпијунско контрашпијунска ефикасност даје довољно аргумената да је аустроугарска полиција 1913. године знала за атентаторске намере Гаврила Принципа, али да није предузела одговарајуће мере. Сличну чудновату несмотреност је показала према Принципу, Чабриновићу и Грабежу, док су путовали из Београда до Сарајева (28. мај – 4. јун 1914.) и за време њиховог боравка у Сарајеву, као и према другим атентаторима. Наиме, није открила ниједног атентатора, све до тренутка док се Чабриновић и Принцип нису сами „открили” нападом на Фердинанда.

Подсетимо да су се Принцип, Грабеж и Чабриновић раздвојили у Лозници 30. маја, односно Чабриновића је повереник Народне одбране Миливоје Јаковљевић пребацио чамцем из Малог Зворника (Србија) у босански Велики Зворник. Чабриновић се најпре јавио аустроугарском нареднику који му је прегледао пасош, а потом га је Јаковљевић испред стражаре повезао са општинским бележником Ђорђем Дакићем. Дакић је Чабриновића одвео у једну кафану, где је преноћио и сутрадан, супротно ономе што је казао нареднику који му је прегледао пасош (да ће путовати за Сарајево пешице преко Власенице) поштанским колима кренуо за Тузлу.

Старо Сарајево

ПАСИВНОСТ САРАЈЕВСКЕ ПОЛИЦИЈЕ

Однос аустријске безбедносне службе према Чабриновићу у Великом Зворнику је двоструко загонетан. Прво, изостала је полицијска провера Чабриновићевог исказа о начину и релацији његовог пута у Сарајеву и, друго, није познато да ли је Ђорђе Дакић известио аустријске војне обавештајце о Чабриновићу.

Ђорђе Дакић је био двоструки шпијун – повереник Народне одбране и српске војнообавештајне службе и један од најбољих шпијуна Евиденцбироа против Србије. Та чињеница откривена је за време истраге над атентаторима у јулу 1914. године у Сарајеву, али није јој придат посебан значај (зашто?). С тим у вези, истражни судија Пфефер је рекао: „...Кад сам дао ухапсити Дакића, дошао је к мени у канцеларију један официр обавештајне службе аустроугарске војске и стао се пропитивати за њега, образлажући своју заинтересованост тиме да је Дакић био један од најбољих њихових шпијуна у обавештајној служби против Србије; али је и у списима српског пограничног официра тај Дакић био уведен као њихов повереник”. Није истраживано да ли је Дакић известио аустријског обавештајца о Чабриновићевом уласку у Босну и Херцеговину, а та чињеница би била врло важна.

И Чабриновићев боравак у Тузли, од 31. маја увече до 3. јуна увече је безбедносно интересантан (срео је два полицајца и од једног дознао када долази Фердинанд у Сарајево), а сумњиво је и зашто полиција у Тузли није обратила пажњу на Чабриновићеву хотелску пријаву с његовим именом (одсео у хотелу Пајка Марковића), када је знала да је он, пре годину и по дана, по захтеву Земаљске владе, због учешћа у штрајку типографа, био ухапшен и прогнан из Сарајева

у Требиње и био познат као један од револуционарно расположених омладинаца.

И други атентатори били су регистровани у полицији. Трифко Грабеж је у Тузли 18. новембра 1912. био ухапшен и осуђен на 14 дана затвора зато што је свог професора ударио песницом у лице, а Мухамед Мехмедбашић је због свог револуционарног расположења био под присмотром – надзором полиције у Стоцу код Мостара. Стога је прилично чудновато да полиција у Стоцу није проверила његов наводни одлазак у Мостар код лекара, 26. јуна, када је, заправо, отишао у Сарајево. Цветко Поповић је ухапшен у фебруару 1913. године, као један од 150 ђака младобосанаца, чланова тајних удружења. После хапшења, босанска Земаљска влада га је регистровала као „политички сумњивог” и ставила под полицијски надзор. У тој акцији саслушаван је и Гаврило Принцип. Васо Чубриловић је искључен из тузланске гимназије (1912) зато што је на једној светосавској прослави, када је почела да се свира аустроугарска химна, демонстративно напустио дворану.

Врло је сумњиво и то да ни босанска ни сарајевска полиција, у условима појачаних мера безбедности, није успела да открије ниједну чињеницу у вези са атентатом на надвојводу Фердинанда. То посебно зато што су на граници према Србији мере појачаног обезбеђења биле на снази већ две године (од 28. маја 1912. године). Земаљски поглавар генерал Поћорек, надлежан за Фердинандову безбедност у Босни, најпре 10, а затим 15. јуна 1914. године наредио је да се изврши најоштрији преглед свих странаца, а нарочито особа „из Србије, Црне Горе, Русије и Италије”. Такође, пошто је било све више озбиљних упозорења у вези са ризиком Фердинадове посете Сарајеву, није познато зашто Поћорек није наредио посебне мере безбедности за град Сарајево, где је планирано дуже задржавање надвојводе, осим што је полиција ојачана са још 50 жандарма. Упозорења су, додуше, садржала и предлог отказивања или одлагања посете.

На неколико упозорења шефа сарајевске полиције др Едмунда Гердеа и окружног начелника др Ибрахима Дефтердановића у вези са лично безбедношћу Фердинанда, чланови војничког одбора за његов дочек реаговали су подружливо: „Ви видите авети. Па та се фукара не може усудити да што учини”. Није уважен ни Гердеов предлог да се списак улица којима ће се кретати царска поворка саопшти грађанима само дан уочи Фердинандове посете, па је такво саопштење издато 23. јуна. Војни одбор за дочек, који су сачињавали официри из надвојводине Војне канцеларије и официри Генералног инспектората у Сарајеву, није уважио ни Гердеов предлог да се у обезбеђење Фердинанда укључи војска.

Шефу сарајевске полиције је за Фердинандово обезбеђење стајало на располагању 114 униформисаних полицајаца и шест детектива у цивилном оделу. У читавом систему безбедности у Сарајеву било је много опасних пропуста, првенствено у данима пре атентата, јер није откривено ништа сумњиво, нити је откривен потенцијални атентатор. Посебно је неразумна и несхватљива неопрезност система безбедности, испољена после неуспелог покушаја Недеља Чабриновића да убије Фердинада, јер је надвојводина посета

настављена као да се ништа није догодило. Тиме је Гаврилу Принципу пружена прилика да изведе успешан напад.

После атентата констатоване су и упућене озбиљне примедбе на предузете мере за безбедност Фердинанда. У ствари, због неефикасности у организовању и остваривању безбедносних мера, основано је оптуживан генерал Оскар Поћорек. Констатовано је да су те мере биле запрепашћујуће слабе. Међутим, нејасно је, односно велика је загонетка, шта је било посреди – незнање, неопрезност или нешто друго, као и зашто Поћорек није сносио никакву одговорност за надвојводину смрт. Та околност наводи на основу сумњу да је иза атентата у Сарајеву стајао неко много моћан у Хабзбуршкој монархији, коме је тај злочин био неопходан да се коначно обрачуна са Србијом, не водећи рачуна да тиме ризикује светски рат.

Критикујући ту безбедносну неопрезност која је несумњиво допринела успешности атентата у Сарајеву, мађарски гроф Тиса говорио је да су „најнеописивије прилике морале владати у сарајевској полицији, кад је било могуће да се шест или седам полицији познатих лица, наоружаних бомбама и револверима, могло поставити на дан атентата, на пут убијеног престолонаследника, а да полиција ни једног јединог није посматрала или одстранила”.

Очигледно је да гроф Тиса и бечки медији нису били обавештени о покушајима сарајевских полицајаца да се изборе за отказивање или одлагање престолонаследникове посете Сарајеву на највећи српски празник Видовдан, као и за организовање бољих и свеобухватнијих мера обезбеђење. Зато је у бечким листовима било и оваквих написа: „Да ли доиста може бити тако тешко да се познају фанатици у раздраженој омладини; да ли би било немогуће те политичке тице селице држати под присмотром? То ми не верујемо, а то је баш оно што полиција има да уради у опасном суседству Балкана, ако хоће да врши бар најситнију дужност... Сарајевска полиција подбацила је потпуно”.

Уместо закључка, важно је истаћи то да су током историје људског друштва извршени бројни атентати на многе државнике. Међутим, политичко убиство ниједног државника није закупило толику пажњу као убиство аустријског престолонаследника Фрања Фердинанда у Сарајеву 1914. године. Несумњиво је то зато што се тај атентат тенденциозно повезује са узроцима Првог светског рата, о којима су, и после сто година, евидентна опречна мишљења.

Сам атентат на Фердинанда представља нерешиву енигму, првенствено зато што су аустријске власти показале чудновату (запрепашћујућу) неопрезност у спречавању атентата и злокобну тенденциозност у процесу установљавања чињеница после атентата. Извориште таквог понашања је у лажној самоуверености да ће након брзог „кажњавања” (окупације) Србије написати историју према својим мерилима. Насупрот аустријској, званична Србија је, у складу са својим скромним могућностима, учинила одговарајуће напоре да спречи атентат. У томе није била успешна, јер су налогодавци и непосредни извођачи атентата били одлучни да не праве никакав компромис са аустроугарским окупатором. ■